

LA DESAMORTITZACIÓ ECLESIASTICA A IGUALADA

M^a RITA MARIMON I LLUCIÀ

Aquest treball va obtenir un accèsit en el VII Premi d'Investigació Jaume Caresmar i Alemany, atorgat l'any 2001 i convocat conjuntament per l'Ajuntament d'Igualada i el Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada.

INTRODUCCIÓ

A principis del segle XIX, quan l'Antic Règim començà a entrar en crisi a Espanya hi havia a Igualada tres ordes religiosos, tots masculins (1): els agustins calçats, els caputxins i els escolapis, ordes que complien funcions totalment diferents. Els agustins eren un orde de predicadors, activitat molt important a l'edat mitjana, ja que la predicació era l'únic mitjà que tenia la població, la major part analfabeta, no solament per conèixer la paraula de Déu, sinó també per poder accedir a qualsevol tipus d'informació de la vida quotidiana. Des de la seva arribada a Igualada a finals del segle XIV, els agustins havien rebut la major part dels llegats testamentaris per a misses, obres pies i fundacions de particulars, la qual cosa els permeté acumular una bona quantitat de béns immobles i convertir-se en un orde religiós amb característiques típicament senyorials (2). A principis del segle XVIII, pel llegat de D. Geroni Cornet i Çacirera, els agustins van veure augmentada considerablement la seva percepció d'ingressos senyorials, circumstància aquesta que farà que sigui l'orde religiós més afectat per les desamortitzacions eclesiàstiques, tant per la interrompuda del trienni liberal com per la definiva quant als béns del clergat regular: l'anomenada desamortització de Mendizábal a partir de 1836-37. Expulsats el 1835, els agustins calçats no tornaren mai més a establir-se a Igualada i el seu convent convertit per la desamortització en bé públic va ser cedit el 1858 a l'orde dels escolapis amb la condició que s'hi instal·lés un col·legi públic de segona ensenyança i que es mantingués oberta al culte l'església de la Pietat.

Els caputxins arribaren a Igualada a principis del segle XVII, també cridats per la Universitat de la vila, per fer funcions socials. En un primer moment foren cridats específicament per cuidar malats de pesta (feia pocs anys que havia esdevingut la gran epidèmia del 1589), però aviat se'ls assignaren altres funcions com col·laborar en l'extinció d'incendis i en el repartiment de la sopa als pobres. Com es pot comprovar totes eren funcions d'ajuda social i per aquest motiu era la Universitat de la vila l'encarregada de mantenir-los. Expulsats d'Igualada el 1835 i convertit el seu convent en hospital, els caputxins tornaren a Igualada el 1881 i n'edificaren un de nou en part dels terrenys expropiats per la desamortització, en el lloc on fins el 1823 hi havia hagut el convent primitiu que havia estat destruït i enderrocat a les darreries del trienni liberal.

(1) El 1847 arribaren a Igualada les germanes carmelites de la Caritat per cuidar els malats del l'Hospital d'Igualada i el 1849 s'hi establiren les escolàpies.

(2) Ferran GARCIA DÍEZ: "La pobresa a Igualada i les deixes testamentàries a l'Hospital de Sant Bartomeu", a *Miscellanea Aqualatensis* / VIII. Igualada 1997. pàg 129.

L'orde fundat per Josep de Calassanç el 1597, l'Escola Pia, no s'establí a Igualada fins el 1735, cridat també per la Universitat de la vila per dedicar-se a l'ensenyament de minyons, activitat que davant el deteriorament de la labor educativa, agreujada sobretot per l'època de la guerra a la successió de la Monarquia hispànica, sol·licitava el consistori igualadí des de 1710.

Considerat un orde socialment útil per la ideologia liberal, l'orde escolapi no es va veure afectat pels intents desamortitzadors del Trienni i si bé va ser incautat el seu convent d'Igualada el 1835, un cop restablerta la normalitat de les relacions entre l'Església i l'Estat, sancionades pel Concordat de 1851, els escolapis van poder tornar a Igualada el 1858 en condicions molt avantatjoses, ja que se'ls cedí l'antic convent dels agustins per convertir-lo en col·legi de primer i segon ensenyament.

Com es pot intuir per la seva condició de senyorial, l'orde més afectat pel procés desamortitzador dels béns del clergat regular va ser el dels agustins calçats i serà precisament la documentació que sobre aquest orde hem trobat, la part més important en què es basarà aquest estudi.

Existeix a l'Arxiu Comarcal d'Igualada, en el seu Fons Municipal, un inventari de convents fet els anys 1821-22 amb força documentació sobre els béns dels agustins i amb alguna cosa dels caputxins, junt amb uns pocs papers del 1835. La part més important la formen els inventaris datats el 1821 dels béns mobles i immobles del convent de Sant Agustí d'Igualada i dels censos, delmes i tasques que aquests béns produïen al citat orde religiós, a més d'una relació del valor total dels béns que els frares posseïen i amb el valor de les rendes anuals; hi ha també alguns papers dels béns dels caputxins que com els anteriors analitzarem al llarg d'aquest treball. Del 1835, en canvi, poca cosa hem trobat: una còpia d'una acta en què se citen els successos del 25 de juliol a Barcelona, quan es cremaren els convents, les ordres de desallotjar-los amb l'excusa de protegir els frares i les actes d'incautació dels tres convents igualadins. També hi ha algun paper solt, però que ens ha permès saber de quines propietats encara rebien els agustins censos i prestacions. (3)

El primer problema ha sorgit en aquesta documentació, que si bé com hem dit és bastant aclaridora quant al procés desamortitzador del Trienni i ens dóna

(3) AHCI, AMI: *Inventari de convents. 1821, 1822 i 1835*. Ref: 5811. Hi ha la possibilitat que aquests nous inventaris existissin i haguessin passat als organismes encarregats de posar en marxa el procés desamortitzador.

molta llum de les propietats que l'orde agustí tenia a Igualada; en canvi, no hi ha gran cosa de l'any 1835, que fou quan en realitat el procés desamortitzador d'aquests béns es posà en marxa. Dóna la impressió que s'aprofita l'inventari de 1821 i a més hi falten bona part de les propietats que s'hi esmentaven. Per posar-ne un exemple: en els papers de 1835 no hem trobat cap referència a 22 cases, els propietaris de les quals pagaven censos al convent de Sant Agustí per haver estat construïdes en terrenys a ell pertanyents. El fet que en cadastres posteriors el canvi de propietaris referent al de 1821 és notori, fa pensar, si bé no en tenim cap prova, en vendes encobertes. (4)

La part més important de les rendes agustines, el llegat Cornet, sí que la trobem vigent formant part del procés desamortitzador, però a causa en part del plet que es mantenia amb el comte de Cirat que reclamava la propietat dels béns que precisament nodrien l'aula de Filosofia i Teologia, plet que afectarà primer els agustins i a partir del 1835 l'Estat. Els béns pertanyents a aquest llegat no es podran posar a la venda fins a partir del 1857, un cop resolt el plet a favor del crèdit públic.

Una segona dificultat ha sorgit a l'hora de veure on van anar a parar els béns dels agustins d'Igualada afectats per la desamortització (5). Hem pogut seguir el rastre dels béns del llegat dels Cornet, el Molí Nou i els Bancals Amples, així com de la vinya de Sant Agustí i del bosc del Franquesa que apareixerà amb el nom de Can Jover que eren les propietats que els agustins encara conservaven el 1835 però en la resta ens ha estat materialment impossible malgrat la gran quantitat d'informació investigada.

(4) Miguel ARTOLA: *Antiguo Régimen y revolución liberal*. Pàg 231. Segons Artola, els religiosos davant les mesures desamortitzadores van recórrer a diversos procediments per ocultar el seu patrimoni: vendes reals o simulades, cessions o reconeixement de deute per part dels convents. Considera que si bé no se'n pot mesurar l'eficàcia, no es pot dubtar que existiren, a la vista de testimonis dels contemporanis.

(5) La dificultat per construir la història econòmica de la desamortització (com es va dur a terme província per província, quins foren els compradors i de quina manera es feren els pagaments) ha estat ressaltada per diferents autors experts en el tema. Veure: Francisco TOMÁS VALIENTE: *El marco político de la desamortización en España*. Esplugues de Llobregat (Barna) 1977, pàg. 9-11. Ibidem: "El proceso de la desamortización de la tierra en España" a *Agricultura y sociedad* núm. 7. Madrid, 1978, pàg. 11 a 33. També: Josep FONTANA LÁZARO: "Transformaciones agrarias y crecimiento económico en la España contemporánea" a *Cambio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX*. Barcelona, 1975, pàg. 166-184. Miguel ARTOLA: *Antiguo régimen... (obra citada)*, pàg. 184-285.

Hauria estat, potser, més correcte titular aquest treball “La desamortització dels ordes religiosos igualadins “o del clergat regular, perquè només a ells estarà dedicat, ja que no hem investigat, de moment, els efectes de les lleis desamortitzadores sobre els béns del clergat secular ni la incidència d’aquestes a Igualada.

RESUM HISTÒRIC DELS ORDES RELIGIOSOS IGUALADINS: DELS ORÍGENS A FINALS DEL S. XVIII

Els agustins calçats

Els frares agustins calçats, orde de predicadors, s’establiren a Igualada a finals del segle XIV en una capella dedicada a Santa Maria Egipciana, situada als afores de la vila, capella que ja existia a mitjans d’aquest segle, quan un tal Francesc Sagrera hi fundà un benefici. L’inventari dels béns dels agustins calçats fet el 1821 confirma aquesta concessió : *El edificio del convento e iglesia tienen su origen en una capilla muy antigua dedicada a Santa Maria Egipciana, cual era pertenencia de N. Sagrera, quien hizo donación de aquella a los Padres Agustinos Calzados para fundar el convento en esta villa de Igualada...*(6).

A l’edat mitjana, quan la majoria de la població era analfabeta, la predicació era l’eina bàsica per a transmetre la paraula de Déu. La gent dels pobles, però, desconfiaven de les seves parròquies en mans de preveres assalariats que sovint obviaven el seu ministeri i convertien el servei parroquial en molt deficient. Els rectors de les parròquies residien allà on els convenia i arrendaven censos i rendes a altres sacerdots que eren els que feien de rectors i pagaven un preu convingut als qui en realitat ho eren, que només apareixien a l’hora de cobrar les rendes. Alguns rectors, a més, tenien diversos càrrecs eclesiàstics : n’hi havia que eren canonges, beneficiaris d’altres parròquies i fins i tot alguns eren bisbes; tampoc no hi havia seminaris, ja que aquests no es fundaren fins després del Concili de Trento, la reforma del qual va posar una mica d’ordre en aquest desgavell, prohibint que cada rector no tingués més d’un càrrec. Fins l’esmentat Concili eren els ordes monacals els que feien el servei de predicar i rivalitzaven entre ells per veure quin orde podia proveir pobles i ciutats dels millors predicadors.

Abans de l’arribada dels agustins no hi havia a Igualada establert cap monestir i el servei de predicar el feien els carmelites de Manresa i els menorets de

(6) AHCI, AMI. *Inventari de convents*. Agustins. Inventari de 1821 Top. 5811.

Vilafranca, als quals la vila, que s'interessava més que els rectors per l'estat de la religió dels seus habitants, pagava una pensió anual de 40 sous als carmelites i 20 sous als menorets.(7) Com que sembla ser que els igualadins no estaven gaire satisfets d'aquests predicadors, sigui perquè no ho feien bé o perquè per les dificultats de desplaçament d'aquelles èpoques no acudien sempre que se'ls demanava, el comú de la vila es va plantejar la necessitat d'obtenir una presència estable de frares predicadors amb la fundació d'un monestir a Igualada i l'orde triat va ser el dels agustins calçats, que tenien un reconegut prestigi en aquesta activitat. Mossèn Segura situa la fundació del convent pels volts de l'any 1393 ja que en les eleccions de càrrecs fetes el 7 de desembre d'aquest mateix any ja hi consta l'elecció de captadors per al dit monestir, situat dintre el terme de la vila, càrrec que va recaure en Berenguer Salomó.(8) Aquesta data ve corroborada per algunes donacions fetes al monestir en aquells anys : la del 27 de maig de 1394, en què en escriptura atorgada davant el notari Antoni Ferrer, Joan Alemany i la seva muller (9) fan lliure donació al convent d'un tros de vinya (10) i la de Gerarda, dona d'Arnau Vives, que en testament lliurat el 13 d'agost de 1395 dóna 200 sous per fer dos censals per aniversaris i misses, un per a la parròquia de Santa Maria i un altre pel convent de Sant Agustí. Siguí per donació o per compra, els agustins acumularen durant el segle XIV alguna altra propietat a més d'aquestes dues citades, entre elles un tros de terra comprada el 1411 al Rvd. Pere Simó, rector de la Tallada, el qual l'havia rebut de Berenguer Alemany i de Sibila, la seva muller.

El principal servei que els agustins feien era predicar i també dir misses i sufragis, així com altres serveis parroquials que com ja hem dit abans, el clergat secular moltes vegades negligia. No sempre, però, els agustins estigueren a l'alçada de bons predicadors ; les queixes dels consellers igualadins sovintejaven i reclamaven a les autoritats agustines més frares i més ben preparats. A tall d'exemple : el Consell General de 7 de desembre de 1421 comissiona alguns consellers per que supliquin al provincial dels agustins calçats "*que es digni destinar i trametre frares bons i suficients al monestir de Sant Agustí dintre el terme de la vila*". Com que aquesta súplica no va ser atesa, la vila va retirar el 17 de maig de 1422 les sis lliures anuals que donava al monestir per raó dels serveis que aquest feia i va decidir tornar a donar la predicació als religiosos de

(7) J. SEGURA,pvre.: *Història d'Igualada. Vol. II.* Igualada 1978. Pàg. 369-370.

(8) Ibidem: *Op. cit...* Pàg. 370.

(9) AHCI, AMI *Inventari cit...* 1821. L'inventari de 1821 fa referència a una part de vinya anomenada de Sant Agustí com una concessió feta als agustins per Joan Alemany el 1394. Veure: *Infra...* pàg. 23-24.

(10) F. GARCIA DÍEZ: *La pobresa...* *Op cit...* Pàg. 189.

Manresa i Vilafranca. Al cap d'un temps, però, els agustins tornaren a ser els predicadors oficials de la vila d'Igualada.(11)

La crisi de finals de l'edat mitjana afectà el convent agustí d'Igualada de manera considerable, principalment durant els anys de la guerra civil de 1472-82, en la qual el convent en estar situat als afores de la vila i sense cap protecció, restà abandonat pels religiosos i va ser totalment o parcialment enderrocat. Davant la impossibilitat que els religiosos poguessin ocupar el convent, la vila els cedí durant uns anys la casa contigua a l'hospital de Sant Bartomeu amb la condició de tenir cura dels malats.

Els agustins, però, començaren a refer-se aviat : el 1468, en plena guerra civil, sent rector fra Andreu Jover, ja es treballava en la reconstrucció del monestir si bé amb les conseqüents dificultats econòmiques: malgrat el cobrament del dret de lloça (dret de mesurar els grans) que el convent tenia cedit i de l'ajuda d'alguns joves veïns, els agustins es van veure obligats el 1475 a desprendre's d'algunes propietats per a poder reconstruir el seu convent, entre elles una casa del carrer de Salomó i una vinya.(12) La reconstrucció, degué ser força lenta ja que el 1474, quatre anys després de l'inici de les obres, encara s'hi treballava però tot i així, el Consell General de la vila del 18 d'octubre d'aquell mateix any, obligà els religiosos agustins a abandonar l'hospital de Sant Bartomeu i tornar al seu convent perquè es considerà que els frares no atenien prou bé l'hospital.(13)

Des del moment de la fundació del monestir a Igualada els agustins calçats van ser els perceptors de la majoria dels llegats de censals per aniversaris i misses de difunts, la qual cosa unida a les donacions i llegats de diversos béns immobles amb els seus corresponents censos i percepcions, els proporcionà ingressos suficients per al seu manteniment fins i tot en els moments difícils. Serà a finals del segle XV quan el convent agustí d'Igualada entrarà en una fase de forta expansió: l'any 1479 s'hi celebrà el Capítol General del Agustins calçats, el 1483 es posà la primera pedra de la capella de Ntr. Sra de la Pietat i el 1506 s'acabà de reconstruir i ampliar el claustre destruït per la guerra contra Joan II; un inventari de l'any 1500 mostra l'existència d'una gran quantitat de béns mobles que permet constatar un considerable grau de riquesa que posseïen

(11) J SEGURA, pvre.: *Història d'igualada cit...* pàg. 371.No consta la data d'aquest nou establiment dels agustins a Igualada.

(12) Ibidem ...*Ob. cit...* pàg. 378. No hem pogut trobar l'origen de la propietat d'aquesta casa.

(13) Ibidem...*Op. cit.* pàg. 378.

els agustins d'Igualada.(14) El monestir arribà al seu màxim esplendor a finals del segle XVI, després de la reforma de l'orde agustí del 1569; una carta del rei Felip II als consellers d'Igualada, en la qual demana que s'ajudi i afavoreixi els agustins demostra la importància que aquest orde religiós havia adquirit als regnes de les Espanyes.(15)

Les diverses donacions de béns i censals a favor dels agustins s'anaren succeint de manera ininterrompuda durant els segles XVI, XVII i XVIII,(16) i es van veure incrementades de manera notòria pel llegat de D. Jeroni de Cornet i Çacirera, que es farà efectiu en la seva totalitat a partir de l'any 1700 amb la fundació de la Càtedra de Teologia i Filosofia.

Les relacions dels agustins calçats amb Igualada i els seus habitants, tant a nivell institucional com amb particulars i sobretot amb la comunitat de preveres de la Parròquia de Santa Maria, no sempre foren del tot cordials en els quasi cinc segles de convivència. Tot i que no va arribar mai la sang al riu, hi hagué diverses desavinences: ja el 1395 poc després de la fundació del convent existeix una causa judicial entre els agustins i el rector de Santa Maria pels drets que aquest darrer havia de tenir, en la qual intervendran els consellers de la vila. (17)

A les ja citades queixes per la poca qualitat dels seus sermons o per no tenir suficient cura dels malalts de l'hospital de Sant Bartomeu, cal afegir-hi alguns plets, que si bé foren poc nombrosos, mostren aquestes relacions dificultoses, algunes de les qual citarem a continuació: el 4 de setembre de 1594 hi ha un plet i una posterior concòrdia en poder de Gaspar Jofre Lledó entre els agustins i la comunitat de preveres d'Igualada perquè els agustins volien fer enterraments i sepultures, però la comunitat de preveres no ho permetia. La concòrdia permetrà

(14) AHCI, API Administració: Església i culte. *Convent dels Agustins. Inventari de 1500*. Caixa 30: anys 1500-1700.

(15) Carta de Felip II del 9 de gener de 1569 a "los amados y fieles consellers de nuestra vila de Igualada citada per: Joan SEGURA, pvre. *Obra cit ...* pàg. 382.

(16) Hi ha documentada la donació feta per Anna Ribera, vda. de Francesc Ribera, mercader de Barcelona segons escriptura del 24 d'abril de 1589 i la de Josep Mateu, peraire d'Igualada amb data del 22 de febrer de 1703, de parts de terra que formaven part de l'anomenada vinya de Sant Agustí. Veure: *Infra.*: La vinya de Sant Agustí, pàg. 23-24. A finals del segle XVIII els agustins són encara els perceptors d'un cens de 400 lliures de capital amb una pensió anual dels 3% instituït el 1786 i publicat el 1791 instituït per Josep Barnola. Veure: AHCI, ANI: A.VILADÉS: *Manual 1786 i 1791*. 24 de maig de 1786.

(17) J. CRUZ i RODRÍGUEZ: El municipi igualadí medieval: una aproximació al seu funcionament (1282-circa 1388) a *Miscellanea Aqualatensia / VII*. Igualada 1997, pàg. 34 .

als agustins fer-los a canvi de pagar als preveres delmes i primícies de les seves propietats excepte de *la vinya vella i la que fou de Francesc Mateu*, més tres lliures barceloneses. (18)

És molt més conegut el plet amb els consellers de la vila que va tenir lloc el 1618, quan en una missa cantada a l'església de Sant Agustí, els consellers igualadins vestits amb les seves més lluïdes gales, amb les gramalles d'etiqueta, se sentiren ofesos perquè els frares agustins a l'hora de l'Ofertori de la missa, passaren davant dels consellers. Aquests es negaren a assistir a cap més funció religiosa al monestir de Sant Agustí, i malgrat la intervenció de p. provincial, que oferí un desagravi als consellers, el conflicte va tardar tres anys a solucionar-se. Al final, però, els consellers acceptaren les disculpes dels frares i tornaren a les funcions religioses dels agustins. (19)

El 1748 els agustins pletegen amb el notari Francesc Melcior, de la família de notaris que regiren la vida judicial d'Igualada durant tot el segle XVIII i principis del XIX. La causa del plet és la reclamació que els agustins feren al notari de la liquidació dels lloguers d'una casa al carrer de Santa Maria i dels arrendaments d'una peça de terra de dos jornals de vinya i oliveres situada en el terme de Montbui sobre la riera d'Igualada anomenada la Cabana del Cardó. Amb establiments en contracte emfitèutic, els agustins n'eren els propietaris directes i Francesc Melcior n'era el propietari útil que podia cobrar els lloguers de la casa a altres persones que l'habitaven. Feia anys que no havia presentat comptes al·legant que el seu pare Onofre Melcior havia fet moltes reformes a la casa i sobretot a les terres, la qual cosa feia que la casa produís de lloguer trenta lliures més a l'any i les terres divuit vegades més que abans de les millores. Ell, a més a més, pagava el cadastre i en canvi els agustins no havien tingut la més mínima despesa; per tot això el notari Melcior diu que no es nega a pagar, però que només ho farà pel valor que tenien les propietats abans de les reformes. El plet acabarà per la sentència del 2 de maig de 1748 davant el notari Josep Mateu, i Francesc Melcior haurà de pagar el que devia de la casa del carrer de Santa Maria pel valor d'abans de les reformes: 330 lliures per la casa i 14 lliures anuals des del 1727 pels lloguers percebuts; també haurà d'abandonar la vinya i pagar l'arrendament de 12 anys per l'import de 143 lliures i 12 sous. (20)

(18) AHCI, API: *Llibre de Negociator 1594* citat també per Joan SEGURA, pvre.: *Ob. cit...* pàg. 384: Creiem que la vinya exclosa de pagar delmes i primícies és l'anomenada vinya de Sant Agustí.

(19) AHCI, AMI: *Llibre d'actes de la Universitat, 16¹⁸*.

(20) AHCI, API:Not. JOSEP MATEU Processos, El convent de Sant Agustí contra Francesc Melcior. 1754. Top 565.

A finals del segle XVIII trobem una altra avinença entre Boronat Manyosa, rector de Santa Maria en representació del bisbe de Vic per una banda i Fr. Joan Pujol, prior de Sant Agustí que es negava a pagar al rector, tot i que aquest en tenia el dret, una part dels serveis religiosos que els agustins feien.

La sentència obligarà els frares a donar al rector anualment i durant cinc anys 38 sous barcelonins el dia de la festa de Pasqua i no tindran dret a demanar menjar ni veure els dies que estiguin predicant a la parròquia. A canvi, el rector no podrà exigir cap més pagament als agustins i haurà de permetre que aquests tinguin cementiri en els seus terrenys. (21)

També de finals del s. XVIII, concretament del 1794, és el plet amb Isidre Prat per l'aigua de la resclosa construïda en el molí d'en Boix que a través d'un rec nodria d'aigua el Molí Nou. Per escriptura davant Mariano Cuiner del 6 de setembre de 1791, els agustins havien establert Mateu Boix, fabricant de paper, i pel preu de 10.000 lliures d'entrada i 200 de cens anuals, com a arrendatari d'una peça de terra en el terme d'Òdena que el convent tenia sobre l'hort i la bassa del Molí Nou, a fi de construir-hi un molí paperer amb la condició que aquest molí no es convertís mai en fariner i que si bé tenia dret a usar l'aigua que corria per resclosa del molí havia de construir a càrrec seu un conducte que proporcionés l'aigua necessària tant al convent com al molí fariner. Per algun tracte entre Mateu Boix i Isidre Prat, aquest darrer, que també era arrendatari del agustins, en tres jornals de terra en la zona dels Bancals Amples (22) aprofitava l'aigua per a la seva fàbrica d'indianes que havia construït a la vora del rec sense permís del convent (23).

Un dels plets més importants, però, que tingueren els agustins va ser el que a principis del segle XVIII els afrontà amb la família Padró pel cobrament dels delmes i tasques de la Carlania de les Corts de Sellent, la titularitat dels quals es disputaven els dos litigants, plet que ja mostrarem en detall en una altra part d'aquest estudi. (24)

(21) AHCI, API: *Judicial. Papers dels agustins*. Caixa 118. El plet porta la data del 25 de juliol de 1795. Els agustins també hauran de continuar pagant anualment dues lliures de carn a l'església parroquial, cens que procedia dels drets que aquesta tenia sobre l'antiga capella de Santa Maria Egípciana, cens que en aquells moments pagava Pere Vidal que habitava al carrer de l'Església.

(22) Veure: *Cf Infra*. Relació d'arrendataris dels Bancals Amples: annex documental núm. 6.

(23) AHCI, API: *Judicial*. Caixa 643: Causa contra Isidre Prat. 1794 i Caixa 30: Plet amb Isidre Prat.

(24) Veure la part dedicada a La Carlania de Sellent. *Cf Infra* Pàg. 266-270. També Josep M^a TORRAS i RIBÉ: *Una família catalana d'Antic Règim: els Padró d'Igualada*. Barcelona, 1976, pàg. 88.

Els caputxins

El Consell General de la vila d'Igualada del 9 de juliol de 1595 decideix demanar la concessió d'un convent de caputxins per atendre els malalts de pesta, (25) però el provincial de l'orde denega, de moment, la sol.licitud al.legant que abans havien de fundar un convent a Lleida i un a València. El permís es degué concedir aviat perquè el 1609 es realitzà la cerimònia de plantar la creu que anà acompanyada d'una solemne processó a la qual assistiren els consellers igualadins amb les seves millors gales. La primera pedra no es col.locà fins el 7 de maig de 1610. El 1614 s'inaugurà l'església dedicada als Sagrats Dolors del Pare Sant Francesc i el 1615 s'hi instal.laren els frares, encara que el convent no estava acabat del tot. El terreny on es construí el convent dels caputxins havia estat cedit pel prohom igualadí Agustí Cornet Millars, pare de Jeroni Cornet Çacirera. Aquest terreny tenia una extensió considerable i si bé no en tenim les mides exactes, devia estar situat entre l'actual carrer de Vilanova i la Geltrú i la zona de l'actual hospital comarcal.

Altres persones residents a la comarca també contribuïren amb les seves donacions a la fundació dels caputxins com per exemple en Francolí de la vall de Sant Feliu de Castellolí, que donà tota la fusta necessària per a la seva construcció, i Aguilera de la Rovira, totes les teules. Un decret del bisbe de Vic del 18 de febrer del 1610 havia ordenat que es donés als caputxins els sobrants de les almoines d'en Pedriça, les d'en Sabata i les de n'Aliçó i tot el que es gastava en la processó anual a Montserrat que aquell any quedà dispensada de fer-se.

El Comú de la vila d'Igualada es declarà protector dels caputxins i els recompensava anualment amb 100 lliures catalanes, si bé aquests havien de prestar a la vila diversos serveis: a més de funcions estretament lligades amb el seu estament religiós com predicar per la Puríssima, Nadal, Sant Esteve, Reis i altres festes senyalades, havien d'atendre els moribunds de l'hospital, tant els que eren d'Igualada com els forasters i els soldats, ja que es considerava que l'hospital "*és comú a tots*" i fer altres serveis amb funcions purament socials: col.laborar en l'extinció d'incendis, cuidar els malats de pesta i repartir la sopa als pobres. Els caputxins pretengueren que la vila refrendés en document tots

(25) Sembla ser que els caputxins ja havien estat cridats per venir a Igualada a cuidar malats durant la pesta de 1589 i hi ha referències que entre 1592 i 1593 havien ocupat una casa del carrer Nou. Veure: Magí PUIG: "El convent dels P.P. Caputxins d'Igualada" a *Vida. Igualada*, març de 1986.

aquests deures i drets, però els consellers no ho cregueren convenient i es negaren a firmar-ho per no comprometre's infinitivament i poder considerar només una almoïna els donatius que el municipi donava als frares. (26)

Una concòrdia, feta davant el notari Josep Mateu, mostra que les relacions dels caputxins i la vila d'Igualada foren en general bones i que els conflictes que podien sorgir entre ells se solucionaven tenint també en compte els interessos dels frares. A mitjans del segle XVIII, l'Ajuntament igualadí havia decidit la conducció de les aigües subterrànies que s'havien trobat a la Coma del Prat, en la partida de Trobadiners i en la del Pla de la Torre en el terme d'Òdena, en un terreny propietat de Gertrudis vda del Dr. Carles Aldabó, resident a Esparreguera, cabal d'aigua que s'havia de conduir fins a una nova font que s'estava construint en una placeta situada davant del Portal d'Òdena.(27) Els caputxins van protestar perquè temien que aquesta obra afectés la mina que nodria d'aigua el seu convent i fes disminuir el seu cabal, però l'avinentesa entre els frares i la Universitat de la vila d'Igualda "*deseando mantener su mas perfecta unión, armonia y buena correspondencia, que siempre se ha conservado entre dichas partes...*", no es va fer esperar: el 10 de gener de 1749 es firma la concòrdia amb els pactes següents: els caputxins no podran impedir ni directament ni indirecta "*a la Universitat de la vila d'Igualada l'usar, buscar i conduir les aigües subterrànies que neixen ... en l'anomenada Coma del Prat en la Partida anomenada Pla de la Torra en el terme d'Òdena..fins el torrent de Xuriguera de la Bòfia...*". A canvi, els caputxins reberen la seguretat que si l'aigua de la seva mina disminuïa el cabal, l'Ajuntament els hauria d'indemnitzar traient l'aigua que els pogués fer falta del lloc que fos. (28)

(26) AHCI, AMI: *Registre de 1766*. Citat per Mossèn Segura. J. Pvre. *Història d'Igualada cit. Vol II*, pàg. 389-91.

(27) J. MARTÍ FIGUERAS: "L'aqüeducte de l'Espelt" a *Miscellanea aqualatensia* / 2. Igualada 19, pàg. 202-3.

(28) AHCI, API: *Notarial: Josep Mateu*. Top. 765. 10 de gener de 1749. "Concordia hecha y firmada entre partes del Síndico Apostòlico de P.P. capuchinos de la Provincia de una y la Universidad de la villa de Igualada de otro. Sobre el uso del agua de la fuente nueva de la misma villa". També es van nomenar dos pèrits, un per als caputxins i un altre per a la vila que s'havien d'encarregar de vigilar que no faltés aigua al convent. Malgrat aquest control, els caputxins hauran de reclamar diverses vegades: el 1757 reclamen aigua perquè diuen que no poden regar l'hort i se'ls fan malbé les hortalisses i entre 1765-68 reclamen l'aigua que perdien a causa de la mina. L'Ajuntament els exigirà les proves de l'aigua que abans tenien i de la que en realitat necessitaven. Veure: AHCI, AMI *Registre 1757 i Lligall núm. 3.7.4*. 1765-68.

L'Escola Pia va ser el darrer orde religiós masculí que s'establí a Igualada. L'orde fundat per Josep de Calassanç el 1594, dedicat a l'ensenyament, va arribar el 1735, però feia ja temps que el municipi el reclamava. Al principi del s. XVIII la situació de l'ensenyament era molt precària i s'havia agreujat a causa de la guerra que per a la successió de la monarquia hispànica s'estava desenvolupant en aquells moments. Per això, en el 1710, el Consell de la Vila demana sol·licitar als pares escolapis de Moià que vinguin a fundar un col·legi a Igualada, sol·licitud que de moment no és atesa ja que per la mateixa situació de guerra, els escolapis diuen no tenir prou religiosos i que tenien altres prioritats. El consistori igualadí, amb ganes de resoldre el problema de la instrucció de la joventut, tornà a insistir en la seva petició i en sessió del 22 d'octubre de 1729 demana que vinguin 4 religiosos escolapis a ensenyar "*llegir, comptar, gramàtica, vers i retòrica*", petició que no serà atesa fins el 1732 quan per Reial Decret, Felip V atorga la concessió (29).

A partir de 1733 ja es treballava en els fonaments del convent dels escolapis (30) i el 1734 l'Ajuntament els cedia les 200 lliures per a construir les aules ja que considerà que les que els religiosos utilitzaven provisionalment eren molt deficientes amb poca llum i sense ventilació, la qual cosa podia provocar "*gravíssims perills d'enfermetats per lo excessiu calor...*" (31). El convent, ja totalment construït, estava situat entre el portal Nou i la capella dels Dolors (32) que l'Ajuntament, malgrat les protestes i les impugnacions dels congregants de la dita capella, havia cedit per al culte als escolapis; el col·legi, ampliat més tard fins al portal de Capdevila, va ser inaugurat el 1736, essent-ne el primer rector el P. Miquel Picañol de Nta. Senyora dels Àngels. Una de les persones que més va contribuir a la instal·lació de l'Escola Pia a Igualada va ser Joan Padró Serrals, fill de Josep Padró Bas i Caterina Serrals Muntaner, branca primogènita de la família Padró, que era prevere beneficiat de Santa Maria, que

(29) AHCI, AMI: *Registre de 1732*. 7 de juliol de 1732.

(30) Mentre se'ls construïa el convent els escolapis exercien a Igualada en una casa particular. AHCI, AMI: *Registre de 1733*.

(31) AHCI, AMI *Registre de 1734*. Citat per Gabriel CASTELLÀ: "La fundación escolapia de Igualada" a *Vida, núm. 143*. Igualada 1949.

(32) L'església dels Dolors havia estat construïda l'any 1700 per iniciativa de la confraria del mateix nom.

assignà en vida la meitat dels seus béns als escolapis (33).

L'abundància d'alumnes va animar els escolapis a demanar el 1766 un pati que estava situat entre el portal Nou i la Rambla a fi de poder ampliar les aules, però de moment l'Ajuntament no el concedí amb l'excusa que podria perjudicar l'alienació que es volia donar a la nova via que en aquella època es començava a construir. La concessió de diners per part del consistori igualadí per a construir noves aules en el col·legi dels escolapis es voldrà fer efectiva el 1799 i s'augmentarà a 400 lliures la subvenció que aquests rebien, però altres atencions urgents no van permetre continuar l'obra que quedà reduïda a la construcció dels fonaments i les tres parets exteriors d'uns setze pams d'alçada.

LA DESAMORTITZACIÓ ECLESIASTICA

La desamortització definitiva dels béns de l'església coneguts com a béns en "mans mortes" s'inicià entre el 1836 i 1837, fruit de les mesures desamortitzadores de Mendizábal, però aquestes mesures no van ser ni les úniques ni les primeres.

Ja en el segle XVIII, els diversos governs il·lustrats, sobretot els ministres de Carles III i Carles IV, s'havien adonat del fre que representava per al progrés econòmic, la gran quantitat de béns amortitzats i vinculats que existien al país: a finals del segle XVIII, un 80% del camp espanyol estava encara en mans mortes, un 12 milions d'hectàrees en mans del clergat i uns 4 milions eren béns comunals, béns que per altra banda, estaven substreus de les càrregues tributàries. Les mesures que volgueren aplicar els reis il·lustrats Ferran VI i Carles III i els seus ministres basades en la teoria econòmica de la fisiocràcia es quedaren, però, només en formulacions teòriques i en intents sense cap aplicació pràctica. El projecte de Llei Agrària del 7 d'abril de 1766 en la qual es demanava als pobles que exposessin solucions al problema agrari no va arribar a néixer i els arguments de Carrasco, Campomanes i més tard de Jovellanos, reflectits en les seves obres escrites, van fer que aquestes passessin a formar part dels llibres prohibits malgrat que els seus plantejaments només intentaven limitar la compra de nous béns arrels per part de les mans mortes eclesiàstiques i a més s'havien de fer amb el consentiment de la Santa Seu. (34)

(33) Joan Padró i Serrals era també doctor en Dret i autor de la primera història del Sant Crist d'Igualada: *La sagrada y prodigiosa imagen dal Santo Christo de la Villa de Igualada, vista en el origen de su veneración, en sus milagros, en su Translacion à Nueva capilla, y en un panegirico*. Cervera 1736. Citada per Josep M^a TORRAS i RIBÉ: *Una família catalana...* Ob. cit... pg 56.

(34) F. TOMÁS VALIENTE: *El marco político...* Ob. Cit. pàg. 12 a 37.

En canvi, començà a ser una realitat l'anomenada desamortització promoguda per Godoy, l'omnipotent ministre de Carles IV, el qual durant els quinze anys que va ser ministre i va dominar la política espanyola, es va embarcar en quatre guerres: la primera contra la França de la Convenció (1793-95) i les altres tres, 1797-1801, 1801-1803 (aquesta també contra Portugal, aliada d'Anglaterra) i 1804-1808, ja aliat amb Napoleó, contra Anglaterra. Per a fer front a les despeses de les successives guerres, Godoy va acumular un deute extraordinari que va voler finançar amb l'emissió de vals reials. Al cap de cinc anys d'emissió el deute públic acumulat per Godoy ascendia a 3.150 milions de rals i el 1808 havia arribat 7.000 milions.

Aquest extraordinari augment del deute va fer que totes les disposicions i mesures desamortitzadores que va promoure estiguessin encaminades a disminuir-lo mitjançant l'amortització dels vals reials que s'havien creat per aquesta finalitat. El 7 de gener de 1795, en plena guerra contra la França de la Convenció havia obtingut del Papa Pius VII un "breu pontifici" que autoritzava Carles IV a cobrar les rendes de canongies i de qualsevol benefici eclesiàstic amb la condició que s'apliquessin a l'amortització dels vals reials i el 24 d'agost d'aquell mateix any Godoy crea un impost d'un 15% sobre el valor dels béns que des d'aleshores adquirís qualsevol mà morta. Les mesures desamortitzadores més importants de l'etapa Godoy seran, sense cap mena de dubte, les tres Reials Ordres del 25 de setembre de 1798; en la primera va poder alienar els cabals i les rendes del sis col·legis majors; en una segona van quedar incorporats a la Hisenda Reial tots els béns que quedaven que havien pertanyut als jesuïtes; i en la tercera va alienar "*tots els béns pertanyents a hospitals, hospicis, cases de misericòrdia, de reclusió i expòsits...*".

Tots aquests cabals s'haurien d'incorporar a una Caixa d'Amortització del Deute Públic que per a aquest fi havia creat Godoy el 25 de febrer de 1798 a canvi d'un 3 % anual de l'interès d'aquestes rendes (35). Com que malgrat aquestes mesures el deute no parava d'augmentar, Godoy aconseguí de Pius VII un altre breu pontifici del 12 de desembre de 1806 que concedia al rei d'Espanya

(35) Si bé aquestes disposicions afecten béns pertanyents a mans mortes, en realitat eren béns políticament dèbils i indefensos als quals l'èsglesia no donarà batalla per mantenir-los i en canvi carregà sobre les corporacions locals tot el pes de la caritat pública que fins aleshores estava en mans d'aquests establiments benèfics. Sobre les mesures desamortitzadores de Godoy vegeu *Novísima recopilación. Ley 22. Título 5. Libro I* citat per J. FONTANA LÁZARO: *La quiebra de la monarquía absoluta*, pàg. 181 a 216. Barcelona 1978. També: F. TOMÁS VALIENTE: *El marco político Ob. cit.*, pàg. 38 a 47.

la facultat d'alienar "*la sèptima part de tots els béns d'esglésies i monestirs...*" sempre amb la compensació d'un 3% d'interès anual. (36) Si bé l'aplicació d'aquest darrer "breu pontifici" va tenir un efecte mínim ja que Ferran VII el va suspendre en el seu primer període de govern (març-maig de 1808), el conjunt de mesures desamortitzadores de l'etapa de Godoy que, malgrat la benevolència mostrada per la Santa Seu, li valgueren el rebuig de la quasi totalitat de l'estament eclesiàstic espanyol, van proporcionar a la corona uns 1635 milions de rals, xifra força important que representà el 45% del valor venut entre 1836 i 1849. (37)

Les Corts de Cadis (1810-14) també discutiren la necessitat de la desamortització i de la reforma eclesiàstica si bé es plantejaren només la del clergat regular i d'ordes que no fossin considerats socialment útils, és a dir, les institucions eclesiàstiques dedicades a l'ensenyament o a beneficiència s'havien de mantenir. (38) Pel decret de 17 de juny de 1812 s'ordenà el segrestament dels béns dels *establiments eclesiàstics extingits, dissolts o reformants per la insurrecció*, però pel Reial decret del 13 de setembre de 1813, la primera norma legal desamortitzadora del segle XIX, seran considerats béns nacionals i per tant sotmesos a una possible venda per part de l'Estat, tots els béns confiscats als traïdors, els dels jesuïtes, els de les quatre ordes militars, Santiago, Calatrava, Montesa i Alcántara, la de Sant Joan de Jerusalem i les dels convents suprimits i destruïts durant la guerra. (39)

El restabliment de l'absolutisme per Ferran VII el 1814 frenà de nou la iniciativa desamortitzadora, però quan el 1820, després de l'aixecament de Riego

(36) Ibidem. *Op. cit.* pàg. 44-46. Tal com constata Tomás Valiente les mesures desamortitzadores de Godoy apareixen com una gràcia concedida per Roma. Si bé això té un sentit molt clar en el període 1795-98, any de lluites amb la França revolucionària, el breu de 1808 degué ser fruit d'importantes negociacions entre Godoy i la Santa Seu que va preferir ajudar a mantenir la monarquia espanyola d'Antic Règim malgrat el perjudici econòmic que aquestes mesures representaven per a l'estament eclesiàstic.

(37) J. FONTANA i LÁZARO: *La quiebra ... Op. cit.* Barcelona, 1978, pàg. 200.

(38) En la legislació liberal de Cadis veiem la gran diferència amb la de l'època de Godoy, en la qual l'Església només es desprèn de les propietats que feien una funció benèfica i que en realitat li proporcionaven grans despeses i cap benefici.

(39) En plena dominació francesa, Josep I, per decret de 18 d'agost de 1809 suprimí tots els ordes regulars, monacals mendicants i clericals extingits i els ordes militars. Els frares van ser obligats a secularitzar-se i els seus béns van ser aplicats directament al crèdit públic. Veure: Francisco TOMÁS VALIENTE: *El marco político...Ob. cit.* 63-64. Un complet estudi sobre la desamortització feta per Josep I el podeu trobar a: J.MERCADER i RIBA: *La desamortización en la España de José Bonaparte*. Madrid, 1972.

es proclama de nou la Constitució de 1812 i els liberals assoleixen el poder, serà quan es posaran en pràctica les mesures desamortitzadores formulades per les Corts de Cadis. El Trienni liberal (1820-23) va significar el restabliment de la legislació desamortitzadora elaborada a Cadis i serà quan s'acometrà de manera decidida la desamortització eclesiàstica amb el clergat regular com a objecte principal. Els governats del Trienni pel decret del 9 d'agost de 1820 posen en venda immediata mitjançant subhasta pública tots els béns que havien estat considerats nacionals pel decret del 13 de setembre de 1813.

És en realitat un restabliment d'aquest decret però els homes del Trienni començaran a lligar desamortització i reforma eclesiàstica i pel decret de l'1 d'octubre de 1820 suprimiran tots els monestirs dels ordes monacals, canonges de Sant Benet, corporació claustral tarraconense i cesaraugustiana, els de Sant Agustí i els premonstratsos i els quatre ordes militars entre d'altres. A principis de 1821 s'havien suprimit a Catalunya 280 monestirs, col·legis i hospitals, d'aquests 26 a Barcelona, i a mitjans del 1822 havien deixat d'existir més de la meitat de les 2000 cases religioses que hi havia a Espanya. Els regulars dels ordes no suprimits quedaren sotmesos a l'autoritat dels bisbes corresponents; no es van poder fundar nous convents, ni professar nous novicis i els que no se suprimiren havien de tenir un mínim de dotze religiosos i quedar reduïts a un de sol per orde i poble. Per compensar una mica tot això, el govern es comprometia a protegir i afavorir la secularització de regulars als quals pagarà una pensió anual que serà variable segons la seva condició. Per un altre decret del 29 de juny del 1821 es reduí el delme a la meitat, mesura però, que va anar acompanyada de la creació d'un nou impost a favor de la hisenda reial per l'import aproximat de la meitat del delme.

Les mesures del Trienni posaren a la llum les limitacions de la revolució liberal a Espanya ja que si bé la supressió de la meitat del delme significava que els que n'eren pagadors poguessin tenir més gra pel consum, el fet que el nou impost s'hagués de pagar en metàl·lic i el pagament s'hagués de fer abans que el pagès pogués convertir els productes de la terra en diners, més la davallada dels preus dels productes agraris, va fer que la pagesia veiés agreujada la seva situació per les mesures liberals (40) i identifiqués el nou règim amb una opressió

(40) Un informe tramès a la Diputació per Ramon Bassat el març de 1822 mostra que l'opinió predominant era que "pagamos más que antes de la Constitución ...se nos ha regalado en verdad medio diezmo, pero se nos ha substituído por el derecho de registros y consumo, dos cosas importantes..." citat per J. TORRAS ELIAS: *Liberalismo y rebeldia campesina. 1820-23*. Barcelona 1976, pàg.166. També: J.FONTANA i LÁZARO: *La crisis del Antiguo Régimen, 1808-1833*. Barcelona, 1979, pàg. 31-41.

fiscal major i sense cap possibilitat d'accedir a la propietat de la terra, la qual cosa els portà a militar en les files de l'absolutisme. La situació dels camperols, a més a més, es veié agreujada per la pèssima collita de l'any 1822 deguda a la sequera i va permetre que el clergat rural convencés els seus feligresos que fins i tot el cel estava en contra dels liberals.(41)

No passarem aquí a analitzar en detall les mesures desamortitzadores del Trienni ni els efectes que tingueren sobre la població però no podem deixar de comentar que a més de la sensació d'increment de la pressió fiscal pel nou impost i del creixement de les tensions entre les liberals i el clergat, la supressió de convents amb la secularització de religiosos va representar: "*tirar a los caminos a numerosos y terribles detractores de las nuevas instituciones y además dejaban sin atender unos recursos asistenciales que el estado era incapaz de cumplir*"(42).

Les vendes del Trienni, que havien estat estimades en 450 milions de rals, només havien arribat el 1823 a un volum total de menys de 100 (43); la segona restauració absolutista deixarà sense efecte aquestes mesures i fins i tot obligarà a tornar als compradors les terres desamortitzades que ja havien adquirit.

La desamortització definitiva dels béns eclesiàstics del clergat regular es va realitzar a partir de 1835, seguint la línia desamortitzadora promoguda per Mendizábal, polític que havia estat cridat per a solucionar els greus problemes de la hisenda espanyola i que havia estat nomenat ministre d'Hisenda el 13 de juny de 1835 en el gabinet presidit per Toreno i el setembre del mateix any havia accedit a cap de govern, càrrec que ocupà fins la seva dimissió el 15 de maig de 1836. Tornà a ocupar el càrrec de ministre d'Hisenda en el govern Calatrava després que l'anomenat motí de la Granja del 13 d'agost del mateix any tornés el poder als liberals més progressistes, ministeri que durà fins al 18 d'agost de 1837.

En la seva primera etapa com a ministre de finances i després de cap de govern per ordre del 25 de juliol de 1835 havia dictat la supressió de tots els

(41) "Ha bastado que caiga la Constitución para que el cielo vuelva a dar lluvia" a "Segona conversa que tingueren lo Bonosi y lo Xaco sobre assumptes d'Espanya" publicat a *Figaró*, Girona probablement el 1823 citat per J. FONTANA i LÁZARO *La crisis... op. cit.* pàg. 40.

(42) J.TORRAS ELIAS : *Liberlismo... op. cit.* pàg. 38-39.

(43) J. FONTANA i LÁZARO: "Transformaciones agrarias y crecimiento económico en la España Contemporánea" a *Canvio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX*. Barcelona 1975, pàg. 181.

convents i monestirs religiosos que no tinguessin com a mínim dotze individus professors, mesura que s'ampliarà amb la de l'11 d'octubre del mateix any que restableix el decret de supressió d'ordes religiosos de l'1 d'octubre de 1820, n'amplia el nombre d'ordes suprimits i destina els béns dels religiosos a l'extinció del deute públic. La seva reforma del clergat regular quedà enllestida amb el decret del 8 de març de 1836 que suprimeix amb escasses excepcions tots el convents i monestirs masculins. El que és més important d'aquest decret és que si bé deixa per suprimir algun orde masculí i tots els femenins, sí que en canvi s'incauta del patrimoni de tots els convents suprimits o no. D'aquesta manera, tots els béns del clergat regular passen a formar part del crèdit públic, és a dir, es converteixen en béns nacionals i per tant subjectes a possible desamortització. Cal dir, però, que es concedeix una pensió diària als religiosos a costa del valor que s'obtingués del seu patrimoni.

La primera mesura desamortitzadora de Mendizábal, la posada en venda dels béns del clergat regular, és el Reial Decret del 19 de febrer de 1836 on es declaren en venda tots els béns de les comunitats i corporacions religioses que haguessin estat declarats béns nacionals. L'altra llei desamortitzadora i de reforma del clergat regular important la donarà Mendizábal el 29 de juliol de 1837, en la seva segona etapa de govern, en la qual suprimeix el delme, amplia la supressió de convents als de religioses i declara béns nacionals els del clergat secular; mesura que, excepte la supressió del delme que es va fer en diferents etapes, va tenir una aplicació nul·la durant el seu govern.

En la desamortització de Mendizábal, al principi, les vendes no acabaven d'arrancar ja que a finals del 1836 només s'havien venut 300 finques de les 3000 taxades, però de mica a mica aniran creixent i arribaran al seu màxim volum durant la regència d'Espartero (1840-43), si bé no s'acabaran de rematar fins molt més endavant: el 1844 s'havien venut a Catalunya les tres quartes parts dels béns eclesiàstics i concretament a la província de Barcelona n'havia estat subhastat el 81'3 % (44); però dintre de les vendes fetes a partir de la desamortització dictada per Pasqual Madoz el 1855, encara s'hi troben béns eclesiàstics procedents de la desamortització anterior, per valor de 3.820 milions de rals. (45)

Per haver lligat la seva obra desamortitzadora amb la reforma del clergat regular, Mendizábal ha passat a la història com el model de governant liberal,

(44) M. ARDIT, A. BALCELLS, N. SALES: *Història dels Països Catalans. De 1714 a 1975*. Barcelona 1980, pàg. 232.

(45) Veure J. FONTANA i LÁZARO: *Canvio econòmic... Ob. cit.* pàg. 181.

desamortitzador i sobretot anticlerical. La majoria d'estudiosos del tema estan d'acord que la desamortització feta per Mendizábal era molt necessària, però hi ha també quasi unanimitat que s'hauria pogut fer d'una altra manera.

Els seus plantejaments (l'obtenció de diners amb la venda de béns nacionals) s'imposaren en totes les mesures desamortitzadores posteriors i si bé van servir per obtenir diners per finançar el desenvolupament econòmic del país, no van servir mai per canviar l'estructura agrària. És evident, però, que malgrat les seves mancances les mesures inspirades per Mendizábal van permetre a l'Estat tenir uns ingressos regulars durant uns anys i fer decantar la guerra a favor dels partidaris d'Isabel II. La guerra que s'estava desenvolupant en aquells moments entre els partidaris de Carles, germà de Ferran VII, els anomenats carlistes o absolutistes i els partidaris d'Isabel II, els liberals o isabelins, juntament amb el crònic dèficit públic espanyol, feia que aquest hagués esdevingut de tan gran magnitud que estava portant el país a la bancarrota. Per això, la prioritat de Mendizábal va ser sempre salvar el govern de la fallida amb la reducció del deute públic per la venda de béns nacionals, vendes que van haver de fer-se a gran escala i ràpidament per obtenir diners. Els principals beneficiaris van ser els que tenien capital suficient per comprar les propietats: la pagesia benestant i la burgesia rica, principalment els posseïdors de valls reials amb els quals (i amb el seu valor nominal molt superior al que en aquells moments tenien al mercat) van poder pagar les seves compres.

Quant a la desamortització dels béns del clergat secular, havia estat ja dictada per Mendizábal pel decret de juliol de 1837. Aquesta llei no va veure la llum en aquells moments perquè no havia de començar fins al 1840 i a l'estiu d'aquell mateix any les Corts la van derogar. La desamortització dels béns del clergat secular es farà durant la regència d'Espartero (1840-43) per la llei del 2 de desembre de 1841, que considerava béns nacionals les propietats dels clergat secular, llei que va ser, també, derogada al cap de tres anys amb la pujada al govern dels moderats de Narváez, ja que el 1844 es mana suspendre la venda d'aquests béns i tornar al clergat secular els béns que encara no havien estat venuts.

L'acció desamortitzadora dels béns eclesials va continuar en el període el 1855, quan Pascual Madoz els inclou en el Decret de Desamortització General. La part de desamortització eclesiàstica de l'anomenada Llei Madoz va tenir el rebuig dels moderats perquè infligia clarament el Concordat de 1851 i quan Narváez torna a ser cap d'Estat la suspenen pel Reial Decret del 14 d'octubre de 1856; restablerta altra vegada l'octubre de 1858, en quedaran exclosos els béns eclesiàstics. Si bé durant el període 1836-1849 només es posen a la venda finques

de l'Església, quasi totes del clergat regular, en el període 1855-68 només seran béns eclesiàstics una tercera part (46).

Ja hem comentat que les lleis desamortitzadores de Mendizábal van servir per salvar la hisenda pública i per a l'obtenció de recursos que li van permetre guanyar la guerra contra els carlins. En canvi, l'anomenada llei Madoz, que serà més coneguda per la desamortització que fa dels béns comunals, va servir principalment per a finançar la construcció d'importants obres públiques. Entre 1855 i 1867 es van vendre béns nacionals per valor de 5.400 milions de rals dels qual es va dedicar una molt petita part per a finançar el deute i la resta a la construcció del ferrocarril: durant aquest període el govern va atorgar 1.300 milions de rals de subvenció a les companyies ferroviàries.

Les mesures desamortitzadores dels liberals espanyols van tenir una altra conseqüència força positiva perquè la transferència de terres a propietaris particulars va permetre que l'Estat augmentés en gran escala la recaptació tributària, finalitat prioritària de tot procés desamortitzador ja que recordem que tota classe de béns amortitzats no pagaven impostos a la hisenda pública.

LA DESAMORTITZACIÓ DEL CLERGAT REGULAR A IGUALADA

La desamortització del convent dels caputxins

El convent dels caputxins d'Igualada s'havia vist molt afectat per la guerra del Francès ja que per trobar-se situat fora vila havia quedat totalment desprotegit i havia estat en diversos moments convertit en magatzem militar i en regugi de tropa sigui francesa o del sometent. A més a més, el 1811 el general Lacy, cap de les tropes espanyoles, amb un exèrcit de 1.500 infants i 300 cavalls havia atacat les tropes franceses que havien ocupat Igualada, obligant-les a refugiar-se als caputxins i després d'aconseguir expulsar-les, havia fet destruir el convent i prohibit que els frares hi tornessin. (47)

(46) No queda clar si en aquesta tercera part s'hi ha d'incloure els béns procedents dels béns confiscats en l'anterior període desamortitzador.

(47) AHCI, AMI: *Lligall núm. 16.6*. El general Lacy havia fet enderrocar el convent dels caputxins el 16 de novembre de 1811. Lluís Lacy era un militar espanyol d'origen irlandès que havia esdevingut el cap de les tropes espanyoles i Capità General de Catalunya durant la guerra del Francès. Per les seves idees liberals va ser degradat quan Ferran VII restablí l'absolutisme el 1814. Va protagonitzar el 1817 un aixecament militar, un "pronunciamiento" a Barcelona que va fracassar. Empresonat, va ser traslladat al castell de Bellver a Mallorca, on va ser executat.

El 1811 els caputxins havien estat traslladats a una casa del carrer del Roser al costat de l'església del mateix nom, "*para poder los religiosos ejercer sus funciones...*", propietat de Maria Alemany, vda. Lladó, a la qual l'Ajuntament pagava un lloguer, que per les continuades queixes de la propietària sabem que el 1814 encara no se li havia fet efectiu "*por los apuros en que se halla la Patria por falta de recursos no puede abonarle alquiler alguno por la casa que ocupan los P.P. Capuchinos*" (48). L'Ajuntament reconeix el deute que reclama Maria Lladó, però li fa entendre que només li pagarà el lloguer de dues anualitats ja que assegurin haver invertit més de 100 lliures en obres de reparació de l'edifici.(49) La falta de recursos per les "dificultats de la pàtria" s'havia fet extensiva als frares caputxins, que tampoc no havien cobrat les dotacions de 1808-9-10.

El 1813 quan les tropes franceses havien abandonat territori espanyol i ja no hi havia el perill que tornessin, els caputxins, al·legant que la casa on vivien estava en molt males condicions "*por su vejez, motivo de continuos y necesarios reparos con gastos excesivos, por falta de arrimo de las casa contiguas recientemente arruinadas...*" "van tornar al seu convent i iniciaren les obres de reconstrucció pel seu compte. Però en data de 23 de febrer de 1814, una ordre per real decret va prohibir completament aquesta reedificació.

Davant les súpliques i al·legacions dels caputxins i del consistori igualadí, al final se'ls va permetre tornar-hi, però amb la condició que no s'hi fessin obres ja que es considerarà que hi havia les suficients sales i habitacions en bon estat per poder encabir els setze frares que en aquells moments hi havia a Igualada.(50)

(48) AHCI, AMI: *Lligalls 14.11. juny de 1813 i Ligall 16.6. novembre de 1814*. Maria Alemany Jover era vda. de Pau Antoni Lladó Massaguer, oficial del Tribunal de la Inquisició mort el 1794. (API *Llibre d'òbits 1780-1803*) i amb el qual s'havia casat el 10 de juny de 1763 (API *Llibre de matrimonis 1736-1765*). També ANI A.VILADÈS: *Capítols Matrimonials*: 1 de març de 1763. La casa de Lladó devia ser molt gran i important en temps passats com la mateixa situació social de Pau Lladó ho fa entreveure. Ocupava els actuals números 8-10-12 del carrer del Roser (fins la darrera remodelació del carrer els nombres d'aquestes cases eren el 6, 6 bis i 6,2 bis) i s'estenia des d'aquest carrer fins al de Sant Bartomeu. Tenia oratori propi, concedit per llicència del Sant Pare Clement XIV el 1773. (Aquesta darrera informació ha estat facilitada pel Sr. Jaume Llorens Grau, descendent de Lladó).

(49) En aquells anys la casa de la vda Lladó es trobava en molt mal estat. A finals de 1812 els caputxins feren saber a l'Ajuntament que s'havia ensorrat la paret que hi havia entre la casa que ocupaven i la capella del Roser. Veure: AHCI, AMI *Registre del 15 de desembre de 1812*.

(50) AHCI, AMI: L'abril de 1813 s'havien dictat per part de les Corts constituents espanyoles ordres de reestructurar i reduir el nombre de convents i es va prohibir demanar caritat per reconstruir-los.

Els problemes de la hisenda espanyola del període de la primera restauració absolutista es vegueren reproduïts a escala local i a partir d'aquells anys trobem diverses queixes dels religiosos a l'ajuntament de la vila reclamant amb insistència pagaments endarrerits com una petició de l'1 maig de 1818 en la qual el guardià i la comunitat de caputxins d'Igualada reclamen 150 lliures que diuen se'ls deuen: les 100 que els corresponien com a dotació reial i les 50 que l'Ajuntament els tenia assignades per a la predicació de Quaresma (51).

Va ser durant el trienni quan els caputxins començaren a rebre les conseqüències de les mesures desamortitzadores liberals: la incautació del convent d'Igualada es va fer el 15 de juliol de 1822 i el 5 de novembre es procedí a l'ocupació, seguida de la presa d'inventari dels béns mobles i immobles que passaren a formar part de l'anomenat crèdit públic.

“En la hora que serian las quatro de la tarde del citado dia, constituido el Sr. D. José Morera Segalà, Alcalde Constitucional de la Villa de Igualada, en méritos a la comisión del M.I..Sr. Intendente de la Provincia de Barcelona, D. José Campos, con oficio de 5 de noviembre de 1822 y José Perramon Solans vecino de esta villa, en méritos de la comisión hecha por D. Jaime Dominguez, Comisionada Principal del Crédito Público, con oficio de 5 de noviembre de 1822 para la toma de posesion y formació de inventario del suprimido convento de P.P. Capuchinos de esta villa de Igualada. El Sr. Alcalde en presencia de los testigos, D. Mariano Puig y Dollers y Francisco Mas, mandó a los P.P. Capuchinos y demás personas que estaban dentro del convento y su clausura, desocupar aquel sitio, y verificado, dió posesión al sr. Alcalde, de dicho Convento, huerta y viña contiguas al mismo, en nombre de la Nación Española, por ella al Crédito Público de la misma y por este a José Perramon y Solans quien la tomó en el predicho nombre y despues de hechas las ceremonias de estilo de abrir y cerrar la puerta principal, lo firmaron dichos señores y testigos. En la Villa de Igualada. Dia et Supra: Joseph Morera, Alcalde constitucional. José Perramón, comisionado. Francisco Mas, testigo

Bartolomé Puigdollers, testigo en nombre de mi hermano Mariano, ausente (52).

(51) AHCI, AMI *Lligall* 23.15.6 i 27.3. Diuen necessitar diners per a la seva manutenció i per a la reparació de l'església del Roser.

(52) AHCI, AMI Papers dels caputxins a *Inventari cit.* 1822.

L'inventari dels caputxins que es realitzà el 6 de desembre del mateix any 1822, mostra la migradesa de béns immobles que aquest orde posseïa a Igualada ja que els frares conreaven ells mateixos la poca terra que tenien, de la qual treien alguns fruits per al seu manteniment. Les propietats eren només l'edifici del convent amb l'església i un claustre de dos pisos, una peça de terra campa de tres quarts de jornal amb alguns ceps i xipresos i un hort d'un jornal i mig amb alguns arbres fruiters, sínia, corral i paller, és a dir, una poca terra contigua al convent que els incautadors consideraren que només servia per al manteniment dels frares i que no tenia cap finalitat lucrativa. Immediatament se subhastaren els béns mobles pel valor de 4.227 rals, que tretes les despeses quedaren en 4.138 rals que passaren a poder del crèdit públic nacional. De moment l'hort s'arrendà al millor postor pel preu de 75 lliures catalanes i pel termini només d'un any. (53)

A finals de 1822, els frares caputxins havien estat traslladats al convent dels escolapis, que com és sabut estava edificat dintre les muralles de la vila on romangueren fins al 1823.

La causa del trasllat va ser que pels aixecaments reialistes del 1822, l'Ajuntament d'Igualada va decidir fortificar els dos convents situats fora vila: el dels caputxins i el dels agustins i dedicar el primer a hospital per a la tropa i fins i tot es nomenà una inspecció per veure si el convent reunia les condicions. Com que ni als facultatius militars ni a l'Ajuntament no els devia agradar la proposta, els comissionats se'n rentaren les mans i al·legaren que no sabien quin tipus d'hospital es volia fer i per això no podien dir si l'edifici era o no adient (54). El projecte, doncs, no va tirar endavant i a les darreries del Trienni el convent caputxí d'Igualada va ser totalment destruït pels liberals radicals que el consideraven regugi de reialistes.

Poc després de l'entrada a Igualada dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, ocorreguda el juliol de 1823 i en fase de restabliment de l'absolutisme, els frares sol·liciten una habitació per poder residir ja que tenen el convent destruït i l'Ajuntament els en concedeix una al carrer del Roser, la mateixa casa que havien ocupat

(53) *Ibidem*. Hem trobat les sol·licituds d'arrendament d'un tal Muset, de Magí Soler i de Francesc Mateu però no queda clar qui en fou l'arrendatari definitiu.

(54) AHCI, AMI: carta del Comissionat d'Armes a l'Ajuntament d'Igualada: "2 contestendo a l'oficio de V.S....quedo en pasar la orden a los facultativos del Hospital militar de esta villa para que al dia de mañana...pasen al suprimido convento de los capuchinos y reconozcan el edificio si es a propósito para establecerse en el el hospital militar." Veure: *Lligall* 36.13.4. 21 i 25 de novembre de novembre de 1822.

durant la guerra del Francès, coneguda també com la casa Planas, propietat en aquells moments de Ramon Castells i el 1825 se'ls permet fer-se càrrec del culte de l'església del Roser.(55) A partir d'ara els caputxins volen iniciar la recuperació del seu convent i inicien una sèrie de proclames de fe absolutista per què les noves autoritats atenguin les seves peticions. Ja per l'octubre de 1823 l'advocat d'ofici Carles Parés, que el novembre del mateix any va ser nomenat alcalde interí, informà el Baró d'Eroles, Capità General de Catalunya, de "*l'arbitrari i bàrbar enderroc*" dels caputxins i demana que es pugui reedificar. (56)

En un to clarament pamfletari demanen que s'emprenguin accions contra els responsables de l'enderroc del seu convent el 1823: "*... se ven en el dia próximos a ser hechados a la calle por no tener con que asegurar el alquiler de la casa que interinamente ocupandespués de tanto padecer por el enemigo común en la desastrosa Guerra de la Independencia, ya por la persecución que experimentaron los recurrentes ya por el derribo de su único asilo pero, todo eso era un sacrificio necesaria para el bién de la patria ;(...) ya se hallaban los recurrentes en posesión de su reedificado convento cuando a poco tiempo una espesa nube abortó seguramente de los abismos y desplegando sobre la desgraciada España , produjo y vomitó (...) el monstruo destructor de la mas sana moral y de sus sabias y católicas instituciones (...) bastaba ser bueno para ser perseguido y destruído: las propiedades, las personas, las casas, los conventos, los templos, las imágenes...*".

La petició segueix en aquest mateix to exaltat, enumerant els mals del règim constitucionalista del Trienni i acaba sol·licitant que l'Ajuntament "*...alargue si*

(55) Els religiosos Fra Josep Maria i Fra Jacint d'Igualada presenten a l'Ajuntament la petició següent: "que hallandose separados de su convento y destruído éste por causas bien notórias, desean poder recogerse en una casa y reunir en ella a sus hermanos dispersos para vivir de un modo conforme a su profesión y estado...piden se les acomode en casa Planas, así porquè està desocupada como por ser contigua a la iglesia del Rosario". Veure: G CASTELLÀ i RAICH: *Reseña histórica de Ntra Señora del Rosario*. Igualada 1929 i 1973. Pàg. 50-51. Aquesta casa és la mateixa que els caputxins ocuparen el 1811, és a dir, la casa dels Lladó Alemany que era coneguda com la casa Planas, segurament per ser persones d'aquest cognom alguns del seus primers propietaris. Hem trobat a mitjan el segle XVIII una tal Maria Planas, vda. de Francesc Lladó.

(56) AHCI, AMI *Lligall* 38.5-38.6. 21 d'octubre de 1823. Demana també a l'Ajuntament que per incloure l'expedient que està tramitant , li donin els noms i cognoms dels exalcaldes i regidors del suprimit govern constitucional, llista que es farà pública el 5 de març de 1825. Començava a Igualada la repressió dels liberals i sovintejaren les proclames d'adhesió al nou règim absolutista, sobretot per part dels caputxins i de les principals famílies igualadines com els Padró i els Olzinella.

es de su agrado su piadosa mano hacia sus desvalidos recurrentes auxiliandoles en su extrema necesidad (...) con su autoridad, con su poder, y si es necesario con sus recursos para emprender el alto recurso (...) contra los autores ya declarados y en juicio condenados del derribo atroz de su convento” (57).

Si bé tenim constància que al menys fins al 1835, l'Ajuntament d'Igualada continua donant cada any als caputxins els 533 rals en concepte d'almoïna i 533 rals més per predicacions, durant els anys de la dècada ominosa dona la impressió que el consistori es va desentenent dels religiosos.(58) Tampoc no tenim gaire clar amb quins diners es va finançar el nou convent ni quan es començà a construir, ja que 1828 els caputxins encara es queixen amargament a l'Ajuntament de l'abandó en què es troben i de la seva precària situació en la casa del carrer del Roser on estaven allotjats. No hi ha la més mínima referència a la sol·licitud de construir un nou edifici però, en canvi, el 20 de maig de 1830 els caputxins van poder abandonar la casa que habitaven al carrer del Roser i van passar a habitar el nou convent que encara estava en construcció.

Junt amb els altres ordes d'Igualada, els agustins i els escolapis, els caputxins abandonaran Igualada el 1835 després de la supressió dels ordes religiosos (59). Els seus béns van ser incautats i van passar altra vegada a formar part del crèdit públic nacional i per les lleis de 1836-37 subjectes a desamortització. Molt poc després de la supressió de l'orde caputxí, el 23 d'octubre de 1835, la junta de l'hospital, amb el suport de l'Ajuntament, sol·licita el convent per a traslladar-hi els malats de l'antic hospital de Sant Bartomeu que es trobava en estat ruïnós perquè *“així ho exigeix la humanitat doliente del veïnat (...) assaïentats que està vacant el convent dels caputxins, convent que té una situació còmode per a un hospital, bona i ventilada per estar fora de la vila però a prop de les muralles, amb una horta contigua amb aigua i església”*. (60)

(57) AHCI, AMI: *Lligal* 47.9. 8 de gener de 1828. Els religiosos caputxins com es pot comprovar amb aquesta i amb altres proclames foren uns acèrrims antiliberals al contrari de l'orde dels agustins, entre els quals la ideologia liberal va ser la predominant.

(58) A partir de 1827 hi ha diverses queixes de Ramon Castells que en aquells moments era el propietari de la casa que habitaven els caputxins, que sol·licitava anualitats endarrerides del lloguer i l'Ajuntament li contesta que s'ha d'entendre amb els frares. Veure: AHCI, AMI: *Registre de 1827*. Foli 75.

(59) AHCI, AMI *Inventari de convents 1835*. L'acta d'incautació del convent dels caputxins el 1835 inclou la del convent dels agustins i la podeu trobar reproduïda en aquest mateix treball: “Acta d'incautació dels béns dels Agustins i Caputxins del 27 de juliol de 1835”. Pàg. 48.

(60) AHCI, AMI *Llibre d'actes de 1835*.

Se segueixen fent diversos expedients de sol·licitud però no serà fins a finals de 1842 quan la Junta de Vendes de Béns Nacionals cedirà l'edifici per convertir-lo en hospital: "*La Junta de Bienes Nacionales, usando de las facultades que le confiere el decreto de 26 de julio último ha tenido a bien conceder gratuitamente al Ayuntamiento Constitucional de Igualada el suprimido convento de Capuchinos de la misma villa con exclusión de su huerta a cuya enajenacion se procederà inmediatamente para destinarlo a Hospital*". (61) A partir de 1845 començaren a instal·lar-hi els malalts i el 1847 hi arribaren les germanes carmelites de la caritat per fer-se'n càrrec.

Els caputxins van tornar a Igualada el 1881, quan el pare Calassanç de Llavaneras, el que després serà l'eminent cardenal Vives i Tutó, va venir de França amb uns quants frares d'aquesta nacionalitat expulsats del país veí i construïren un petit convent en el mateix lloc on hi havia hagut el primer, el que hauria estat destruït el 1823 pels liberals exaltats. (62) El 1893 els frares francesos van ser substituïts per caputxins catalans i en el mateix any s'instaurà a Igualada l'Escola Seràfica que en aquesta primera etapa, funcionà fins al 1903.

Els efectes de la desamortització eclesiàstica sobre l'Escola Pia

Al'orde escolapi per ser considerat un orde socialment útil perquè es dedicava a l'ensenyament, no se li incautaren els béns durant el Trienni Liberal. Sabem que a principis del s. XIX de resultes de la concessió feta el 1799 els escolapis d'Igualada estaven ampliant el col·legi; si bé el 1800 l'Ajuntament els paralitzà les obres (63) i malgrat que els religiosos es queixen que no tenen diners, que els preus dels queviures s'han pujat molt i que s'hauran d'endeutar, dos anys més tard se'ls obliga a blanquejar i netejar la façana. El 1803, però, sembla que ja s'han refet i compren una casa contigua al convent a Salvador Montfort per ampliar les aules (64).

Pel fet de trobar-se situat dintre de les muralles de la vila, el convent no havia sofert destrosses importants durant la guerra del Francès i fins i tot havia servit de refugi d'altres religiosos com per exemple dels agustins. Acabada la guerra, el nombre d'alumnes de l'Escola Pia creixia constantment, però la man-

(61) Ibidem: *Llibre d'Actes de 1842*

(62) *Semanario de Igualada*. Año II núm. 40. 6 de febrer de 1881. Pàg. 1-2. Ocuparan la casa coneguda com la Fonda i l'hort contigu, que devien ser la part del terreny que el 1842 no es cedí com a hospital.

(63) AHCI, AMI *Registre 1130*. 8 d'agost de 1800.

(64) AHCI, AMI: *Registre 1133*. 30 de juliol de 1802 i 22 de març de 1803.

ca d'espai, poques aules i molt petites i la falta de col.laboració de les autoritats locals per la crisi econòmica generalitzada durant els anys de la primera restauració absolutista, dificultava la tasca dels religiosos fins a l'extrem d'haver de demanar permís de poder fer durant l'estiu classes només els matins "*per l'excessiu calor que fa, pel molt nombrós nombre de deixebles i per la petitesa de les aules*" (65), per la qual cosa, que havia malmès la salut de mestres i alumnes, els escolapis demanaren ser dispensats a les tardes del treball escolar.

Passant de llarg pels anys del trienni i pels de l'ominosa dècada que almenys en teoria no afectaren gaire els escolapis, trobem que per la recuperació econòmica a partir de 1830 i la pressió demogràfica del XIX que a Igualada es manté molt viva fins a mitjans de segle, es va fer molt necessari augmentar les places escolars igualadines. El 1832 l'Ajuntament decideix concedir a l'Escola Pia 6.000 lliures per a ampliació de les aules pel "*crecido aumento de habitantes y por ser dos veces mayor el número de alumnos que acudèn a les aulas que por falta de local tienen que estar en la calle*" (66).

La supressió dels ordes religiosos en el segle XIX no va incloure els escolapis perquè eren considerats un orde socialment útil per dedicar-se a l'ensenyament però no es pot negar que a partir de 1835, per l'onada anticlerical del moment, es van veure molt afectats per la disminució del personal i de l'activitat docent en la majoria dels seus col.legis i la majoria dels seus convents també es van veure incautats per l'Estat, ja que no oblidem que les lleis desamortitzadores de Mendizábal permetien destinar el patrimoni de tots els ordes religiosos suprimits o no a l'extinció del deute.

A més a més, segons Fontana Lázaro la major part dels convents de qualsevol orde masculí del país s'havien hagut de tancar ja que davant els atacs que patien, la majoria dels religiosos els van abandonar de tal manera que quan el 8 de març de 1836 es declara el decret d'exclaustració general nòmes quedavan oberts i en funcionament a Espanya uns trenta convents dels 2.000 que hi havia abans del 1835. (67)

(65) AHCI, AMI: *Ligall* 28.15.8. 1820.

(66) En realitat aquests diners són els que havien estat concedits als escolapis el 1799, però els esdeveniments posteriors havien paralitzats les obres. Veure: AHCI, AMI: *Lligall* 53.5. juny de 1832. El Comú de la vila reconeix que té l'obligació de costejar l'obra tal com havia concedit el 1799 i mana que s'entreguin als escolapis els sobrants de propis fins a 6.000 ll.

(67) J.FONTANA: *La revolución liberal. (Política y hacienda 1833-1845)*. Madrid, 1977. Pàg. 265-66. Fontana extrau les xifres del llibre de M. Revuelta González, expert en el tema: *La exclaustració, 1633-1840*. Si bé les trobem molt exagerades no podem dubtar de la seva rigorositat.

El convent escolapi d'Igualada no es deslliurà de la incautació; va ser ocupat i els seus béns inventariats el 29 de juliol de 1835, segons consta en el l'expedient següent:

“En la villa de Igualada a veinte y nueve de Julio de mil ochocientos treinta y cinco. Siguiendo lo mandado en el auto que precede: el Sr. D.Lucas Ibáñez, Alcalde mayor interino de esta villa y conmigo el infrascrito Excelentísimo...pasaron al convento de los P.P. Escolapios de la misma y de orden de dicho Sr. Alcalde mayor se procedió a la toma de inventario de los efectos y muebles existentes de dicho convento.

D. Lucas Ibáñez, Alcalde interino

D.José Bausili, escribano (68)

L'única propietat immoble que els escolapis tenien, de la qual desconeixem l'origen, però que potser hauria format part del legat de J.Padró Serrals, era la finca coneguda amb el nom de “Déu nos ajut” situada en el terme d'Òdena, que va ser també incautada i la trobem com a propietat de l'Estat en la relació de finques que aquest posa en arrendament el 1859 (69).

Malgrat l'ocupació citada del seu convent el 1835, per l'agost del mateix any i en plena onada revolucionària, els escolapis demanen poder obrir altra vegada les aules del seu col·legi per començar el curs el setembre, però l'Ajuntament els respon que, si bé els agradaria molt, no ho creuen convenient ja que no els poden garantir la seguretat i que més endavant si es restablí la normalitat ja en tornarien a parlar. (70) El 1840 hi ha un nou intent dels escolapis d'establir-se a Igualada però l'Ajuntament torna a informar negativament: “*Que no procede el restablecimiento ...porquè el artículo 3º de la Ley de Cortes del 22 de Julio de 1837 autorizó al Gobierno para conservar provisionalmente donde juzgue necesario algunas casas de Escolapios y no para restablecer las que estan cerradas o suprimidas....En este caso de halla el colegio de esta villa y por lo mismo*

(68) AHCI, AMI. Papers dels escolapis. *Inventari cit....* 1835. Top 5811. L'inventari està datat el 6 de desembre de 1835.

(69) Fincas cuyo arriendo ha de celebrarse el día 1 de noviembre a *Boletín Oficial del Estado*. 24 de setembre de 1859. La finca “Déu nos ajut” era la més extensa propietat d'un orde religiós igualadí: 98 jornals que van ser posats a subhasta pel seu arrendament pel preu de 1854 rals anuals. No n'hem trobat cap més referència indicativa de a quines mans va anar a parar la finca .

(70) AHCI, AMI: *Registre 1833-35* citat també per J. SEGURA, pvre.: *Ob. cit.* Vol II, pàg. 84.

no caben facultades al Gobierno para restablecerlo...". L'Ajuntament dóna l'excusa que els escolapis no tenen en aquells moments prou mestres per a l'ensenyament i que ni tan sols podien atendre les escoles que encara mantenien obertes i com que hi havia molts monjos exclaustats, no haurien pogut ser considerats com a comunitat religiosa, sinó com una institució pública depenent del Govern. (71)

El procés del retorn de l'orde escolapi a Igualada va ser força complicat: tenir un institut de segon ensenyament era una vella aspiració del consistori igualadí i ja el 1840, l'Ajuntament i el Dr. Sanmartí, regent de la parròquia de Santa Maria, l'única que en aquells moments hi havia a Igualada, havien demanat a la Reina Isabel II la fundació d'un institut de segon ensenyament que estava previst instaurar en l'antic convent de Sant Agustí, convent deshabitat des de l'expulsió dels religiosos el 1835.

L'informe negatiu abans citat del consistori igualadí a la vinguda dels escolapis com a responsables de les escoles que es volien fundar, va aturar de moment el projecte però a partir de 1848 s'instal·là a Igualada un institut de segon ensenyament situat precisament a l'antic col·legi dels escolapis de la plaça de la Creu. L'Ajuntament n'atorgà la direcció a Joan Bas, doctor en Filosofia i empresari privat; el centre va funcionar fins al 1857 quan el consistori li rescindí el contracte. (72)

Isabel II, per una reial ordre del 9 de juny de 1849, havia accedit a la petició de l'Ajuntament i concedit a Igualada el convent de Sant Agustí per a destinar-lo a escola o a establiment de beneficiència tal com podem veure per la comunicació del Sr. Ministre d'Hisenda dirigida a l'Ajuntament: "*La Reina se ha servido acceder conformándose con el parecer de esta Dirección General a la instancia del Alcalde Corregidor, Ayuntamiento y cura Párroco de la vila de Igualada en que solicitan se les ceda el edificio convento de san Agustín ...para destinarlo bien a escuelas de instrucción primaria, bien a establecimientos de beneficiencia con la condición que la iglesia se abra al público*" (73). Serà a partir d'aleshores quan es tornarà a activar la vella aspiració de la vinguda dels religiosos de l'Escola Pia a Igualada.

(71) AHCI, AMI Llibre d'Actes, 1840. Top. 1148. 7 d'agost de 1840.

(72) A. CARNER i BORRÀS: "La segunda enseñanza en Igualada" a *Diario de Igualada*, 27 d'abril de 1974.

(73) AHCI, AMI Llibre d'Actes de 1849.

Després de la rescisió del contracte als responsables de l'institut de la plaça de la Creu, com que els escolapis havien mostrat ja el 1856 la seva disposició de venir a Igualada perquè ja tenien suficient personal, l'Ajuntament i el rector fan una nova petició a la reina tement que hagués caducat l'anterior (74). El 9 de novembre de 1857 una reial ordre concedeix a l'Ajuntament igualadí el domini útil del convent dels agustins i exigeix que s'escripturi la cessió que quedarà ratificada per Reial Ordre del 24 de desembre de 1857 (75). D'aquesta manera l'Escola Pia, que havia estat restaurada amb tots els drets i prerrogatives el 1845 com a orde religiosa per les Corts del Regne, va poder tornar a Igualada en condicions molt avantatjoses ja que va ser orde escollit per a regir el convent que havia estat dels agustins, amb la condició que hi instal·lessin un centre de segon ensenyament i restablissin el culte a la mare de Déu de la Pietat.

L'escriptura de cessió als escolapis de l'edifici que havia estat convent dels agustins calçats es va fer el 23 d'agost de 1858 i molt aviat, 3 d'octubre del mateix any, l'Escola Pia va inaugurar el seu col·legi (76) amb una gran cerimònia: es portà el Santíssim en processó des de Santa Maria fins a Sant Agustí i es cantà un solemne Te Deum.

El mateix any 1858 els administradors de la Causa Pia, fundada per Jeroni Cornet al convent de Sant Agustí, havien sol·licitat l'entrega de les finques que l'Estat havia incautat en el moment de la supressió dels ordes religiosos per poder convertir el preu en rendes públiques que es destinarien a una casa de caritat i a completar el segon ensenyament a les Escoles Pies. Accedint a aquesta sol·licitud, el 1860 per la Reial Ordre del 26 de gener es posen a la venda els béns dels Cornet i es lliurà la meitat del seu valor per a completar l'ensenyament al col·legi dels escolapis i l'altra meitat va servir per a finançar l'hospital. (77)

El 28 de febrer de 1859 l'Ajuntament d'Igualada havia demanat al ministre de Foment que ja que el col·legi estava sostingut amb diners municipals, es

(74) AHCI, AMI: Acta del 27 de juny de 1857 a *Llibre d'actes. 1857*. També: *Lligall 950.5*: "Por orden de 9 de junio de 1849, la Reina Ntra. Señora se dignó conceder a esta villa el convento situado en el que fue de Agudtinos calzados con destino bien a instrucción bien a establecimiento de beneficencia con la condición que la iglesia debía abrirsa al culto. Y si bien el Ayuntamiento cumplió con lo último no fue posible con lo primero porquè a la razón no pudieron venir los P.P. de la escuela Pia por ser su personal poco numeroso ...con quienes habia pensado confiar la enseñanza pública".

(75) AHCI, AMI: *Acta del 24 de desembre de 1857 i de 12 de gener de 1858*.

(76) Ibidem: *Acta del 3 d'octubre de 1858*.

(77) I. CASTELLTORT i MIRALDA: "La Causa Pia de Jeroni Cornet" a *Estudis* / 2. Igualada, 1985, pàg. 15 a 20.

dignés a declarar com a pública l'escola escolàpia i demanava l'autorització per incloure en el pressupost de cada any la suma de 10.000 rals, autorització que el governador permetrà fer efectiva i l'Ajuntament podrà incloure en els pressupostos tant en el d'aquell any com en els següents *la cantidad que considere oportuna*". (78)

El fet que fos l'Ajuntament d'Igualada en representació de la Junta de Béns Nacionals el que en realitat era el propietari directe de l'edifici del convent, feia que aquest fes un control estricte de la qualitat d'ensenyament que els escolapis donaven als seus alumnes i com que el 1861 havien arribat al consistori queixes sobre el quadre de professors que havien presentat els escolapis que no eren suficients per a ensenyar totes les assignatures de 4t. curs. Van ser les autoritats igualadines les que demanaren al pare provincial de l'Escola Pia, en nom de tots els veïns, que no es defraudés Igualada i que es portessin mestres suficients; però els escolapis digueren que amb el personal que tenen només poden donar les assignatures dels tres primers cursos.(79) La manca de professorat es va solucionar quan el 1866 el governador civil permeté que fos l'Ajuntament el que amb conveni amb els escolapis pogués consignar en el pressupost municipal la quantitat que fos necessària per a la dotació dels professors per ampliar el segon ensenyament i el 1880 fins i tot s'aconseguirà que l'Escola Pia pugui examinar en el mateix col.legi igualadí. (80)

Els escolapis, que a canvi de l'edifici de l'antic convent dels agustins i de l'església de la Pietat (que també havien rebut amb la condició d'obrir-la al culte) havien cedit a l'Ajuntament l'antic col.legi que tenien a la plaça de la Creu, es troben en un greu problema quan el 1878 el bisbe de Vic vol convertir en parròquia l'església de la Pietat i sol.licita l'entrega de les claus. La ferma oposició dels escolapis que fins i tot van amenaçar d'abandonar l'ensenyament a Igualada si havien de cedir l'església, va tenir el suport de l'Ajuntament, que

(78) Aquesta quantitat era la que en conjunt havien anticipat diverses famílies igualadines en concret 112, que havien deixat diners per a la fundació del col.legi i per a la restauració del convent que havia estat molt costosa, diners que no foren com s'ha dit donatius, sinó préstecs amb un interès d'un 8% anual. Veure: AHCI, AMI: *Lligall* 246.3 1858 i *Lligall* 289. 1864 i *Acta del 28 de febrer de 1859*. 1859-60-61. L'orde escolapi des dels seus inicis s'establia a les viles i ciutats amb contracte amb el municipi que juntament amb les donacions de particulars en feia possible la gratuïtat. En passar a ser insuficients les donacions municipals, la Santa Seu va haver d'autoritzar el cobrament als alumnes el 1873.

(79) AHCI, AMI: *Actac de 1861*.

(80) AHCI, AMI: *Acta 1866 i Acta de 8 de juliol de 1880*. Cal no oblidar que en realitat els escolapis només tenien el domini útil de l'edifici del convent.

considerà que la pretensió del bisbe perjudicava els interessos d'Igualada i la mateixa dignitat de la corporació municipal, que en el seu dia havia cedit l'església de la Pietat als escolapis amb la condició que la mantinguessin oberta al públic. Van fer reconsiderar al bisbe de Vic la decisió de convertir en parròquia l'església de la Pietat a canvi de rebre per al citat fi l'església dels Dolors, (81) que a la llarga tampoc no es convertí en una nova parròquia.

LA DESAMORTITZACIÓ DELS BÉNS DEL CONVENT DE SANT AGUSTÍ

Els béns dels agustins calçats d'Igualada a les darreries de l'Antic Règim

El convent de Sant Agustí d'Igualada havia acumulat des del moment de la seva fundació una quantitat considerable de béns i censos que junt amb el que rebien per les funcions religioses que feien a la vila, els permetien viure de les seves rendes. Si bé hem trobat diverses referències a fundacions i a censals que tenien com a beneficiaris els agustins, ens limitarem a citar les registrades en l'inventari fet el 1821 que eren:

L'edifici del convent amb claustre de dos pisos i l'església dels quals es fa constar que no n'existien els títols de propietat; una peça de terra vinya, contigua al convent, d'uns set jornals de terra, coneguda com la vinya de Sant Agustí; vuit jornals de terra vinya a rabassa morta en la zona abans anomenada el bosc del Franquesa, en el lloc conegut com la Falconera; els censos i delmes de la Carnalia de Sellent; els censos de vint-i-cinc cases contigües al carrer de Sant Agustí, construïdes en un terreny que pertanyia al convent; alguns censos diversos sense especificar-ne l'origen; seixant-cinc pensions de censal i el llegat Cornet que constava d'un molí fariner de dues moles, anomenat el Molí Nou, compost per la casa, el molí, l'hort i una peça de terra campa de la qual no constava l'extensió; dos jornals de terra d'horta i vinya contigües al Molí Nou i setze jornals de terra vinya en la zona dels Bancals Amples.

El valor dels béns dels agustins estava xifrat per ells mateixos el 1821 en 26.673 lliures amb una renda anual de 1.618, xifra potser no gaire alta, però a la qual cal afegir els emoluments per a sermons, misses i altres actes litúrgics que rebien del mateix Ajuntament i de molts particulars. Les úniques càrregues fixes que tenien a més de les necessàries per a la seva manutenció eren les 300 lliures per al mestre de Filosofia i Teologia, 140 lliures per a les despeses per l'aniversari

(81) AHCI Escrit de l'Ajuntament d'Igualada al Ministre de Gràcia i Justícia. Lligall 950.

de Cornet i 8 lliures del cens que pagaven al capítol de la catedral de Vic, a més de 25 lliures anuals de contribució, amb un total de 472 lliures. (82)

La vinya de Sant Agustí

Era un conjunt de set jornals i mig de terra situats al costat del convent, que corresponien a les primeres donacions: la de Joan Alemany, que datava de l'època de la fundació del convent segons constava en l'escriptura del 27 de març de 1394, feta davant el notari d'Igualada Antoni Ferre; i la comprada al rector de la Tallada, de la qual també tenim una referència en l'esmentat inventari. També formaven part d'aquesta vinya les donacions d'Anna Ribera, viuda deixada de Francesc Ribera, mercader de Barcelona, segons l'escriptura en poder de Jaume Montornès, notari de Cervera del vint-i-quatre d'abril de 1598; i la comprada el 1703 a Josep Mateu, peraire d'Igualada, tal com consta en escriptura atorgada davant de Josep Bas, notari d'Igualada el vint-i-dos de febrer de 1703. (83)

El 1770 Fra P. Josep Oller, religiós agustí, prior de la comunitat havia concedit en emfiteusi aquesta vinya a Cristòfol Montaner, pagès i peraire d'Igualada, pel preu de tres lliures i vuit diners en moneda de Barcelona que es pagarien cada 20 d'abril i un parell de gallines d'entrada, però al cap de poc temps aquest cens emfiteutic es rescindí per comú acord i el convent el canvià per un altre tipus de contracte: el de parceria a termini de quatre anys.(84) Els parcers de 1821 eren Joan Aguilera i Andreu Marcet que també eren arrendataris d'altres finques del convent (85). En aquest mateix conjunt de terres hi consta, sempre segons l'inventari de 1821, un bosc situat en el terme de Montbui, bosc que se sabia que pertanyia al convent des de temps immemorials, del qual, però, no s'havia

(82) AHCI, AMI: Papers dels agustins 1821 a *Inventari de convents*. Reg. 5811. Totes les referències a aquestes propietats estan extretes bàsicament d'aquest inventari.

(83) AHCI Fons Municipal: *Inventari citat... Agustins 1821*. Ref 5811. Una clàusula de l'inventari de 1821 així ho confirma: "Part de la dita vinya pertany al convent per la lliure donació que li feren Joan Alemany i la seva muller en l'època de la fundació del convent" i "part de la dita vinya pertany al convent per la compra que féu al Rvd. Pere Ramon, prior i rector de la Tallada, al qual pertanyia per compra que havia fet a Berenguer Alemany, cirurgià i a Sibila la seva muller el 14 de febrer de 1411". Per una nota de l'inventari sabem que per la donació de la vinya feta pels esposos Alemany, el convent de Sant Agustí havia de celebrar cada any "dos aniversaris molt solemnes i en dies assenyalats".

(84) AHCH *Lligall* 4. 20 d'abril de 1770.

(85) A més d'arrendataris de parts de la vinya de Sant Agustí, Joan Aguilera i Andreu Marcet eren arrendataris de parts dels Bancals Amples i de dues cases contigües al convent. Per ser a parts de collita no podem quantificar les rendes que produïen aquests set jornals de terra. Veure: *Infra*: Annex doc. cit. núm. 5 i 6.

trobat cap títol de propietat si bé constava que limitava amb les terres de Josep Mateu, àlies Parotet i amb les de Vilaseca dels Torrents, tots dos veïns del terme de Montbui.

El bosc del Franquesa (86)

Dins el terme de Montbui i en la partida coneguda com el bosc del Franquesa, en el lloc que ja a principis del s.XVIII s'anomenava com avui la Falconera,(87) el convent de Sant Agustí hi posseïa uns vuit jornals de terra en establiments fets en règim de rabassa morta. Alguns dels establiments eren bastant antics com el que pagava Pau Masdeu, pagès d'Igualada que era de 1735; en canvi, els altres dos eren molt recents en el moment de l'inventari de 1821, ja que eren restabliments. La part de l'Isidre Pontnou havia estat abans de Joan Segura i les de Ramon Vilarrubias, de Ramon Atzet, blanquer d'Igualada.

Altres censos que percebia el convent de Sant Agustí (88)

Els agustins percebien també uns censos que no formen part de cap conjunt concret i que si bé els arrendataris eren pocs, només tres, en canvi, la quantia d'un d'ells, el que pagava Eudald Font era bastant important ja que era anualment de 50 arrobes de raïm és a dir l'equivalent a 500 Kg. Els establiments eren de finals del segle XVIII i principis del XIX, excepte el de Josep Guixà, que datava del 1737 i que no era per un tros de terra de conreu sinó pel terreny contigu al convent, on s'havia construït una casa, per la qual cosa feia només de cens al convent dues gallines per Nadal

La Carnalia de Sellent

La Carlania de les Corts de Sellent era una carlania contigua al senyoriu

(86) *Infra*: Annex doc. núm. 2. Creiem que el nom de Franquesa provenia d'haver estat una propietat cedida al convent per algun membre de la família Franquesa, concretament per Jaume Pau Franquesa, ja que hem trobat una donació feta per ell en el seu darrer testament en la qual deixa al convent de Sant Agustí una peça de terra campa i els objectes de dir missa que tenia a casa seva per a la fundació d'una missa quotidiana en memòria seva i de la seva família. Veure: AHCI, API *Caixa 13*. 18 de juliol de 1606.

(87) Els senyors directes de la major part de la partida de la Falconera eren els comtes de Plasència, senyors de Montbui. Veure: G.CASTELLÀ i RAICH: "La casa dels senyors de Montbui i la llosa sepulcral dels comtes de Plasencia" a *Butlletí de l'Agrupació Fotogràfica*, núm. 31. Igualada 1934, pàg. 103-104. També: "Sobre els comtes de Plasència" a *Revista d'Igualada*, n.úm. 8. gener de 1830, pàg. 6-7.

(88) Veure: *Infra*.: Annex doc. núm. 3.

d'Orpí dintre dels termes de la Pobla de Claramunt, Carme i Vilanova que fins al 1727 formaven una sola rodalia. (89)

Era el solar originari del llinatge dels Sellent (90) i formava part junt amb el senyoriu d'Orpí del domini senyorial que el 1677 el peraire igualadí Joan Serrals havia comprat pel preu de 9.500 lliures. De dimensions reduïdes, només uns 154 jornals de terra, Francesc de l'Orde i Sellent havia nomenat beneficiaris dels censos, tasques i d'algun delme de la carlania als agustins d'Igualada, tal com consta en el testament lliurat a Barcelona el 15 de gener de 1607 davant el notari Joan Soler i Ferran (91), una clàusula del qual diu així:

“Item deixo al R.Prior i Convent del dit Monestir de Sant Agustí de la vila d'Igualada els delmes, censos i tasques que jo rebo i acostumo i puc rebre i a mi pertanyen en lo terme de Claramunt juntament amb tots els drets i emoluments dels dits delmes, censos i tasques, no entenent deixar i llegar al dit Rvd. Prior i Convent altre cosa del que està especificat amb tots els drets i emoluments d'aquells pertanyent. Volent que sia donat i lliurat als dits Priors i convent els capbreus que jo tinc de dites rendes dels dits delmes, censos i tasques (...) els dits Priors i Convent quan anirant cada any rebent i cobrant les damunt dites rendes, tinguin l'obligació (...) de referir en definició tot el que tinguin exigit i cobrat per a que disponguin sufragis per a l'ànima mia i dels dits senyors mons pares en lo dit monestir (...) Vull que aquest ordre se siga fent perpètuament(...). (92)

La família Padró, que realment era la propietària de la carlania tenia només el dret de la possessió dels alous i el dret de cobrar el lluïsmes de les transaccions. La separació entre drets i lluïsmes va ser la causa del conflicte entre els agustins i Joan Padró i Serrals, que havia heretat el senyoriu per part del seu avi Joan

(89) J.Mª TORRAS i RIBÉ: “Orpí” a *Història de l'Anoia II*. Igualada 198, pàg. 239.

(90) Sobre els llinatges dels Sellent, veure: J. RIBA i GABARRÓ: “Senyoriu d'Orpí” a *Igualada, periòdic de l'Anoia*. 3 d'abril de 1988. pàg. 25.

(91) Els de l'Orde i Sellent degueren tenir una estreta relació amb el monestir de Sant Agustí. Tenim constància que el 1550 un de l'Orde i Sellent hi va ser enterrat. A.P.I. *Llibre d'òbits*. 1513-1578. Any 1550. També es van fer al convent de Sant Agustí totes les honres fúnebres de Francesc de l'Orde i Sellent el 20 de febrer de 1607. API: *Llibre d'òbits 1579-1615*. Any 1607.

(92) Clàusula del testament de D. Francesc de l'Orde i Sellent fet davant el Dr. Joan Soler Farran notari de Barcelona, el 15 de gener de 1607 a AHCI, ANI Onofre MELCIOR: *Manual 1704*.

Serrals (93) i que no estava disposat a cedir-ne els drets, dels quals es considerava beneficiari El plet entre els Padró Serrals i els agustins és de l'any 1704 i els motius van ser diversos: sembla ser que els agustins feia anys que a més de cobrar delmes, censos i tasques que en realitat els corresponien, cobraven també els lluïsmes sobre els béns venuts i alienats de la Carnalia als qual no volien renunciar ja que els Ortal de Saragossa, descendents del de l'Orde, feia anys que ho havien consentit.

Aquest va ser el motiu principal del plet i com que sembla ser que Joan Serrals no havia estat advertit en el moment de la compra del senyoriu que els agustins eren els que havien de percebre aquests censos i no estava disposat a cedir, el plet entre els agustins i els Padró-Serrals va durar anys i va acabar amb la concòrdia firmada davant el notari d'Igualada Onofre Melcior l'any 1704, en la qual els agustins renunciaven al cobrament dels lluïsmes a canvi de percebre 150 lliures barceloneses. La concòrdia deixa ben clar, però, com veurem pel seu contingut, que els agustins podran continuar percebent els delmes, censos i tasques que els havia cedit Francesc de l'Orde i de Sellent el 1607:

“Lo dit Mag. Francesc Padró i lo dit Mag. Joan Padró i Serrals com a fill i hereu d'aquell (...) dient i allegant que lo dit Rvd. Prior i Convent en virtut de lo dit llegat sols hauria d'exigir i cobrar tots els delmes, censos i tasques que lo dit Mag. Francesc de l'Orde i de Sellent rebia i acostumava a percebre en lo terme de Claramunt tant solament i no els, ni firmar actes de venda ni altres lluïsmes ni alineacions (...), ni tampoc els alous, conforme és més llargament de veure en la clàusula dalt expressada i que l'estar lo dit Rvd. Prior en possessió de cobrar i exigir els lluïsmes era per l'ocasió que el senyor d'Orpí que eren els que haurien succeït el dit Francesc de l'Orde i de Sellent (94) era per ocasió que estaven absents del present Principat de Catalunya, els lluïsmes els cobraven el dit

(93) J. M^a TORRAS i RIBÉ: *Evolució social i econòmica d'una família catalana de l'Antic Règim: els Padró d'Igualada* pàg. 41-47. Joan Serrals havia casat les seves dues filles amb l'hereu i el fill segon de la família Padró. Josep Padró, l'hereu, maridà amb Caterina Serrals, filla segona, i el fradistern Francesc Padró amb Anna M^a Serrals que era la pubilla que ja havia estat casada amb Francesc Balaguer, mercader de Capellades del qual havia enviudat. Veure també: API: *Llibre de baptismes 1615-1684*.

(94) Eren la família dels Ortal, descendents dels Sellent i residents a Saragossa que des del segle XVII era la propietària de la carlania. La llunyania del lloc de residència i les dificultats de desplaçament va fer que des de principis del s. XVIII fossin els agustins els que a més de cobrar censos i tasques, passessin a cobrar els lluïsmes de la carlania.

Rvd.Prior i Convent amb bona fe, pensant que la dit Francesc De l'Orde els ho havia deixat en son llegat. (...Els alous i llistes pertenyien al dit Mg. Francesc Padró per compra que feu al Mag. Francisco Jiménez de Ayerbe Infanzon i Doña Josepha Ortal, de doña Angela Ortal, donzella i de Don Diego Ortal germans com consta en l'acta de dita compra en poder de Joseph Sanchas Castellà, not. de Saragossa el vint-i-vuit del més de febrer de l'any mil sis-cents setanta-vuit." (95)

Una altra prova que els agustins continuaven cobrant els delmes, censos i tasques de la Carlania la tenim en l'inventari de 1821 en el qual comprovem que els agustins seguien sent els beneficiaris d'aquests censos que pagaven un nombre considerable de pagesos dels pobles dels termes de la Pobla de Claramunt, Carme i Vilanova del Camí.(96) Els contractes eren en emfiteusi i els censos es pagaven en espècies la majoria, però n'hi havia algun en metàl.lic. La majoria constaven en el capbreu de 1626, però n'hi havia alguns del segle XVI i fins i tot un del segle XV: el que pagava Pere Vilarrúbies de Rigat, l'acta d'establiment del qual era de 1485 (97). Alguns eren restabliments de terres i en d'altres s'especifica documents anteriors com el d'Anton Franc que ja constava en la reducció feta per l'Excel.lentíssim Sr. Francesc Delorde i Sellent a Anton Margarit el 1596. Cinc caps de casa, pagaven delme: Francesc Solà del Corteny, que pagava per totes les seves terres, excepte d'un tros de vinya; Joan Macià, peraire, per unes terres que havien estat del Solà del Corteny; Miquel Xaró de les Figueres, per una peça de terra anomenada del Solà; l'Obtentor del benefici de la Santíssima Trinitat, que pagava per una peça de terra a la Pobla; i Francesc Coca de la Pobla que pagava per una peça de terra situada sota el castell de Claramunt anomenada Coma Vilosa.

Malgrat l'antiguitat dels establiments quasi tots els pagesos estaven al corrent dels pagaments fins al 1820, excepte uns pocs que havien deixat de pagar: Pere Riba, el 1766; Ramon Ferrer, el 1760; Joan Eloy, el 1766; Josep Gabarró, el 1792; i Josep Manyoses, el 1811. En total la carlania de les Corts proporcionava anualment als agustins una petita quantitat en metàl.lic: 35 sous i 10 diners, però una respectable quantitat de censos en espècie: 5 quarteres i 9 quartans de forment, 2 quarteres i 9 quartans d'ordi, 2 quarteres i 3 quartans de civada i 9 quartans d'espelta a més de 9 gallines, 1 pollastre i 1 capó. (98)

(95) ANI Onofre Melcior. *Manual 1704*. Folis 68-86. 20 de setembre de 1704.

(96) Veure: *Infra*: Annex documental, núm. 4.

(97) AHCI, AMI *Inventari citat... Agustins 1821. Top 5811*.

(98) Un càlcul aproximat en quilos seria uns 350 quilos de forment, uns 140 d'ordi, uns 140 de civada i uns 45 quilos d'espelta a més de les peces d'aviram. Veure: *Infra*. Annex doc. núm. 4.

Els delmes i censos de la carlania de les Corts de Sellent, els tenia el convent de Sant Agustí arrendats a Genís Vallès, negociant de la Pobla de Claramunt per escriptura firmada el 25 d'abril de 1817 pel termini de quatre anys que finalitzaven després de la collita de 1821 (99). El preu de l'arrendament anual era de trenta lliures, set sous i sis diners i es pagava el sis de maig de cada any. L'il·lustre historiador i geògraf Pierre Vilar ha demostrat que el costum d'arrendar censos i delmes a particulars estava molt estès a les darreries de l'Antic Règim, com també que la pressió senyorial havia augmentat considerablement en el s.XVIII. Aquesta seria una de les circumstàncies que haurien menat la petita pagesia catalana, quasi propietària de les seves terres pel sistema de l'emfiteusí, a arrencar-se majoritàriament en les files de l'absolutisme, el qual consideraven millor defensor dels seus interessos sobretot durant el Trienni liberal, després de la reforma tributària, que si bé suprimia la meitat del delme, posava uns nous impostos que per a acabar-ho d'agreuja s'havien de pagar en metàl·lic (100).

Les cases contigües al convent de Sant Agustí

El segle XVIII va ser el segle de la gran arrancada demogràfica ja que la pesta negra, que havia minvat la població europea des de la seva arribada el 1348 i que en successives onades n'havia estancat el creixement durant tres segles, desapareix a partir del 1720 i amb ella la mortalitat catastròfica gràcies a diverses causes, principalment per una millora de l'alimentació de la població, promoguda per la posada en explotació de noves terres, l'ús de fertilitzants, l'abandó del guaret i la introducció de nous cultius com la patata i el morenc així com també per les bones condicions climàtiques d'aquells anys. Encara que la mortalitat infantil continuava sent molt elevada, el gran augment de la natalitat

(99) Genís Vallès era un comerciant de la Pobla de Claramunt que havia esdevingut arrendador de diversos delmes i censos entre ells el duc de Medinaceli tenia sobre la Llacuna i els que la marquesa de Gironella tenia sobre la baronia de la Torre de Claramunt i sobre la Quadra de Sant Miquel de Cabrera Veure: J.RIBA GABARRÓ: *Un vilatge dels Cardona-Medinaceli a Catalunya*. Barcelona 1968, pàg. 47-48.

(100) Sobre el costum a partir del segle XVIII d'arrendar el cobrament de censos i delmes a particulars veure: Pierre VILAR: "La fi dels elements feudals i senyorials a Catalunya als segles XVIII i XIX" a *L'avenç*, núm. 3. Barcelona 1970. pàg. 74-80. També Pere PASQUAL i DOMÈNECH: "Carlisme i societat rural. La Guerra dels 7 anys a la Conca d'Òdena. La visió d'un pagès: Martí Vidal de Gallardes" a *Recerques*/10. Barcelona 1980. pàg. 51-91. Pierre Vilar i altres estudiosos creuen que aquest costum va ser una de les causes per la qual la pagesia catalana no fes causa comuna amb el liberalisme ja que el pagès no veia en el sistema senyorial vigent, un representant dels quals era a Igualada el convent de Sant Agustí, com un explotador que li cobrava censos i delmes, ja que qui ho feia era un vilatà rendista, sovint burgès i liberal.

compensà aquesta deficiència i la població mundial va començar a créixer de manera considerable.

Catalunya, que des de la gran davallada de la població dels segles XIV i XV s'havia recuperat molt lentament i que fins a principis del segle XVIII no havia arribat al mateix nombre d'habitants de mitjan s.XIV, va iniciar des de principis del s.XVIII una gran recuperació demogràfica: entre 1720 i 1787 la població catalana es va duplicar, i concretament a Igualada el nombre d'habitants no solament es va duplicar, sinó que es va multiplicar per quatre: dels 1.630 h. comptabilitzats el 1719 es passà a quasi el doble, 2.884, el 1768, i a més de 6.000 h. el 1795.

Aquest gran augment de la població igualadina va provocar l'expansió urbanística de la vila, que anà sortint del constrenyiment que li produïen les muralles i es construïren carrers nous, com la Rambla, la Soledat i el carrer de Sant Agustí, entre d'altres. El carrer de Sant Agustí estava situat a banda i banda del camí reial que unia Barcelona amb Lleida i Saragossa i consta ja com a carrer acabat el 1785, data en la qual quan l'Ajuntament de la vila proposa il·luminar amb fanals els nous carrers d'Igualada, en destina onze al citat carrer, senyal evident que començava a esdevenir important.

S'havia començat a construir a mitjans del segle XVIII: el 1760, una proposició del regidor degà Dr. Ramon Ignasi Padró a l'Ajuntament demana que no es deixi edificar a altres llocs que no sigui en els carrers ja començats de la Soledat, Sant Pere Màrtir i Sant Agustí. En el Reial cadastre de 1765, només consten en el citat carrer vuit cases i set més al carrer del darrere,(101) cases que no podem assegurar que fossin en terreny dels agustins ja que el primer establiment en cases del convent que hem trobat en l'inventari de 1821 és de l'any 1769, si bé hi ha referències a propietaris anteriors. A principis del segle XIX, el nombre de contribuents del carrer s'eleva ja a 76 (102).

En l'inventari de 1821, veiem com el convent de Sant Agustí d'Igualada era el propietari de part del terreny que avui ocupa el carrer del mateix nom i segurament dels carrers del seu voltant com el de Sant Antoni M^a Claret i el de Sant Ignasi. Per ser, doncs, els agustins propietaris directes d'aquests terrenys,

(101) J.M^a.TORRAS i RIBÉ: "La comarca de l'Anoia en les descripcions dels viatgers dels segles moderns (1494-1834)" a *Miscellanea Aqualatensia* /VI. Igualada 1990. Pàg. 157.

(102) AHCI, AMI *Cadastre de 1818*. Top. 4900-4901.

rebieu dels propietaris de les cases un cens emfitèutic en metàl·lic (103). Un d'aquests arrendataris era Manuel Montaner, barretaire, important fabricant de barrets igualadí que tenia magatzem a Madrid i els distribuïa a Salamanca, Valladolid, Sigüenza, Cuenca, Saragossa i Ciudad Real i n'exportava a Amèrica. (104) Manuel Montaner havia sol·licitat el 1815 la facultat de posar escut a la porta de casa seva, facultat que li va ser concedida el 1817. En la sol·licitud que tramita l'Ajuntament d'Igualada es fa constar que Montaner era un ciutadà exemplar que malgrat que els francesos li havien saquejat la fàbrica "*llevándose hasta la ropa de su uso y la de su mujer y familia*", havia conservat l'activitat industrial permetent no solament la seva subsistència, sinó també la de les divuit famílies dels obrers que hi treballaven (105).

Seguint sempre l'inventari de 1821 veiem que 22 propietaris pagaven un cens emfitèutic que en conjunt representava per als agustins un ingrés de 75 lliures, 3 sous anuals. El preu de les pensions era en la majoria dels casos de 2 lliures si bé hi havia un arrendatari Joan Margarit Figueres, que només per una casa en pagava 7; la majoria havien satisfet la pensió de 1820 i n'hi havia dos, Andreu Marcet i Josep Musons, que tenien avançada ja la de 1821; només Manuel Montaner, pagès de Jorba l'havia deixat de pagar el 1811. (106)

(103) Veure: *Infra*: Annex doc. núm. 5: El 1783 Els agustins que havien obtingut el permís del Nunci Apostòlic per poder construir cases en "una peça de terra vinya contigua al convent, terra de mala qualitat que quasi no produeix fruit (...) atesa la utilitat i el molt més profit" cedeixen per a construir cases a Jaume Tomàs, mestre de cases i a Francisco Soler, pagès, un tros de terra de trenta pams d'ample i tres-cents trenta pams de llarg. Es remarca que els establiments seran en un cens emfitèutic de tres lliures anuals i amb el pagament d'una quantitat d'entrada. Les obres de construcció aniran a càrrec dels arrendataris. Veure AHCI, ANI: Not Francesc A. Melcior. *Manual* 512. 16 de març de 1783.

(104) AHCI, AMI.: *Lligall 19.22.1*. També J.M^a TORRAS i RIBÉ: "Trajectòria d'un procés d'industrialització frustrat" a *Miscellanae Aquilatansia*/ 2. Pàg. 172. Igualada 19. La indústria barretera igualadina va ser una de les més importants en el darrer terç del segle XVIII. El 1779 hi havia a Igualada 12 fàbriques de barrets amb una producció anual de 100.000 peces, producció que baixà el 1789 a 9 fàbriques i 62.000 peces. Després de la crisi de principis del XIX només en sobrevisqueren 7 amb una producció de 700 barrets anuals, disminució notòria i continuada que arribà a només dues fàbriques el 1845 amb una producció de només 400 barrets anuals. Aquestes darreres indústries foren les d'Antoni Franch i la de Josep Ferrer creades ambdues el 1675 i catalogades com a indústries pobres el 1845. Veure AMI: *Lligall 150.5. Indústria* 1845.

(105) AHCI, AMI: Còpia de la Reial Cèdula referent a la concessió a Manuel Montaner per poder posar l'escut d'armes sobre la façana de la fàbrica a *Lligall 19.22.1*. !" de juny de 1816.

(106) *Infra*...Annex doc. núm. 5.

EL LLEGAT CORNET

Uns mecenes igualadins: els Cornet

Dediquem un capítol especial a la part més important de béns que el convent de Sant Agustí d'Igualada percebia, que eren els procedents de les rendes del llegat del prohom Jeroni Cornet i Çacirera. El cognom Cornet comença a estar documentat a Igualada l'any 1333, quan Berenguer Cornet, la seva esposa Berengària, el fill Ramon i Guillermina (segurament muller de Ramon) fan donació d'una peça de terra al rector de Santa Maria d'Igualada. En el mateix any, Jaume Cornet, segurament un altre fill de Berenguer, promet no "*jugar a cap joc de daus, cabra-bord...exceptuant el de ballesta i al del palet*". Trobem un Ramon Cornet, que és síndic el 1348 i el 1409; un Francesc Cornet, teixidor, que cobra 8 sous per ser un dels campaners del sometent; el 1441 Antoni Cornet és degà d'Igualada i segurament ell mateix és llogat el 1449 com a trompador; el 1463, un Magí d'en Cornet, un Berenguer, un Antoni i un Jordi Cornet apareixen com a defensors d'algunes de les torres de la muralla.(107) No podem assegurar quin d'aquests Cornet citats en l'apartat anterior era un avantpassat directe dels prohoms objecte d'aquest estudi ja que no hi ha encara cap classe de registre parroquial i es fa molt difícil la identificació (108).

Els Cornet-Franquesa

La nissaga de Jeroni Cornet Çacirera, la podem establir a Igualada amb tota seguretat a partir de Pau Cornet, mercader i comerciant mort el 1552 (109), fill de Berenguer Cornet, mercader de Barcelona i Anna de la qual desconeixem el cognom. Berenguer Cornet era d'ascendència igualadina i per això creiem que pel nom i l'ofici de mercader devia ser fill o nét d'Antoni Cornet, el mercader

(107) J. SEGURA, pyre.: *Història d'Igualada cit.* Vol. II. pàg. 286-92.

(108) L'obligació de portar registres parroquials serà establerta pel Concili de Trento, celebrat entre 1545 i 1563 quan l'Església catòlica va voler contrarestar els efectes de la Reforma protestant. Els primers registres de la parròquia de Santa Maria d'Igualada, l'única existent en aquells moments són , però, anteriors a Trento: el dels batejos comença el 1514; el de casaments i el dels òbits, el 1513. Sobre la nissaga dels Cornet igualadins veure: G.CASTELLÀ RAICH: "Blasón de la familia Cornet" a *Boletín de la Agrupación Fotográfica*, núm. 72. Igualada 1948 i "Galeria d'igualadins il.lustres: D. Jeroni Cornet Sasirera" a *Virtus et Labor*, núm. 39. Igualada 1925. I Nissagues Il.lustres d'Igualada: CORNET. a *Revista d'Igualada* núm. 1. Juny de 1929. També a M^a A. BISBAL I M^t.MIRET: Cornet a *Diccionari bibliogràfic d'igualadins il.lustres*. Pàg. 64.

(109) API *Libre d'Òbits 1513-1579*. Any 1552.

de Barcelona descendent d'Igualada al qual el 1483 els consellers compren un drap de color morat per a la confecció de gramalles que a la vegada podria ser fill del mercader igualadí Antoni Cornet que el 1441 era degà d' Igualada i el 1442, el capità de la host.(110)

Les branques barcelonina i igualadina de la família Cornet degueren estar sempre en estreta relació per la seva professió de mercaders i comerciants: el 1499 un Antoni Ramon Cornet va ser nomenat junt amb mossèn Joan Francesch Marquilles concordades de la societat mercantil que amb un capital de 900 lliures havien format Jaume Puigmitjà, el seu fill Joan i nét Jaume, tintorers, per establir un tint de draps a Barcelona.(111)

La família Cornet era junt amb els Franquesa, amb els quals estava emparentat, una de les famílies més important econòmicament i socialment d'Igualada: sabem que el 1550 Pau Cornet ocupava el càrrec de sotsveguer i batlle reial de la vila; també va figurar en la nòmina del somentent i segons mossèn Amadeu Amenós havia estat el padrí de Francesc Sala Robuster, el que anys més tard seria el famós bisbe Robuster Sala.(112) Pau Cornet s'havia casat el 1532 amb Elisabet Franquesa, morta el 1559,(113) filla de Jaume Honorat Franquesa i de la seva segona muller Maria Àngela. Els Franquesa eren una família de prohoms i notaris igualadins, alguns membres de la qual van jugar en el segle XVI i principis del XVII un important i de vegades no gaire clar paper en l'agitada política d'aquell

(110) Joan SEGURA, *pvre.:Ob. Cit. Vol. I.* pàg. 33.

(111) A. GARCIA SANZ i J. M^a MADURELL i MARIMÓN: *Societats mercantils medievals a Barcelona*. Barcelona 19, pàg. 292-93. Un altre membre de la família Cornet a remarcar és Frederic Cornet, canonge de la catedral de Barcelona, inquisidor de València i Múrcia i nomenat bisbe d'Elna el 1617. Va actuar com a advocat defensor en el judici de Pere Franquesa, del qual consta que era familiar. Veure: J.M.^a TORRAS i RIBÉ: *Poders i relacions clientelars a la Catalunya dels Àustries*. Vic 1998. pàg.103-106: 110-112; 114-118. Frederic Cornet pertanyia segurament a la branca barcelonina de la família Cornet; podria ser fill o germà de Joan Lluís Cornet que sabem era també nét de Berenguer Cornet i Anna, mercaders de Barcelona. Veure ANI Martí Joan Franquesa. *Manual 1564*. Fol 102. Frederic Cornet és citat també per Gabriel CASTELLÀ en el seu article: "Galeria d'Igualadins il.lustres" abans citat com l'advocat que el 1595 escriu als consellers igualadins del Roser oferint-se per demanar uns documents que la confraria necessitava al Rdo. P.Prior dels dominics de Barcelona.

(112) Mossèn Amadeu AMENÓS: "Igualada, pàtria indiscutible de l'Il.lustríssim i Rdm. Bisbe Robuster Sala" a *Miscellanea Aqualatensia / I.* pàg. 1.

(113) API *Llibre d'òbits 1513-1579*. Any 1559.

temps.(114) Jaume Honorat era també pare de Martí Joan Franquesa, que exercí el càrrec de notari entre el 1537 i el 1572, conseller en cap el 1542 i síndic el 1569 i havia estat elegit per a representar la vila d'Igualada en diverses gestions. Fills d'en Martí Joan i de la seva esposa Donna Lluïsa Esteve de Montblanc foren: Jaume Pau nascut el 1533, batxiller en Lleis i prohoms de la vila d'Igualada, el que sent cap del sometent igualadí el març del 1573 va capturar 60 bandolers manats per Mateu Palau Cosconell, pels voltants de Jorba i rebé 2.500 lliures de recompensa del rei Felip II (115). El 1563 era batlle d'Igualada pel monestir de Sant Cugat del Vallès que com sabem compartia el senyoriu de la vila amb el rei i procurador del comte de Cardona i havia format part de la comissió encarregada de la construcció del temple de Santa Maria. Per la influència del seu germà Pere, en aquells moments en l'apogeu del seu poder, Jaume Pau accedí el 1602 a la titularitat de la Batllia General de Catalunya, càrrec que va ocupar fins a la seva mort el 1606. (116)

El fill segon de Martí Joan Franquesa que tenia el seu mateix nom, nascut el 1535, era doctor en lleis, conseller d'estat de Felip II, recopilador de les constitucions de Catalunya i comissionat per a recórrer els terrenys que podria regar el canal d'Urgell segons un projecte de mitjans del s.XVI. Més tard, però, va perdre la confiança del Rei Felip II i va ser desterrat de la Cort. El més conegut i famós dels Franquesa, per bé o per mal, va ser Pere Franquesa, també fill de Martí Joan i Donna Lluïsa Esteve, nascut el 1547, casat el 1577 amb Ana Gabriel, filla de Pedro Gabriel i Ana de Roman, família d'hidalgos residents a Alcalà d'Henares. La seva carrera política va ser impressionant, però també efímera: secretari d'Estat del duc de Lerma, favorit de Felip III. Era comte de Villalonga i de Vilafranquesa, però va caure en desgràcia i va ser condemnat per

(114) J.M.^a TORRAS i RIBÉ: *Poders i relacions Op.cit.* No ens atrevim pas a afegir res més a l'excel·lent estudi de Torras i Ribé. Solament citem els Franquesa per la seva relació amb els Cornet. Una visió no tan erudita però amb aportacions interessants sobre els Franquesa la trobem als dos estudis d'A. CARNER: *Los Franquesa de Igualada*. Igualada 1969. 30 pàg. i a *Dos catalans a les corts de Felip II i Felip III*. Barcelona 1973. 59 pàg.

(115) Joan SEGURA, pvre: Obra cit. pàg. 513. La vila d'Igualada s'oposà a aquesta mesura perquè creia que la recompensa havia d'ésser per a tota la vila i no només per un particular. La mediació de Jeroni Cornet Franquesa, cosígermà de Jaume Pau que aleshores era conseller, va fer que s'arribés a un pacte i que aquest darrer s'avingués a cedir la meitat de la recompensa a la vila. Sobre el fet concret de la captura de bandolers feta per Jaume Pau Franquesa veure també: J.ROMEU FIGUERAS: "Bandolerisme i periodisme al segle XVI: A propòsit d'uns fets esdevinguts a Igualada" el 1573 a *Vida, núm. 1000 i 1001*.

(116) J.M.^a TORRAS i RIBÉ: *Poders i relacions... ob. cit.* pàg. 61-63.

corrupció a presó perpètua i a una indemnització d'1.400.000 ducats. Personatge intrigant i corrupte o potser cap de turc de les corrupteles de l'època, havia contribuït a la construcció del temple de Santa Maria.

Les relacions familiars entre la família Franquesa i la família Cornet es van veure enfortides pel matrimoni de Jaume Pau Franquesa, l'hereu de la família, amb Anna Magdalena Çacirera, germana de Francesc Çacirera, senyor d'Olijo i de la carlania dels quinze castells de Guissona dita també del Paradís. Francesc Çacirera, que el 1580 ocupava el càrrec de veguer de Vilafranca del Penedès, era el pare de Magdalena Çacirera, casada amb Agustí Cornet Millars, pares del creador del llegat, Jeroni Cornet Çacirera (117).

Tornem, però, a la nissaga Cornet, objecte d'aquest estudi: Pau Cornet i Elisabet Franquesa van tenir tres filles (Àngela, Magina i Anna Montferrada, de les quals només en sobrevisqué la tercera) i dos fills (Jeroni i Pau) (118). Aquest darrer, Pau Cornet Franquesa, va ser Doctor en Teologia i el 1573 va obtenir ser el titular del benefici de Santa Eulàlia de la catedral de Barcelona, benefici creat pel seu avi Berenguer Cornet que a més a més havia nomenat Pau l'hereu universal dels seus béns, béns que aquest darrer cedí al seu germà Jeroni. (119) Pau va morir durant l'epidèmia de pesta de 1589 a la Pobla de Claramunt en una casa propietat del seu germà gran (120).

El fill gran de Pau Cornet i Elisabet Franquesa, Jeroni (1539-1590) (121),

(117) Jaume Pau Franquesa era per una banda cosí-germà de Jeroni Cornet Franquesa, pare d'Agustí Cornet Millars i avi de Jeroni Cornet Çacirera. Per una altra banda, estava casat amb Anna Çacirera, tia de Magdalena Çacirera, esposa d'Agustí Cornet i mare de Jeroni.

(118) API *Llibre de baptismes* 1514-1597.

(119) M. VIVES i SABATÉ: "Inventari dels pergamins existents a l'Arxiu parroquial de Santa Maria d'Igualada 1282-1634" a *Miscellanea Aqualatensis* / 4. Igualada 1987. Pàg. 4. També: ANI Martí Joan FRANQUESA: *Manual* 1565. Serà precisament en el document d'aquesta cessió on hem trobat la informació que Jeroni i Pau Cornet Franquesa eren néts de Berenguer Cornet, mercader de Barcelona i d'Anna.

(120) AP: *Llibre d'òbits 1580-1615*. També J. VIZCARRA I CLEMENT E: *L'epidèmia de pesta de 1589*. Barcelona 1990. Pàg. 114. Ibid: "La pesta de 1589 en el context de les epidèmies del segle XVI a Igualada" a *Història de les ciències de la salut de l'Anoia*. Igualada 1996. Pàg. 166-67. També: "Un cens de 1589" a *Miscellanea Aqualatensis* / VII. Igualada 1995 pàg. La pesta s'havia declarat Igualada el 26 de juny de 1589 i va provocar 112 defuncions entre persones de diferent posició social.

(121) API *Llibre de batejos*. 1514-97. Any 1539 i *Llibre d'òbits 1580-1615*. Any 1590.

continuador de la saga dels Cornet consta encara només com a botiguer i comerciant, si bé la família Franquesa ja gaudia dels títols de cavallers. Devia haver acumulat una gran fortuna i s'havia convertit en un dels prohoms més destacats d'Igualada. Per un inventari dels seus béns fet el 1590 sabem que a més dels abundants beneficis que li produïa la seva botiga de draps, també rebia les pensions d'un censal de més de 6000 lliures que li proporcionaven una pensió anual de 300 lliures i els censos en metàl·lic i en espècie, d'un bon nombre d'arrendataris. (122) Va ser batlle de la vila i sent conseller en cap l'any 1577 Jeroni Cornet Franquesa va anar com a tal al monestir de Sant Cugat per impedir el tracte que el monestir volia fer amb els Cardona per a vendre la jurisdicció que Sant Cugat tenia sobre Igualada; va tenir èxit en les seves gestions ja que el tracte no es va fer.

Ocupà els càrrecs de batlle i lloctinent reial i el 1584 va ser designat capbrevador del patrimoni reial a Igualada tal com consta en aquest document: "*Fernando Maymó lloctinent general en lo offici de la Batllia General y Procurador dels béns reials a Catalunya...concedeix i otorga a vos Hieronim Cornet, mercader de la vila de Aqualada, lloctinent de Batlle general per regir la dita lloctinensia i fer la dita capbrevació de Consell.*" (123)

L'any 1589 es reuniren a casa seva els membres del Consell Secret per adoptar mesures de precaució per l'arribada de la pesta que aquells anys assolà Igualada. Jeroni Cornet Franquesa, botiguer i comerciant s'havia casat l'any el 1562 amb Montferrada Millars i Bartomeu, també morta de pesta el 1589, (124) filla d'Agustí Millars, apotecari i conseller en cap el 1570, i de la seva

(122) AHCI, API *Inventari de béns de Jeroni Cornet*. 1590. Caixa 13 i *Processos*. Caixa 552. L'interès del crèdit dels censals era el 5 % fins l'any 1750 que es va reduir al 3%.

(123) AHCI, API: *Comissió facta Hierònim Cornet ad capibreniandum per Fernado Maymó*. 15 de setembre de 1584. Top. 246. "los dits Geroni Cornet i Jaume pau Franquesa (...) diuen i manen a totes persones de qualsevol estament (...) que dins trenta dies de la publicació de la present crida capbreven i puguin capbrevar".

(124) J. VIZCARRA i CLEMENTE: *L'epidèmia de pesta de 1589*. Barcelona 1990. Pàg. 122. Montferrada, muller de Jeroni Cornet, va morir de pesta el 30 de setembre en el mas de Joan Trullols del terme d'Òdena on havia estat apartada. Consta que l'enterrament es va fer amb gran pompa malgrat ser en època de contagis. Veure: A.P.S.M.I. *Llibre d'òbits 1580-1615*. 30 de setembre de 1589.

primera muller Miquela Bartomeu. Van tenir 13 fills dels qual sobrevisqueren set, quatre nois (Agustí, Miquel, Francesc i Ramon) i tres noies (Tomasà, Margarida i Anna) (125).

Els Cornet-Millars

L'hereu de Jeroni Cornet Franquesa i Montferrada Millars, Agustí Cornet i Millars, és el primer Cornet que trobem amb el títol de cavaller (126). S'havia casat el 1595 per primera vegada amb Anna Roger i de Llària, filla de Don Lluís Roger i de Llària i Maria Àngela. Anna va morir el 1620 sense haver tingut fills i va ser enterrada a la sepultura familiar situada a l'altar del Sant Crist de l'església de Santa Maria d'Igualada. (127)

Agustí Cornet es casà per segona vegada el 1621 amb Magdalena Çacirera, (128) filla de Francesc Çacirera i Doña Cecília d'Olijo, senyors de la carnalia del Parahís o Paradís que incloïa el quinze castells de Guissona i el del Portell, senyoriu que heretaria el fill d'ambdós, Jeroni Cornet i Çacirera. D'aquest matrimoni van veïxer tres fills: Jeroni, Agustí i Jaume (129) i permeté a Agustí Cornet emparentar encara més amb la família Franquesa, ja que Magdalena Çacirera era neboda d'Anna Magdalena Çacirera, germana del seu pare Francesc Çacirera i esposa de Jaume Pau Franquesa.

(125) Ramon Cornet Millars és l'únic dels germans d'Agustí Cornet del qual hem trobat referències: Era doctor en lleis i va morir l'1 d'abril de 1614 a l'edat de 34 anys. Veure: *API Llibre d'òbits 1580-1615*. 1 d'abril de 1614. Tomasà es casà el 1584 amb Denis Montferrat de Cervera i si bé el grau de parentiu era només de cosins segons, segurament per no haver-hi altres descendents més propers, el fill de Denis Montferrat i Anna Tomasà Cornet Millars va ser l'hereu del patrimoni familiar de Jeroni Cornet Çacirera. Veure: Testament de l'II.I. Jeroni Cornet i Çacirera, donzell a *Llibre de la causa Pia de Hieronim Cornet Çacirera*. Any 1700. Margarida i Anna Cornet es casaren respectivament amb Miquel Mafart i amb Bonaventura Montaner, Dr. en medicina d'importantes famílies igualadines (125).

(126) Durant tota l'edat mitjana els reis de la Confederació catalanoaragonesa havien prohibit a la noblesa residir i tenir béns a les ciutats i viles importants. D'aquesta manera el govern municipal quedava en mans de la burgesia però el privilegi va ser derogat per Ferran II. No sabem si Agustí Cornet va adquirir el títol de cavaller per mèrits propis o pels seus matrimonis, primer amb Anna de Llària i després amb Magdalena Çacirera que sí posseïen títol nobiliari.

(127) *API: Llibre d'òbits. 1616-1684*.

(128) *API: Llibre de matrimonis 1615-1684*. Novembre de 1621.

(129) *Ibid. Llibre de baptesmes 1597-1638*. Anys 1622, 1625 i 1628. Si bé no hem trobat el registre de la mort de Ramon i Agustí Cornet Çacirera, el fet que Jeroni no els anomeni per res en el seu testament el 1667, demostra que almenys en aquesta data devien ser occits.

Si bé la fama se l'ha emportat el seu fill Jeroni (130) Agustí Cornet Millars va desenvolupar una tasca molt important a Igualada com a prohoms i com a mecenes: va cedir els terrenys per a la construcció del convent dels caputxins i va ser el comissionat que el 22 de juny de 1622 va obtenir que el monestir de Sant Cugat vengués a la vila, pel preu de 3.000 lliures, la jurisdicció que sobre ella tenia. Junt amb un dels seus gendres, Miquel Mafart, el trobem exercint de procurador a Igualada dels béns del compte de Vilallonga, és a dir, de Pere Franquesa i el 1626 va ser nomenat el receptor dels diners de l'obra de la nova església de Santa Maria que s'estava construint (131).

Don Jeroni de Cornet i Çacirera

Passarem a parlar ara del més famós i conegut dels Cornet: Jeroni de Cornet i Çacirera, fill gran i hereu d'Agustí Cornet i de Magdalena Çacirera, nascut l'any 1622 a Igualada i mort a Barcelona on també residia temporalment al carrer de Sant Pere de Dalt l'any 1667, als 44 anys. Estava casat amb Narcisa Marc i Mataplana i no tingueren fills. Tres anys abans de la seva mort i potser per trobar-se ja malalt havia fet testament davant el notari de Barcelona Bernat Llentiscle. De les activitats a Igualada de Jeroni de Cornet mentre va viure no en tenim massa notícies pel fet d'habitar sovint a Barcelona però en canvi sí que podem parlar moltíssim dels seu llegat, bastant conegut però no gaire estudiat en profunditat.

Els Cornet han estat una família igualadina l'activitat de la qual s'escapa dels temps que van viure ja que el seu llegat s'anirà desenvolupant al llarg de més de tres-cents anys i si bé havia perdut bona part del seu sentit inicial, no s'acabà del tot fins temps molt recents, però hi ha una part del seu testament, els béns que deixà per a la càtedra de Teologia i Filosofia que no tenen un origen gaire clar. (132)

El testament de Jeroni Cornet Çacirera

En el testament atorgat el 10 de maig de 1664, tres anys abans de la seva

(130) Jeroni Cornet devia alternar l'estada a Barcelona amb l'estada a la seva casa d'Igualada situada al carrer Nou on l'any 1666, un any abans de la seva mort consta que estava domiciliat. Veure: AHCI, AMI: *Lligall núm. 1*.

(131) AHCI, ANI CRISTÒFOL LLEDÓ. *Manual de 1626*.

(132) AHCI, API *Llibre de la causa Pia cit. 1700*. Si bé el testament original per ser donat a Barcelona no es troba a l'Arxiu d'Igualada una versió íntegra està recollida en aquest llibre. Al llarg dels segles XVIII i XIX se'n feren diverses còpies.

mort, davant Bernat Llentiscla, notari de Barcelona, Jeroni Cornet Çacirera deixà *“els béns mobles, l’or i la plata, domassos i tapisseria”* de la casa de Barcelona, on residia en aquells moments, béns que havien estat adquirits pels guany de la seva indústria de draps, a la seva esposa Narcisa March i Mataplana a la qual nomena usufructuària de la resta dels seus béns, però si aquesta es tornava a casar només en rebria la meitat.

En el seu testament, Jeroni de Cornet nomena marmessors (133) a diverses persones que pels seus títols i càrrecs mostren la importància social del personatge: la seva esposa Narcisa Marc; Don José de Lanuza, conde de Plasència; Onofre de Montferrat, nebot del qual ell era tutor i el que va ser hereu dels béns patrimonials; Francisco de Carrera i Llupià cosí; Francisco Marc, camarer del Sant Crist de Colera del monestir de Barral de l’orde del Císter, cunyat seu; Josep d’Almora i Altarriba, noble; Francesc Joan Bautista Castellarnau, abat de Sant Pere de Roda; i Francesc Montferrat i Colom, nebot.

Amb la mort de Narcisa el 1700 sense descendència, els béns patrimonials de Jeroni Cornet, que eren els que havia hereditat del seu pare Agustí Cornet amb la casa que tenia a Igualada, situada al carrer de l’Argent i les joies i béns mobles, van anar a parar a un nebot, en realitat fill d’un cosí germà seu: Onofre de Montserrat i Merles era fill de Denís de Montferrat Cornet i, per tant, nét de Tomasa Cornet Millars, germana d’Agustí Cornet Millars, pare del testador. Com es pot veure, era un parent relativament llunyà, però segurament per no tenir descendència Jeroni Cornet Çacirera n’era el tutor i l’administrador.

Seguint amb el testament veiem que no s’oblida dels seus criats: deixa a cadascun d’ells un vestit de dol; a la donzella el vestit de dol i 50 lliures per quan es casi. A Isabel, viuda i criada seva es compromet a mantenir-la i vestir-la tota la vida, si vol viure a casa de la seva, muller, ja que és vella. A més destina 10 lliures per als sufragis d’ànima de la criada quan aquesta es mori, mana que se li pagui tot el que se li deu i li destina, com no, el vestit de dol i 5 lliures. Deixa al seu fillol Jeroni 25 lliures; a Magdalena Saurí, muller de Gabriel Saurí, deu quarteres de blat o 25 lliures a elecció. Si la citada Magdalena es morís primer que ell, es pagui la donació a la seva filla Maria.

(133) Els marmessors eren les persones nomenades pel testador perquè fessin complir totes les clàusules de les seves darreres voluntats. El càrrec anava retribuït amb un percentatge sobre el total de l’herència a més d’algunes deixes de béns o en metàl·lic. Entre els marmessors solia haver-hi sempre un familiar del testador: un fill, un germà a bé la dona, per aquest ordre si el testador era un home i el marit, un fill o un germà si la que testava era una dona.

Elegeix com a sepultura el lloc on hi havia la dels seus pares i altres predecessors davant la capella de la Minerva i del Sant Crist de l'església de Santa Maria d'Igualada, capella de la qual tenien cura en aquells moments els confreres del Santíssim Sacrament i estava sota la invocació de Sant Esteve i demana ser enterrat amb l'hàbit dels caputxins. Mana que li siguin dites anualment 1.800 misses repartides en diversos temples: 200 a Santa Maria d'Igualada (d'aquestes 100 a l'altar principal), 200 al convent dels agustins, 200 al convent de Sant Francesc de Paula a Barcelona, 300 al monestir de Montealegre de l'ordre dels cartoixans, 400 al monestir de Sant Pere de les Puelles, 200 a l'altar principal de l'església de Santa Maria de Guissona, 100 a l'altar principal del monestir de Sant Francesc de Barcelona i 200 més als altars restants i 200 al col·legi de Betlem. La religiositat de Jeroni Cornet es posa en evidència en aquesta gran quantitat de misses i amb els oficis religiosos que demana que es facin per a sufragis de la seva ànima: que s'augmenti el culte a Déu Nostre Senyor mitjançant la celebració de vespres i completes, matines, laudes durant molts dies a l'any i que en sufragi seu i de la seva esposa siguin cantades les hores canòniques en el cor de l'església de Santa Maria i que se celebrin hores canòniques perpètuament a les 11 hores al convent de Sant Agustí d'Igualada. Cedeix a la catedral de Vic 100 lliures a cobrar cada any de Carles de Calders, carlà de Motbui, amb l'obligació que si la carlania volia redimir el censal havia d'entregar 1000 lliures al comptat. Aquesta redempció s'havia de fer a la Taula de Barcelona amb el control exprés de la Rvda.Comunitat de preveres de Santa Maria d'Igualada. No s'oblida dels caputxins, als quals deixa 100 lliures per a ornaments de l'església i per a obres del monestir i perquè l'encomanin a Déu i 50 lliures més a Miquel Gomar, prevere de Santa Maria per la mateixa raó. És clar que Jeroni Cornet es volia assegurar el cel. (134)

La causa pia per a la dotació de donzelles pobres

Una altra part del testament de Jeroni Cornet estableix la creació d'un llegat que s'havia de mantenir amb les rendes de la carlania o feu del Paradís o dels

(134) La tomba de la família Cornet encara existeix a l'entrada de l'actual altar del Sant Crist, però amb ocasió d'unes reformes es recobrí i es tapà la làpida de la superfície. A l'església de Santa Maria, hi hagué en diversos llocs vestigis del mecenatge dels Cornet, com per exemple la tribuna de fusta situada sobre la capella del Sant Crist, tribuna que encara existia el 1934 i que degué ser destruïda durant la guerra civil. Hi ha també constància que en la citada capella hi havia gravat l'escut dels Cornet. Actualment, amb les tombes tapades i la tribuna destruïda queden solament la magnífica pica baptismal amb l'escut dels Cornet que roman a la sagristia i alguns objectes de culte: un calze i una custòdia de plata Veure: *Infra*. Apèndix fotogràfic: Fotografies 2, 3, 4, 5 i 6.

quinze castells de Guissona, que eren els béns heredats de la seva mare Magdalena Çacirera.

Institueix que les rendes de la dita carlania servissin perpètuamet per a una causa pia: la dotació per a donzelles pobres a punt de contraure matrimoni que començà a funcionar a partir de 1700 un cop morta la seva esposa, Narcisa Marc i que com administradors es nomeni un patronat constituït pels consellers de la vila i el rector de la parròquia de Santa Maria, juntament amb l'hereu que posseís la casa dels pares del testador.

Els administradors havien d'arrendar cada any al més-dient, la carlania del Paradís el dia de nostra Senyora de febrer en la vila de Guissona, però els diners havien de quedar depositats en la comunitats de preveres d'Igualada i no es podien tocar fins el dia que la donzella contragués matrimoni. La causa pia consistia a donar cada any durant 5 consecutius, 100 lliures a una donzella pobre, elegida per sorteig entre 100 candidates escollides entre les més pobres d'Igualada (es fa constar que siguin no solament pobres, sinó millor que siguin miserables), si bé les pertanyents a la família del testador tindrien preferència sense reparar en aquest cas si eren o no pobres (135).

Si bé el testador no ho havia previst, els marmessors afegiren en les Ordinacions de la causa pia per a donzelles a maridar fetes l'any 1700 després (135) AHCI, API "Ordinacions fetes pels administradors de la causa pia del Sr. Hieronim de Cornet y Çacirera" a *Llibre de la causa pia cit...* Aquesta clàusula que en realitat no consta en el testament de Jeroni Cornet, i que va ser afegida en aquestes Ordinacions de 1700, s'aplicà des d'un primer moment ja que la primera donzella elegida l'any 1700, Francisca Simón va morir sense contraure matrimoni, però no va ser ratificada per l'auroritat eclesiàstica fins l'any 1769. Entre 1700 i 1837 la clàusula només s'hagué d'aplicar quatre vegades per la mort de la donzella elegida: les mortes foren Francisca Simón, el 1700; Llúcia Grau, el 1710; Victòria Castelltort, el 1760; i Ventura Font, 1804. El fet que es donessin els diners a una donzella de la nissaga de Cornet es va donar dues vegades: l'any 1734 que no hi hagué extracció i les 100 lliures es van donar a una monja del llinatge del fundador de la qual no consta el nom i el 1757 que es donaren a M^a Teresa Marí de Montferrat també del llinatge dels Cornet. Ha estat curiós veure alguns dels noms que apareixen en les llistes de donzelles pobres que entren en els sorteig: El 1783 trobem entre les 50 donzelles a sortejar Isabel Godó Domingo, filla de Ramon Godó Mas i de Francisca Domingo Martorell. Elisabet Godó era germana d'Oleguer Godó Domingo, que casat amb Anna Castelltort Badia, va ser l'iniciador de l'empresa tèxtil de ca l'Olager, i d'Anton Godó Domingo, que casat amb Francisca Llucià Badia foren els iniciadors de la saga dels Godó Pié de la Igualadina Cotonera i del diari *La Vanguardia*. Dades extretes d'API. Llibres de batejos i matrimonis dels segles XVIII i XIX.

de morta Narcisa March, vda. de Jeroni Cornet Çacirera, una nova clàusula que preveia que si entre el dia de l'elecció i la del casament, la donzella elegida moria, les 100 lliures es repartissin entre dues donzelles, 50 lliures cadascuna, encara que en aquest període de temps les donzelles suplents ja s'haguessin casat. (136)

El sorteig es feia per Sant Andreu, el 30 de novembre, immediatament després de l'elecció dels consellers i la bola l'havia d'extreure una nena de menys de 12 anys (el que en diríem una mà innocent). L'elegida havia de ser de conducta irreprotxable, honesta i virtuosa i havia de concórrer a la processó que es feia el dia de la Immaculada, vestida amb un hàbit blanc, pagat per la causa pia i després havia d'assistir a la missa solemne. (137) El sisè any, les 100 lliures es destinarien per a un estudiant de Teologia que hagués acabat els estudis, amb l'obligació de ser el predicador a la missa que cada any se celebrava per a commemorar l'aniversari de la mort de Cornet. No hem trobat, però, el més mínim indici que aquesta darrera clàusula es complís mai ja que en el llibre de la causa pia de Cornet, on hi ha consignades les 100 lliures amb el nom de les donzelles des del 1700 fins el 1837, no hi ha la més mínima referència que es donin les cent lliures a cap estudiant de Teologia.

Tal com hem expressat abans, les despeses d'aquesta causa pia i de totes les altres misses i aniversaris que al llarg de l'any se celebraven per a don Jeroni de Cornet es pagaven amb els productes de l'arrendament de la carnalia de Parahís i del Portell, amb els 15 castells de Guissona que eren el dot de la seva mare Magdalena Çacirera.

Diversos familiars, rectors i d'altres persones vivents en aquestes carlanies no degueren estar gaire d'acord amb aquest testament ja que veiem que durant tot el s. XVIII hi ha diversos documents que demostren l'existència de plets entre els marmessors o administradors del llegat Cornet i els rectors i particulars habitants i arrendataris de la carnalia. Cap a finals del segle XVIII, existeix una concòrdia, amb la intervenció del consell de Castella, en la qual el rector i la vila de Guissona passen a cobrar el delme dels arrendaments.

(136) Ibid... "Ordinacions" cit. a *Llibre de la causa pia ... cit.* Top 15.

(137) Per voluntat expressa de Jeroni Cornet Çacirera, els priors de la confraria de la Minerva i del Sant Crist eren en darrera instància els que controlaven i supervisaven l'estat de comptes de la causa pia per a donzelles a maridar. Veure: "Ordinacions fetes per los administradors de la causa pia del Sr. Hieronim de Cornat Çacirera" a *Llibre de la Causa Pia cit...* any 1700. Top 15.

Un cop bestretes anualment les 100 lliures per a la dotació de donzelles a maridar les rendes de la carlania del Paradís s'havien de distribuir en altres donacions. Entre elles, 15 lliures anuals per a l'hospital de Sant Bartomeu. També deixa al citat hospital un llit amb capçalera de fusta, dos matalassos, una màrrega, sis llençols, una flassada, una vànova i una caixa per a guardar tota aquesta roba, però amb la condició que s'hi faci un senyal i només pugui servir per al llit que ell havia deixat; 15 lliures anuals per als administradors; les necessàries per a la celebració anual d'un aniversari solemne per a la seva ànima. Pel manteniment de la capella del Sant Crist i de la Minerva, on va voler ser enterrat, s'havia de destinar el sobrant anual de la recaptació de la carlania del Paradís un cop pagades tota les despeses i havia d'incloure una casulla amb un frontal de llana carmesina, un serrell d'or i cordons pel pendó nou del Sant Crist i el manteniment tot l'any d'una persona encarregada de cuidar la capella.

A finals del segle XVIII el gran augment del preu de l'arrendament de la carlania del Paradís de Guissona que havia passat de ser de poc més de 200 lliures en els seus inicis a més de 600 a mitjan segle i a més de 1.000 el 1800, va fer replantejar les dotacions als diversos beneficiaris del llegat. Els mateixos administradors demanen un augment del sou de les 15 lliures que rebien, ja que en el testament Jeroni Cornet havia establert que rebessin un sou per a cada lliura cobrada. Van al·legar que com tot el sobrant s'havia de destinar per al manteniment de la capella de la Minerva i el Sant Crist, aquesta capella estava ja sobrada d'ornaments i que per tant es podrien destinar bona part d'aquest sobrant per a altres menesters, entre ells per a l'augment del sou dels administradors.(138) El 1797 el bisbe de Vic accepta la petició i els administradors passaran a cobrar un sou per lliura; a més a més es decideix augmentar el nombre de donzelles anualment elegides que passaran a ser dues, tres o quatre cada any, segons la recaptació i les despeses anuals de les rendes de la carlania del Paradís, mesura que es mantindrà amb alts i baixos fins al 1809 (139). Entre 1700 i 1837 les dotacions a les donzelles només deixaren de

(138) Ibid...: Les dades estan extretes de la resposta que dona el rector d'Igualada a les preguntes del Vicari General de Vic sobre la causa pia de Jeroni Cornet l'any 1796. Veure: API: *Causas pias: Cornet*. Top. 812. Any 1777 i Top. 795. 20 d'octubre de 1796. Alguns dels ornaments que se citen com a donats per a l'altar de la Minerva i del Sant Crist són: tres calzes, una custòdia de plata daurada i un incensari. Creiem que corresponen a *Infra*: Apèndix fotogràfic. Fot. 4 i 5. Els administradors també diuen haver contribuït amb diners de la causa pia a la construcció de la fàbrica de l'altar del Sant Crist i en el seu retaule.

(139) API *Llibre de la causa Pia: Top 15*. Certificació d'Esteve Estavanell en nom del bisbe de Vic. 6 de novembre de 1798.

donar-se en el període comprès entre els anys 1708-13, que corresponen els anys de la guerra de Successió i no es poden cobrar els arrendaments de la carlania del Paradís de Guissona; el període entre 1732-36, que tampoc no es cobren els arrendaments per causes que no queden justificades, i els anys 1821-22 durant els intents desamortitzadors del Trienni liberal.

Els administradors del llegat Cornet degueren fer-ho força bé, però, hi ha alguna queixa dels representants de la vila referent que algun rector no en volia donar comptes. L'any 1817, els regidors de la vila demanen que les 1.000 lliures del llegat dels Cornet servissin com a préstec hipotecari al comerç i a la indústria d'Igualada, que segons es fa constar estava molt en decadència i per al projecte de la portada d'aigües a Igualada, petició que va acceptar els bisbe de Vic. El 1822, en plena revolta reialista, l'Ajuntament constitucional d'Igualada autoritza que els diners de la causa pia de Cornet s'apliquin per a la defensa de la vila davant els atacs dels facinerosos: "en las actuales circunstancias en que se ha visto el país (...) debido a la defensa de la patria, està autorizado dicho Ayuntamiento para hechar mano de cuantos fondos y privilegios (...) que sean en calidad de reintegro y existiendo de 400 a 500 libras catalanas en el archivo de la iglesia parroquial pertenecientes a la causa pia de D. Jerónimo Cornet que no tienen inmediata aplicación. Espero que V.S. permita se apliquen con calidad de reintegro a la citada defensa de la Patria en la lucha actual." (140).

La càtedra de Filosofia i Teologia

Una clàusula del testament de Jeroni Cornet mana fundar una altra causa pia en el convent de Sant Agustí d'Igualada de la qual també nomena administradors els mateixos de la causa pia per a donzelles, és a dir, el rector de Santa Maria, els quatre consellers de la vila que tindran només un sol vot i l'hereu dels seus béns patrimonials afegint-hi en aquest cas el prior del convent de Sant Agustí. Per al seu manteniment mana que es venguin algunes de les seves propietats "lo Molí Nou amb ses cases i moles i molí i heretat d'aquell i la casa que fou del comte de Vilafranquesa pel preu de 1000 lliures al comptat i el restant preu que s'encarregui el comprador (...) amb l'obligació de lluir i quitar dins de dos anys els censals a que està obligat el Molí Nou de pagar 65 lliures als obrers de l'església parroquial de sant Just i Pastor i el de 5 lliures al monestir de les monges de Jerusalem ..(141). Diu que tot això ho fa per a facilitar-ne la venda.

(140) AHCI, AMI: *Lligall* 35.8.1. 23 de maig de 1822. Com es pot veure no era una incautació dels diners de la causa pia de Cornet, ja que es pensava reintegrar-los.

(141) AHCI, API Testament de Jeroni Cornet a *Llibre de la causa pia cit...* Top 15.

Les 1.000 lliures de la venda serviran per a construir una aula al convent de Sant Agustí per a ensenyar Filosofia i Teologia que haurà de tenir el seu escut a la porta i per a la construcció d'una part del claustre on també s'hauran d'esculpir les seves armes.(142) Els diners que restin del preu de la venda haurien de servir per al manteniment de la càtedra de Filosofia i Teologia: 65 lliures, durant els sis anys de durada del curs i repartides en dues pagues per a un religiós de l'orde agustí, "*docte i virtuós*", lector en Sagrada Teologia que ensenyi els cursos de Filosofia i Teologia. Aquest religiós també haurà de dir missa resada tots els dies de l'any a la capella de la Mare de Déu de la Pietat després de la classe i els festius a les onze hores en memòria del fundador. Al cap dels sis anys, el llicenciat, que haurà de ser fill i natural d'Igualada i que en teoria (143) haurà de rebre les 100 lliures que aquell any no es donaran a cap donzella, tindrà l'obligació de predicar en l'aniversari de la mort del fundador del llegat, que se celebrava cada any a la capella de la Minerva i del Sant Crist.

De moment el comprador del Molí Nou va ser el monestir de Montserrat pel preu de 10.350 lliures, segons l'escriptura feta davant el notari de Barcelona, Josep Simon el 22 de novembre de 1703, 2.000 al comptat, 1.300 per a lluir els censals que gravaven el Molí Nou i la resta mitjançant pensions de censal. La càrrega d'aquestes pensions que sobrepassava el rendiment dels arrendaments del molí fariner i terres adjacents va ser considerada massa gravosa per als monjos de Montserrat que cediren al convent de Sant Agustí el Molí Nou i la resta de l'herència el 27 de juliol de 1710, segons escriptura davant el notari de Barcelona Pau Pi .(144)

(142) La part del claustre del convent de Sant Agustí serà l'única de les voluntats de Jeroni Cornet que es complí poc després de la seva mort. Veure: *Infra*: Apèndix fot: Fot 8 i 9. La resta del llegat va haver d'esperar, tal com ell havia testamentat, la mort de la seva esposa Narcisa March, ocorreguda el 1700.

(143) Hem dit que, en teoria, el llicenciat rebia en acabar els estudis de Teologia les 100 lliures procedents de l'altra causa pia per a donzelles a maridar, instituïda també per Jeroni Cornet. No podem assegurar que aquesta informació no existeixi però en la documentació estudiada, que ha estat molt nombrosa, no hem trobat cap donació feta a algun llicenciat de la càtedra de Teologia i Filosofia, ni en el del Llibre de la causa pia on consten totes les donzelles escollides entre 1700 i 1837 ni en cap altra document.

(144) AHCI, AMI: *Lligall 950..5* Còpia de la "Venda perpètua feta i firmada pels marmessors del testament i última voluntat de D. Jeroni Cornet Çacirera i pels administradors de les pïes institucions ordenades pel mateix a favor de l'Abat i Monestir de Montserrat d'un Molí i diverses peces de terra pel preu de 10.350 lliures" 5 d'agost de 1864.

Del llegat de Jeroni Cornet Çacirera un en treu la impressió que el testador era una persona d'una gran generositat, però almenys en aquesta darrera part, les coses no estan tan clares. Com es pot comprovar llegint el testament ell mateix parla de la propietat del "*Molí Nou, cases, moles molí i hereditat i la casa que fou del comte de Vilafranesa*". En realitat, el Molí Nou i terres adjacents havien estat propietat de Jaume Pau Franquesa, l'hereu de la família Franquesa i precisament allà, va morir el mes de setembre de 1607 la viuda del citat Jaume Pau, Anna Çacirera.(145) Fins a la seva mort, el 3 d'abril de 1606, Jaume Pau Franquesa va ser el propietari del Molí Nou i per morir sense fills va instituir com a hereu el seu germà Pere, que el cap de poc era jutjat, empresonat i desposseït dels seus béns.

Tal com constata Torra i Ribé (146) les finques i possessions de Jaume Pau Franquesa van poder ser conservades pel fill i hereu de Pere Franquesa, Martí Valerio que també va poder mantenir el títol de comte de Vilafranesa, (147) el qual per guanyar-se el favor reial va iniciar després de la mort del seu pare a la presó, una política de fidelitat al monarca espanyol que el portà en enrolar-se a l'armada reial per intentar rehabilitar la seva figura amb el servei a les armes. També va participar en l'ofensiva militar que les tropes castellanes van relitzar a Catalunya, durant l'anomenada Guerra dels Segadors, en l'expedició realitzada per Felip IV a Catalunya l'any 1642, concretament en l'expedició sobre la ciutat de Lleida.(148) Aquestes mostres de fidelitat a la monarquia hispànica per part de Martí Valerio Franquesa, encaminades a recuperar el favor reial, van per altra banda perjudicar molt la seva figura a Catalunya ja que l'any 1640 havia estat desposseït de tots els seus béns patrimonials per la Diputació del General, en aquells moments en rebel·lió contra Felip IV "*a causa de haberse mantenido fiel y obediente a la majestad del Rey D. Felipe IV y haber tenido su residencia en la Villa y Corte de Madrid*."

Serà aquí on entrarà en escena Jeroni Cornet Çacirera, que si hem de fer cas de les raons exposades en el plet que Bernardo de Vilarios, conde de Cirat i de Vilafranesa, seguia el 1829 contra els agustins per la titularitat dels béns de

(145) API: *Llibre d'òbits 1579-1615*. Any 1607.

(146) J.M.^a TORRAS i RIBÉ: *Poders i relacons ...Op. Cit.* pàg. 226.

(147) L'any 1623 D. Jerònim de Copons procurador del comte de Vilafranesa concedeix a Jaume Gabarró "*la casa del Molí Nou, l'hortal gran, carnisseries i l'hortet vulgarment dit l'hort del Vinyet que dit egregui comte posseeix en lo terme d'Òdena*" pel termini de tres anys i pel preu de 120 lliures a raó de 36 ll. Anuals. Veure: A.H.C.I. A.N.I.: Cristòfol LLEDÓ. *Llibre 101*. 1623

(148) J.M.^a TORRAS i RIBÉ: *Op. cit.*: pàg. 224-225.

Cornet la cosa hauria anat així: (149) en veure que tots els béns de Martí Valerio Franquesa havien estat en aquells moments confiscats i en poder del Procurador Patrimonial, Jeroni Cornet va aconseguir que li fossin venuts a carta de gràcia el Molí Nou i terres adjacents.

En virtut d'aquesta venda a carta de gràcia que en el fons era ben legal, Jeroni Cornet va gaudir durant tot el temps que durà la revolta catalana, dels fruits i rendes de la citada propietat (150), però acabada la guerra dita dels Segadors amb la tornada de Catalunya a la fidelitat de la monarquia hispànica, Martí Valerio Franquesa va començar a promoure el plet contra Cornet per a poder recuperar la propietat del Molí Nou dient que segons un Reial Decret del Rei, a totes les persones que tot i havent estat absents del Principat s'havien mantinguts fidels a l'obediència reial, se'ls havia de reintegrar els béns confiscats encara que s'hagués pronunciat sentència contra ells.

Segurament per l'absència del comte de Vilafranquesa, per la seva mort al cap de poc temps i perquè l'hereu, D. Pedro José Severio Franquesa (151), en realitat nét d'una germana de Martí Valerio que residia a Alacant, no degué posar gaire interès en els béns igualadins de la família, Jeroni Cornet Çacirera, que sembla que de moment hauria promès tornar les finques, va poder conservar la propietat del Molí Nou i legitimar la seva compra.(152)

(149) AHCI, ANI: V. PERRAMON I SOLANS: *Manual* 1829. Fol. 93 a 96. Martí Valerio Franquesa i els successius comtes de Vilafranquesa al·legaran en les seves reclamacions que les propietats del Molí Nou que havia estat de Jaume Pau Franquesa estaven en règim de "mayorazgo" instituit per Pere Franquesa i que per tant era il·legal la seva venda.

(150) El 1663 Cornet arrenda el Molí Nou a Magí Estrada. També es va fer càrrec dels altres béns igualadins i anoiencs de Martí Valerio Franquesa ja que en el mateix any el trobem arrendant la casa, terres i heretat dels Moretons a Josep Gabarró, pagès habitant del terme de Vilanova del Camí. Veure A.P.I.: *Top.* 166. Any 1663. La finca del Moretons consta encara com a propietat del comte de Vilafranquesa l'any 1831. També el 1668, mort ja Jeroni Cornet es fa constar en unes obres de reparació del Molí Nou que aquest havia estat "*egregui domini de Martí Valerio Franquesa, comte de Vilafranquesa*", però el mateix any és Narcisa March, la viuda de Jeroni Cornet la que arrenda a Joan Castells "l'hort que dita Cort posseeix en el terme d'Òdena junt al Molí Nou" Veure AHCI, ANI: CRISTÓFOL LLEDÓ: *Manual de 1668*.

(151) Pedro José de Severio Franquesa era fill de Roque Valero Severio i Isabel Franquesa, filla de Pere Franquesa i germana de Martí Valerio, que va ser, per falta de descendència de Martí Valerio i dels altres fills i filles de Pere Franquesa, l'hereva del patrimoni que els Franquesa van poder conservar i del títol de comtes de Vilafranquesa. Veure J.Mª TORRAS i RIBÉ. *Poders i relacions ...Op.* Cit. pàg. 226-228.

(152) AHCI, API: V. PERRAMON SOLANS. *Manual cit ...*: Fol 94.

Els béns immobles del llegat Cornet: El Molí Nou i els Bancals Amples

Entre els papers dels agustins que s'incautaren el 1821 s'hi troba, escrita en un català correctíssim, l'acta següent: "... *Dit molí fariner pertany al convent per relaxació i renúncia que del molí, pous, hostel i diferents peces de terra situades en els termes d'Òdena i Montbui, feu el Rvd. Abat i Prior del monestir de Montserrat a favor del Prior del convent dels Agustins d'Igualada, de la Rvda. Comunitat de canonges i capellans de la vila de Guissona i dels marmessors dels testament de D. Jeroni Cornet. Consta la compra que de dits béns féu Cornet en poder de Cristòfor Lledó, nott. d'Igualada, el 10 d'octubre de 1657.*" En el mateix document hi consta la compra que dels referits béns féu el Rvd. abat i prior del monestir de Montserrat en encant públic el 22 de novembre de 1703 en l'acta en poder de Josep Simó, nott. de Barcelona i la renúncia i delegació que dels mateixos béns féu l'Abat del monestir de Montserrat a favor del convent de Sant Agustí en l'acta en poder de Pau Pi, nott. de Barcelona a 27 de juliol de 1710. (153)

Coneixem el nom d'alguns dels arrendataris del molí fariner anteriors al 1821 entre ells: Nicolau Vilarrúbias, habitant del terme d'Òdena, que el 17-2-1772 en escriptura davant Francesc Melcior, arrendà el molí fariner pel preu de 400 lliures d'entrada i 2.150 lliures més pels quatre anys (154), i Martí Rossich, que va ser el moliner entre l'any 1775 i 1795 també amb arrendaments a termini de quatre anys.

En el primer període contractual, Martí Rossich pagà per l'arrendament del Molí Nou "*casa, hort i una peça de terra campa*" 2.800 lliures pel període dels quatre anys a raó de 700 lliures anuals, però en el darrer arrendament que coneixem ja en pagà 3.000 ll a raó de 750 anuals.(155) El 1808 el molí serà arrendat a Josep Rossich, segurament fill de l'anterior, per 3.600 lliures a raó de 950 cada any. (156)

(153) AHCI, AMI: *Inventari de convents*. Agustins 1821. Top 5811.

(154) API: *Comarca d'Òdena*. Caixa 65. 17 de febrer de 1772. Nicolau Vilarrúbias va arrendar el molí fariner pel termini de quatre anys pel preu de 400 liures d'entrada i 2.150 pels 4 anys. El fet que al cap de tres anys ja hi hagués un altre arrendatari fa pensar que Villarrúbias no degué satisfer els censos als quals s'havia compromès ja que un dels pactes era que si no pagava hauria de deixar el molí.

(155) AHCI, API: *Judicial* 643. Certificació del not Francesc RAURÉS del registre d'hipoteques de 1775,1784 i 1791. Any 1794.

(156) AHCI, ANI FA MELCIOR I J. A. FERRER: *manual de 1808-9-10*. Any 1808. Es pot comprovar el substanciós augment dels arrendaments: 1.000 lliures anuals en poc més de trenta anys.

El 1821 l'arrendatari del Molí Nou era Josep Torrents i Martí, moliner i comerciant, que el tenia en arrendament pel termini de quatre anys, el darrer dels quals havia començat el setze d'octubre de 1820. El preu de l'arrendament s'havia rebaixat respecte el que pagava Josep Rossich: era de 3.000 lliures barcelonines pels quatre anys a raó de set-centes cinquanta anuals, en terminis de quatre mesos i per avançat. Es pot comprovar que Josep Torrents era bon pagador i que es guanyava bé la vida. En un pacte a favor seu que constava en escriptura privada es veu que tenia avançades als agustins tres-centes seixanta lliures, cinc sous i nou diners per les obres de millora i recomposició que havia fet al Molí Nou.

Com que des de la guerra del Francès el convent passava moltes dificultats, en Josep Torrents es comprometia a no cobrar el deute de l'import de les obres fins l'any en què s'acabava el seu arrendament que era el 1824. A més a més, el moliner pagava cada any al convent un porc de pes "cent lliures carniceres" o bé el preu en què aquestes es cotitzaven el dia de Reis al mercat d'Igualada, perquè el convent les pogués comprar. També entregava cada any tres parells de capons, sis parelles de pollastre i mitja quinta de cànem ben lligat i pentinat tal com es feia constar. (157)

El 1835, Josep Torrents era encara el principal arrendatari del convent de Sant Agustí d'Igualada i el crèdit públic que es farà càrrec del Molí Nou després de la incautació i en cobrarà els arrendaments fins a la seva venda, el continuarà arrendant el 1836 al mateix Torrents (158). Contigües al Molí Nou i formant part del mateix llegat dels Cornet hi quedaven dos jornals de terra arrendats a Antoni Ambrós, hortolà d'Igualada pel termini de quatre anys, que havien començat l'1 de novembre de 1821 pel preu de trenta-vuit lliures anuals, que es pagaven en metàl·lic cada 1 de maig i per avançat.

Uns setze jornals de vinya formaven la partida anomenada dels Bancals Amples, situada en el terme d'Òdena que també formava part del llegat Cornet. El tipus d'arrendament era a quatre anys i a parts de la collita, arrendaments que havien començat entre el 1817 i 1818 i que en el moment de la primera incautació del convent el 1821 acabaven o estaven a punt de finalitzar. Els cinc arrendataris dels Bancals Amples, eren tots pagesos d'Igualada i pagaven delme rigorós. Dos d'ells, Andreu Marcet i Josep Vilarrubias, continuaven sent arrendataris de

(157) AHCI, AHC: *Invenari cit...* Papers del agustins 1821.: Not núm. 4.

(158) *Ibidem...* Papers de 1835. En canvi, els altres arrendataris Prat, Morell i Aguilera havien estat substituïts el 1835 per Antoni Sellés, Magí Puiggròs, àlies "punyalada" i pels masovers de la Roixela, dels quals no consta el nom.(158)

les vinyes dels Bancals Amples el 1835 quan es produeix la incautació i l'expulsió definitiva dels agustins d'Igualada i amb els mateixos pactes que en els període 1817-21 ja que, segurament, les dificultats dels temps que corrien no havien permès l'augment de les contribucions.

Els censals del convent de Sant Agustí d'Igualada

El cens consignatiu o censal era la institució de crèdit predominant durant l'edat mitjana i es va mantenir amb força fins a finals del segle XVIII quan començà a ser substituït per la inversió de diners en contractes més rendibles. El censal era un préstec en diners que es dissimulava com una compra del dret a cobrar una pensió. En realitat implicava una hipoteca ja que quan el censatari no podia pagar les pensions, el censalista s'apoderava de l'immoble que s'havia empenyorat per poder rebre un capital i el posava de nou a la venda. Qui el comprava passava a pagar les pensions a un interès del 5% fins al 1750 que va passar a ser d'un 3%. (159)

El convent de Sant Agustí d'Igualada rebia pensions de censals per valor 182 lliures, 18 sous anuals, que representaven un capital deixat de més de 5.000 lliures, però no podem afirmar quan s'havia creat ni si eren el producte d'un únic censal o de diversos. El mateix inventari de 1821 diu que no s'han trobat les escriptures de la seva creació, que en falten moltes i que les que hi ha són il·legibles per ser en pergamí i perquè d'elles se n'han fet moltes transaccions sigui per vendes i per herències.(160) En un primer moment vàrem creure que pertanyien al censal creat per la venda dels béns de Cornet, però analitzant amb més detall el llegat veiem que el que s'havia compromès a crear un censal era el monestir de Montserrat per completar el preu de la compra i precisament serà el fet de no poder fer front a les pensions el que els obligarà a renunciar a la

(159) Sobre el paper del censal com a institució de crèdit veure: Ll. FERRER i ALÓS: "L'Església com a institució de crèdit: les quotidianes distribucions de la seu de Manresa els segles XVIII i XIX". a *Recerques*, núm. 18. Pàg. 7 a 45. E. TELLO: "La utilització del censal a la Segarra del set-cents: crèdit rural i explotació usuària" a *Ibidem*, pàg. 47 a 71. Un exemple concret del cobrament de censal per béns en mans mortes, concretament a la cartoixa d'Escaladei el podeu trobar a J.MERCADER i RIBA: "Incidències politico-socials damunt la propietat monacal catalana en el primer terç del segle XIX", a *Miscellanea Aqualatensis*/5. Igualada 1987. pàg. 183-208.

(160) AHCI, AMI: "Nota de los sujetos que prestaban pensiones de censales al suprimido convento de P.P. Agustinos Calzados de Igualada" a *Inventari de convents*. Top 5811. 1821.

propietat i cedir-la al convent de Sant Agustí. (161)

L'inventari de 1821 demostra que no hi ha un retard exagerat en el pagament de les pensions per part dels censataris: el més endarrerit és el de la vda. i hereus de Ramon Vidal que devien des de 1809. Alguns d'altres havien deixat de pagar el 1813 encara que anteriorment, sobretot a partir de 1805, hi ha reclamacions dels agustins a alguns censataris de pensions endarrerides, la qual cosa demostra que el declivi i la resistència a pagar havia començat fins i tot abans de l'inici de la guerra del Francès. (162)

LA DESAMORTITZACIÓ DELS BÉNS DEL CONVENT DE SANT AGUSTÍ D'IGUALADA

Els efectes de la desamortització del Trienni sobre els béns dels agustins (163)

Les primeres mesures desamortitzadores que afectaren els ordes religiosos igualadins foren les del Trienni liberal (1820-23) quan es van posar a la pràctica les mesures legislatives de les Corts de Cadis. La desamortització dels béns del clergat regular afectà de manera molt diferent els ordes establerts a Igualada ja que va dependre no solament de la funció social que aquestes feien sinó també de la importància i de la quantia dels seus béns. L'únic orde religiós establert a Igualada amb una certa quantitat de béns immobles i amb algunes percepcions de censos i delmes d'origen senyorial eren els agustins calçats, orde de predicadors que serà evidentment l'orde més afectat per la desamortització.

A principis del segle XIX els agustins d'Igualada no tenien ja l'esplendor d'èpoques passades si bé per l'inventari de 1821 veiem que continuaven percebent bona part de les seves rendes. Per trobar-se als afores de la vila, el convent havia estat bastant destruït durant la guerra del Francès i igual que els

(161) Som conscients que caldria un buidatge més exhaustiu de la documentació de l'orde agustí a Igualada. Procedent de la casa parroquial de Santa Maria hi ha encara documentació per classificar o en fase de classificació que potser podria obrir una llum sobre el tema. Sembla que documents i papers dels agustins hi varen ser traslladats el 1835 perquè de moment el clergat secular es lliurà de les mesures confiscatòries.

(162) Veure: *Infra ...* Annexos. Doc núm. 7: Relació de subjectes que paguen pensions de censals al convent de Sant Agustí, segons l'inventari de 1821.

(163) Sobre els efectes de la desamortització del Trienni a la comarca d'Anoia veure: J.P.MARTÍNEZ de FRESNO: *Revolució liberal i contrarrevolució a l'Anoia 1820-23*. Barcelona 1995. 226 pàg. També M.GUTIÉRREZ Ipoc: "El Trienni Constitucional a la comarca de l'Anoia, 1820-23". A *Miscellanea Aqualatensia* /IV. Pàg. 153-180.

caputxins convertit en zona d'allotjament de tropa. Alguns frares agustins d'Igualada tingueren una actuació destacada durant la guerra del Francès i foren, en general, liberals destacats. Caldria esmentar entre ells Eudald Jaumandreu i Nicolau Codina; el primer era el 1805 el prior del convent d'Igualada i durant la guerra va ser un ferm partidari de la Junta revolucionària que sota la direcció d'Antoni Roca va governar la ciutat des del juny de 1808 al maig de 1809.(164) Nicolau Codina, que substituï Jaumandreu com a prior de Sant Agustí, va ser nomenat delegat de la Junta de Govern d'Igualada davant la Junta Superior de Lleida.

Poques notícies tenim sobre els agustins en el període posterior a 1813. Sabem que pogueren tornar al seu convent que si bé no havia quedat en tan mal estat com el dels caputxins no devia reunir gaires bones condicions per a habitatge.(165) El 1816 els agustins demanen poder obrir una escola de llegir, escriure i de rudiments de catecisme però com que no tenen aules per fer-ho, demanen si d'acord amb els administradors de la causa pia de Cornet poden fer servir de forma interina l'aula de Filosofia i Teologia que deien que no feia falta ja que no hi havia estudiants.(166) Els mateixos marmessors del llegat que havien augmentat l'assignació a la càtedra de Filosofia i Teologia de 75 a 117 lliures i 18 sous anuals reconeixen que malgrat l'augment de la població, l'aula no té estudiants perquè els seus cursos no són reconeguts per la Universitat ni admeses les graduacions (167).

(164) Eudald Jaumandreu i Triter, si bé alguns autors el consideren igualdíf, va néixer a Barcelona el 1774. Religiós agustí i liberal destacat, es va haver d'exclaustrar el 1822, exclaustració que va mantenir fins a la seva mort el 1840 perquè en acabar el Trienni va ser perseguit per les seves idees liberals. Home d'una gran cultura, doctor en Teologia, economista i especialista en Dret Constitucional és considerat l'economista més representatiu de la primera burgesia industrial. Defensor en economia de les tesis proteccionistes amb la introducció d'un sistema prohibicionista aranzelari total, va ser un gran defensor del sistema polític constitucional. Sobre la figura de Jaumandreu veure: E. LLUCH i MARTÍN: *La Catalunya vençuda. Foscors i clarors de la Il·lustració*. Barcelona 1996. Pàg. 23,25,27,134,136,204. Sobre l'actuació d'Eudald Jaumandreu com a prior dels agustins d'Igualada i el seu paper en la guerra del Francès podem veure: J.MERCADER i RIBA: "La Junta igualadina de 1808-9, un gobierno faccioso" a *Miscellanea Aqualatensia* / 1 i 5. Igualada 1949 i 197. També: A. CARNER: *Un capità barceloní en temps de la Guerra del Francès*. Barcelona 1974 i *Historia de Igualada en 30 minutos*. Igualada 1966.

(165) Per decrets de les Corts de Cadis del 26 d'agost i de 3 d'octubre de 1813 es mana fer un recompte de religiosos i la Regència del Regne disposa quins convents podran tornar a ser habitables.

(166) AHCI, AMI: *Lligall* 19.20.4. 3 de febrer de 1816 Ofici del convent de Sant Agustí sobre la petició d'una aula.

(167) Ibidem: *Lligall* 28.2. 5. any 1820.

La decadència d'aquesta aula de Filosofia i Teologia creada per Jeroni Cornet és evident a principis del segle XIX si bé no hem trobat informació que permeti constatar si veritablement funcionà amb normalitat des de la seva creació. Ja hem explicat que no hi ha referències en cap dels arxius investigats, ni que les 100 lliures de la causa pia per a donzelles es donessin de sis en sis anys a un llicenciat en Teologia i Filosofia, ni que algun igualadí es llicenciés en aquesta càtedra. En canvi, els agustins calçats d'Igualada estaven bastant al corrent del cobrament de censals, censos, delmes i percepcions que si bé no eren extraordinaris degueren ser junt amb els honoraris que percebien de l'Ajuntament per predicar, per misses en festes assenyalades i per aniversaris de particulars, suficients per mantenir una comunitat poc nombrosa de frares.

La primera incautació del convent de Sant Agustí d'Igualada i de les seves propietats es va fer el 31 de maig de 1821 tal com consta en les actes següents:

Acta d'incautació del convent dels Agustins calçats d'Igualada el 1821 (168)

Entre las siete y las ocho de la tarde constituido el Sr. D. Buenaventura Jover, Alcalde constitucional de la Villa de Igualada, en nombre de la comisión del Muy Ilustre Sr. Intendente D. Antonio Alonso con oficio circular del treinta y uno de mayo de mil ochocientos veinte y uno, y D. Jose Perramon y Solans, vecino de esta villa en nombre de la comisión y Delegación hecha por Francisco Garcia, comisionado subalterno del Crédito Público Nacional de la Villa de Vilafranca del Penedés, con oficio de cuatro de Junio de mil ochocientos veinte y uno, y los testigos Juan Morató y José Faulí, en el suprimido convento de los P.P. Agustinos Calzados de esta villa de Igualada, al que el Sr. Alcalde mandó desocupar a los P.P. y demás gentes que estaban dentro y dió posesión de dicho convento y tierras contiguas a él, habiendose hecho las ceremonias con el estilo de abrir y cerrar las puertas en nombre de la nación Española y por ésta el Crédito Público Nacional de la misma y en nombre de éste a D. José Perramón y Solans quien lo tomó en el predicho nombre y lo firmaron dichos señores testigos de la Villa de Igualada. Die et Supra. Buenaventura Jover, Alcalde Constitucion.

Jose Perramón y Solans, comisionado del Crédito Público

Juan Morató, testigo. José Faulí, testigo

(168) AHCI, AMI Agustins, inventari de 1821 a *Inventari cit.* top 5811.

Acta d'incautació del Molí Nou el 1821

Entre las siete y ocho de la tarde y constituido el Sr. D. Bonaventura Jover, alcalde constitucional 1ro. De la vill de Igualada en méritos de la comission del Muy Ilustre Sr. Intendente D. Antonio Alonso con oficio circular de treinta y uno de Mayo de mil ochocientos veint y un y Jose perremon Solans vecino de esta villa en méritos de la Comisión -delegacion hecha por D. Francisco Garcia, Comisionado subalterno del Crédito Público Nacional de la villa de Vilafranca del Panadès con oficio de 4 de junio de mil ochocientos veint y uno en la casa Molino llamado del Molino Nuevo situado en el término de Òdena y que poseia el suprimido convento de los P.P.Agustinos calzados de igualada y en presencia de los testigos Juan Morató y José Faulí, vecinos de la misma villa, dió posesión de aquella casa, fábrica y tierras contiguas a dicho molino y despues de hechas las ceremonias de estilo se mandó desocupar a las personas que se hallaban dentro de ella, cerré las puertas en presencia del alcalde y de los testigos y en seguida notifíco al arrendatario, José Torrents, que de hoy en adelante no tenia que reconocer a otro dueño ni propietario del Molino y tierras que la Nación Española y por ésta al Crédito Público Nacional y en nombre de éste a Jose Perramón y Solans vecino de esta villa. Y quedando enterado dicho arrendatario de lo notificado por dicho señor, lo firman en dicho término de Òdena como también los susdichos testigos

Buenaventura Jover, alcalde constitucional. José Perramon, comisionado del Crédito Público. Juan Morató, testigo, José Faulí, testigo. Josep Torrents, arrendatario.

La manca d'informació als arxius dels anys del Trienni no permeten conèixer les activitats dels agustins durant aquells anys. L'únic que sabem és que els béns mobles del convent de Sant Agustí se subhastaren tot seguit i sembla ser que els igualadins no tingueren cap recança a l'hora de comprar-los: taules, cadires, bancs, llibres i botes de vi, fins i tot vigues i teules passaren a formar part d'algunes llars igualadines. Les quantitats que de la venda s'obtingueren foren 1.643 rals que junt amb els béns immobles, censos i altres prestacions del convent passaren al crèdit públic nacional, que serà l'organisme que en aquells anys cobrarà les rendes dels convents i monestirs incautats, i en nom seu se'n

féu càrrec el comissionat igualadí Josep Perramon i Solans.(169) El 1822 es demana que el convent abandonat sigui fortificat per a contribuir a la defensa de la vila i serveixi com a presó i per a beneficiència (170).

Restablert l'absolutisme el 1823 amb l'ajuda dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, tots aquells que havien comprat béns mobles dels agustins i com també els dels caputxins es vegueren obligats a tornar-los. El 27 d'agost de 1823, l'Ajuntament emet el bàndol següent:

“De orden del Señor Batlle y de acuerdo del Mag. Ayuntamiento: es mana a tots els veïns i habitants de la present vila i son terme, que tinguin en el seu poder qualsevol moble, efectes, joies i qualsevol altra cosa pertenyent als convents de sant Agustí i caputxins d'aquesta mateixa vila, vagin a denunciar-los dins del termini de tres dies, des de les vuit a les onze del matí i des de les quatre i les sis de la tarda: els pertanyents al convent de sant Agustí a l'estudi del mateix convent on estarà un religiós comissionat que rebrà els efectes. I els pertanyents al convent dels capuxins a la casa del carrer de sant Bertomeu on estarà també un comisionat que els rebrà. Advertint que: el que no verificarà l'entrega en dit termini i hores, incorrirà en la pena següent: es donarà la tercera part a qui el denunciï a més serà notat per una falta tan notable i reprehensible, com a contrària als sentiments que ha de tenir tot catòlic. Per qual averiguació es faran les majors diligències i reconeixements ... (171)

Malgrat el to sancionador d'aquest bàndol, col.locat en els paratges públics, no degué tenir gaire efecte sobre els igualadins que havien comprat béns dels convents, ja que no correren pas a tornar-los; aquesta actitud abstencionista va

(169) AHCI, AMI: Papers dels agustins 1821 *Inventari citat*. Josep Perramon i Solas si bé constava com a mestre de cases i en altres llocs com a passamaner havia estat nomenat majordom de propis el 1806. Era fill de Ramon Perramon que ja ho havia ocupat el mateix càrrec i segurement nét d'un altre Josep Perramon que consta com a judicial de ploma i que el 1771 havia estat nomenat agent i promotor fiscal de la baronia de la conca d'Òdena i de la Llacuna. Els Perramon havien estat els administradors D. Liberat de Padró i Vilosa vda. d'Ignasi de Padró i Argullol. Veure: AHCI, AMI: *Lligall 5.1.6*. Josep Perramon i Solans comissionat del crèdit públic el 1821, serà nomenat el 1831 majordom de propis, càrrec que havia ocupat també el seu pare Ramon Perramon i tornarà a ser comissionat del crèdit públic el 1835.

(170) Ibid...: *Lligall 35.8*. 29-10-1822.

(171) AHCI, AMI: *Lligall 37.7.16.. bàndol A*. 27 d'agost de 1823.

fer necessària la publicació d'un segon bàndol el dia 1 de setembre, és a dir, finalitzat ja el primer termini de tres dies. Diu així

“De orden del Señor Batlle y de acuerdo del Mag. Ayuntamiento: Es mana a tots els veïns i habitants d'aquesta vila i son terme que no hagin denunciat tot quan compraren o tinguin en son poder o sapiguen on es troben qualsevol prenda o cosa que hagi estat dels convents de sant Agustí o dels caputxins d'aquesta vila o que pertanyin per qualsevol motiu a algun d'aquests dos convents, ho verifiquin sens falta per tot demà al matí i ho denunciïn en els paratges i hores senyalades, que del contrari s'aplicaran les penes demarcades. (172)

No hem trobat constància que els igualadins complissin amb el seu deure de tornar els béns després d'aquest segon bàndol. És de suposar que n'hi hagueren que ho feren i d'altres que se'n pogueren deslliurar, però el que sí es constata és que degueren quedar escarmentats. Quan el 1835 es tornen a posar els béns a subhasta pública els béns dels religiosos d'Igualada només es presenten dos compradors: un tal Miquel Galí, que s'emportà un rellotge per cinquanta rals, i en Marc Closa, que comprà una taula i una cadira “poltrona” per quaranta. Cap més comprador es presentà a la subhasta que s'hagué de suspendre: “...i habiendose continuado la subhasta por espacio de dos horas sin haberse presentado postor alguno se suspendió de orden de dicho senyor Alcalde”. (173)

Els agustins calçats que havien estat l'orde religiós més important d'Igualada des de la seva arribada a finals del segle XIV, havien entrat a principis del s.XIX en una forta decadència, iniciada durant la guerra del Francès i agreujada considerablement per les mesures desamortitzadores del Trienni, situació que no canvia pas gaire amb el segon restabliment de l'absolutisme. Sabem que durant l'ominosa dècada (1823-33), en el convent de Sant Agustí d'Igualada hauran de conviure els frares que han volgut reintegrar-se amb els soldats de la caserna i presó en què s'havia convertit el convent des de 1822. El desembre de 1827 un escrit del Comandant d'Armes del Principat de Catalunya dirigit a l'Ajuntament d'Igualada mana que es posi a punt la caserna de Sant Agustí perquè s'hauran d'acantonar a Igualada dos escamots d'infanteria. Mana obrir una porta a una habitació interior on hi ha la presó i tancar les altres dues en el claustre alt i baix a fi que els pares agustins quedin incomunicats de la tropa i retinguts en el lloc que se'ls ha reservat en la dita caserna. Es remarca que no es pot fer cap altra

(172) Ibidem ...Bàndol B. 1 de setembre de 1823

(173) AHCI, AMI: *Inventari citat papers de 1835.*

variació i que ha de quedar tot tal com ell ho disposa.(174) Tal com es pot comprovar la situació dels religiosos en aquells anys no devia ser pas gaire còmoda. Hi ha símptomes que els agustins, com molts altres ordes religiosos, arriben al 1835 amb una economia molt minvada, amb menys propietats i amb moltes dificultats per cobrar els censos que encara percebien (175), però el pitjor estava encara per arribar.

El segrestament dels convents igualadins el 1835

La notícia que el 25 de juliol, diada de Sant Jaume, cremaven a Barcelona i a altres ciutats espanyoles diversos convents van ser l'espurna que va marcar l'inici del procés desamortitzador dels béns del clergat regular. A Igualada les notícies dels aldarulls arribaren molt ràpidament, en la diligència de Barcelona de les sis de la tarda del dia vint-i-sis. Acte seguit l'Ajuntament es reuní a les nou del vespre en sessió permanent i es redactà l'auto que portà implícita l'expulsió dels religiosos dels seus convents amb l'excusa que se'ls havia de protegir:

“Auto Primero: En la villa de Igualada a veinte y siete de Julio de mil ocho-cientos treina y cinco. Hallandose el Sr. D. Lucas Ibáñez, Alcalde interino de esta villa y su partido con el Ayuntamiento de la misma en las casa consistoriales desde las nueve de la noche en sesión permanente; al efecto de dar las convenientes disposiciones para que no se altere lo mes mínimo la tranquilidad pública y de precaver todo desosden a que pudiesen dar lugar las noticias que a la llegada de la Diligencia de Barcelona a esa villa a eso de las seis de la tarde, se han difundido sobre lo ocurrido en aquella capital. Se ha tenido noticia a eso de las doce de la noche que los P.P. Agustinos y Escolapios se havian salido de sus conventos refugandose es casas particulares, para ponerse a salvo de toda tropelia y lo mismo intentaban hacer los P.P.Capuchinos..... El infrascrito Excelentísimo Sr.Alcalde y de acuerdo unánime de todo el Ayuntamiento todo exceso que pudiese cometerse en dichos tres conventos en el caso de promoverse un desorden en la villa, debía mandar y manda se ponga una guardia tropa en las puertas de

(174) AHCI, AMI: *Lligall* 46.2. 26 d'octubre i 17 de desembre de 1827. El nombre de religiosos del convent era en aquells anys de 10 frares.

(175) Els anys 1833-34 els agustins reclamen pensions molt endarrerides als emfiteutes Bartomeu Llorens i Eudald Font, i pensions de censal a Antoni Fargas, Isidre Fàbregas i a Josep Palet entre d'altres. Veure: AHCI, ANI: J PARÍS i CASTELLÓ. *Manual 1831 i 1833*. J. RAURÉS i BARBERÍ *Manuels 1833-34*.

dichos conventos, así para la custodia de los edificios, muebles y efectos de los mismos, como para distraer cualquier tentativa que pudiera meditarase contra dichos conventos y sus religiosos y así respetarla con la fuerza i que se haga entender a los P.P. Capuchinos que se recojan en casas particulares y no vuelvan al convento hasta nueva orden, y tanto para esto como para las órdenes que se deben dictar en nombre de esta municipalidad y su presidente y para que conste en ellas, practiquese cuanto de mire necesario y conveniente y de precaución. Y por esto lo mando y firmo.

El mateix 27 de juliol es realitzà la incautació dels béns dels agustins i dels caputxins en els convents abandonats, on per tal de garantir l'ordre hi havia "*la correspondiente guardia de tropa para evitar todo extravío*" i es passà a prendre'n inventari; (176) dos dies després, el 29, es realitzà el del convent dels escolapis. Com es pot comprovar, s'esperà ben poc a fer les incautacions dels convents, però les presses eren justificades ja que hi havia la por que no es poguessin dur a terme. Pensem que estàvem en plena guerra carlina i no era pas segur el triomf liberal.

Acta d'incautació dels béns dels agustins i caputxins del 27 de juliol de 1835

"En la villa de Igualada a ventisiete de julio de mil ochocientos treinta y cinco. El Sr. Alcalde mayor interino de esta villa i partido, D. Lucas Ibáñez...dijo: que al efecto de que conste en todo tiempo la escritura de muebles y efectos y demás en los conventos de esta villa que han desocupado los religiosos y en las que se halla la correspondiente tropa para evitar todo extravío, debía mandar y manda se tome formal inventario de todo lo que se encuentee en ellos, poniendo a disposición a saber: todo lo perteneciente al convento de Capuchinos de D.Lucas Barral, oficial de urbanos de esta villa, lo de los agustinos en poder del Alcalde de barrio Miquel Pons, quienes lo retendran bajo su responsabilidad a disposición del D. Lucas Ibáñez, alcalde interino D. José Bausili, escribano.

Els ordes religiosos d'Igualada (agustins, caputxins i escolapis) van abandonar els seus convents i els seus béns, que altra vegada foren incautats i passaren a formar part del crèdit públic nacional, organisme del qual tornarà a ser

(176) Dels migrats béns mobles dels agustins, es va fer el 28 de novembre de 1835. El valor de la venda no sobrepassà els 300 rals.

comissionat a Igualada Josep Perramon i Solans. A partir d'ara serà l'Estat qui passarà a cobrar les rendes de monjos i frares. A causa de la guerra, els convents situats a extramurs de la vila tornaran a ser convertits en casernes i restaran en molts moments abandonats i subjectes a pillatge i a un alt grau de destrucció. (177)

Tal com hem explicat anteriorment, en l'inventari de convents investigat de l'any 1835 hi ha molt poca cosa sobre els béns dels religiosos: alguns papers solts i cap d'oficial. Pensem que van anar a parar a mans del l'Estat, que a partir d'aleshores passà a ser-ne el propietari. Un parell de llistes, una dels béns mobles i l'altre dels immobles del convent de Sant Agustí, ens ha permès saber quines eren encara les propietats agustines en el moment d'aquesta segona incautació. Veiem que dels béns i percepcions que tenien 1821 han desaparegut els censos de les cases contigües al convent, els de la carnalia de Sellent i les pensions de censals. Queden només com a propietats agustines el convent i l'església, part de la vinya de Sant Agustí, el bosc del Franquesa (que consta ja amb el nom de can Jover) i les propietats del llegat Cornet amb el Molí Nou amb l'hort i terres adjacents i els 16 jornals dels Bancals Amples, que a la llarga passaran a ser subhastats.

Els efectes de la desamortització de Mendizàbal sobre els béns del convent de Sant Agustí d'Igualada

Els béns dels agustins calçats d'Igualada tardaren bastants anys a vendre's. Les primeres notícies que hem trobat sobre aquests béns daten del 1859 quan es treuen a subhasta els arrendaments dels quatre jornals i mig de la vinya de Sant Agustí per 700 rals anuals, els setze jornals del Bancals Amples (forma part del llegat Cornet) per 1100 rals i el set jornals i mig de la vinya dita de can Jover, abans el bosc del Franquesa per 540 rals (178). En canvi, no apareix en aquesta relació el Molí Nou.

(177) AHCI, AMI: *Acta 1147*. 28-8-1829. L'Ajuntament té notícies que en els edificis que foren dels captxins i agustins, propietat de la nació i ocupats per la força armada, s'ha trobat a faltar fustes s'han obert portes i fet diversos forats.

(178) "Fincas cuyo arriendo ha de celebrarse el dia 1 de noviembre a la 12 de la mañana" a *Boletín Oficial del Estado*. 24 de setembre de 1859. En aquesta mateixa subhasta apareixen una finca de notable extensió: 98 jornals de camp, vinya i bosc de la finca denominada "Déu nos ajud" procedents dels escolapis amb el preu d'arrendament de 1854 rals. És l'única propietat que hem trobat documentada dels escolpis que creiem que formava part del llegat de Joan Padró Serrals.

Els anys 1858-59 els administradors de la causa pia de Cornet, l'Ajuntament i el Sr. rector de Santa Maria, havien sol·licitat diverses vegades l'entrega de les finques pertanyents a l'esmentada causa que l'Estat havia incautat i convertit en béns nacionals després de la supressió dels ordes religiosos els anys 1836-37, per poder invertir, deien, els productes de les vendes de les finques en obres de beneficiència. L'Estat denegà aquestes peticions d'entrega dels béns de Cornet als administradors del llegat, però per Reial Ordre del 26 de gener de 1860 és l'Estat el que els posa a la venda per un valor tasat en 469.000 rals. A canvi, entregarà als administradors de la causa pia títols pel valor d'aquesta quantitat, per la qual pagarà un 3% anual.

L'Ajuntament igualadí havia declarat en les seves peticions al Govern que volia destinar els diners de les rendes de les finques de Cornet a la creació a Igualada d'una casa de la caritat *"en donde hallaran albergue las personas desvalidas que por su edad, achaques u otras circunstancias no puedan procurar el sustento (...) i la mitad restante a completar la segunda ensenyanza, que actualmente corre a cargo de los P.P. de la Escuela Pia"...*(179) Està clar que la casa de la caritat proposada no s'arriba a construir; els diners van servir per a fer obres a l'hospital, també molt necessari per a la vila i l'altra meitat es destina, com ja és sabut, per a completar l'ensenyament als escolapis.

La venda de les finques que fins al 1835 havien estat dels agustins, llegat Cornet inclòs, començà el 1864 uns anys després que s'hagués decidit a favor de l'Estat el plet que es mantenia amb el comte de Cirat i Vilafranesca pel domini de la propietat del Molí Nou.(180) El 8 de maig de 1864 la comissió principal de venda de béns nacionals posa a subhasta el Molí Nou, tasat en 161.689 rals; els 7 jornals de la vinya de Sant Agustí pel preu de 37.012 rals, i els setze jornals dels Bancals Amples pel preu de 61.866 rals. Les propietats adquirides es podien pagar en 15 terminis durant 14 anys i s'havia de fer en deute públic en un 50% del valor; la resta havia de ser en diners.(181) Aquests eren evidentment els preus d'entrada ja que la finca es rematà per 200.000 rals, el Molí; 120.000 rals, la vinya; i 75.000 rals, els Bancals Amples. Un primer comprador va ser D. Ramon Viader de Barcelona, el qual al cap d'un any i per trobar-se en dificultats econòmiques va poder rescindir els contracte de la part

(179) AHCI, AMI *Acta del 31 de desembre de 1860*.

(180) La informació detallada d'aquest plet la podeu trobar en aquest mateix treball en l'apartat del llegat Cornet dedicat al Molí Nou. Pàg. 289-291.

(181) "Comisión principal de venta de Bienes nacionales de la provincia de Barcelona". Publicat a *El Eco de Igualada*. Maig de 1864.

del Molí Nou i terres adjacents. (182)

No apareix en aquesta subhasta la finca de can Jover, l'antic bosc del Franquesa, tot i que a principis del 1864 l'administració reclama els títols de propietat perquè s'està tramitant l'expedient de venda i se'n vol fer la valoració. Sembla que la finca tenia problemes de limitació per la incursió d'un tal Joan Comas en alguns dels terrenys i també hi havia problemes amb l'arrendatari d'aquells anys que era Benet Torner, casat amb Maria Miserachs, que devia bona part de renda anual que pagava i se li volien embargar els béns (183).

L'edifici del Molí Nou amb la casa i hort adjacent es tornà a subhastar el 1865, però sabem que un any més tard la finca encara pertanyia a l'Estat, el qual davant les destrosses que un gran aiguat havia provocat a la bassa del citat molí es planteja reparar-la ja que *"interessa al Comú la seva conservació per haver estat declarada propietat de l'albaceatge de Jeroni Cornet i destinat el producte de la seva venda a instrucció pública i beneficiència"* es considera que trobant-se l'edifici en imminent perill, una nova avinguda del riu podria provocar la seva total destrucció i perjudicar la venda de la propietat. L'Ajuntament proposa posar en coneixement del governador civil de la província a fi que es digni donar el permís per a fer les obres i les reparacions necessàries. (184)

La venda definitiva del Molí Nou es va fer el 26 de novembre de 1873. El comprador va ser el Dr. Pedro Ramos i Gómez, de Madrid, pel preu de 21.211 ptes. Consta que la finca pertanyia a l'estat i procedia de la causa pia de Jeroni Cornet i que a més del molí fariner i la casa hi havia una hectàrea i mitja de terra, una part de regadiu de primera qualitat, una part de terra campà i una altra de vinya també de primera qualitat: només unes 16 àrees eren de terra erma.

Es fa constar que el molí era d'un sistema molt antic i es trobava en mal estat

(182) La informació del preu que es pagà per les finques que en aquells moments formaren un sol bloc l'hem trobat de manera indirecta i no podem assegurar que siguin del tot verídiques, ja que les xifres que es pagaren semblen molt exagerades principalment la referent a la vinya de Sant Agustí. Són en una carta de l'advocat Gonzalo López-Pollín del 17 d'octubre de 1907 adreçada al rector de l'escola pia, contestant a la sol·licitud que li havien fet els administradors de la causa pia de Jeroni Cornet, que preguntaven on havien anat a parar els béns de l'antiga institució, dóna aquestes dades. Veure: AHCI, AMI *Beneficiència*. Top 2444. 17 d'octubre de 1907.

(183) AHCI, AMI *Lligall* 284.2 1864. Sabem que el maig de 1864 s'estava tramitant la venda de can Jover però de moment no n'hem trobat el comprador.

(184) AHCI, AMI: *Acta del 7 de novembre de 1866*.

de conservació com també s'hi trobava la bassa a causa de successives avingudes del riu Anoia. El Dr. Pedro Ramos en acte judicial del 2 de març de 1874 diu que havia realitzat la compra a compte de D. Francisco Tiana Sallent de Barcelona. El pagament s'havia de fer en 10 parts en un termini de nou anys; el comprador va pagar-ne de cop tres parts i la finca va quedar hipotecada en les set parts restants.

El 28 de maig de 1877, Tiana la ven a Josep Rossich Bonastre, un ric propietari d'Òdena en escriptura davant Francisco Bellsotell, notari de Barcelona. Paga 14.847 ptes. al comptat i es fa càrrec de la resta de la hipoteca. (185) Josep Rosich Bonastre era fill de Martí Rosich Borràs i Engràcia Bonastre Jorba, d'Òdena. El seu pare, Martí Rosich, ja li havia fet donació dels seus béns en el moment del seu matrimoni amb Josefa Amat Palomas, si bé se'n reservà l'usdefruit. (186) El valor dels béns heretats del seu pare per Josep Rosich Bonastre era força elevat: 73.522 de rals, xifra força elevada per l'època i consistien en una casa-hostal conegut també com del Molí Nou, d'una petita vinya coneguda com la Pallissa, d'un hort d'un jornal i mig d'extensió de nom l'hort del Manescal i d'onze jornals de terra situats a la partida de Puigcornet, propietats totes elles situades junt o molt a prop del molí subhastat. A més a més, una casa al carrer de la Soledat d'Igualada i una altra casa i alguna terra a Vilanova del Camí. (187)

L'any 1886 Josep Rosich va arrendar en contracte emfitèutic, una mica més d'una hectàrea de terreny, que incloïa el molí fariner als germans Antoni Briansó i Fontanals, i Ramon Briansó i Carcasona propietaris de Rocafort de Queralt; a Marià Vallverdú i Teixidor, moliner d'Agramunt, i a Ramon Briansó Fontanals,

(185) RPI La finca quedarà registrada en nom de Josep Rossich en el Registre de la Propietat d'Igualada amb el núm. 777 Vol. 300 (vol. 16 d'Òdena). És en aquest registre on consten també, els detalls de la compra de la finca per part de Francisco Tiana.

(186) AHCI, ANI: MARIÀ PUIGDOLLERS: Capítols Rosich -Amat, 29 de desembre de 1861. Els Rosich eren originaris de Montmaneu i creiem que eren descendents, pels noms de Martí i Josep que es repeteixen i per la professió de moliner que se'ls atribueix, els mateixos Rosich que eren arrendataris del molí fariner a finals del s.XVIII i principis del XIX. Veure en aquest mateix treball la part dedicada al Molí Nou. Creiem que el Josep Rosich que arrenda el Molí Nou l'any 1808 era Josep Rosich Castelltort, pare de Martí Rosich Borràs.

(187) AH.CI, ANI: F. ESPECIER PARACHE: *Protocol de 1865*. Béns de Martí Rosich. Foli 1110. 23 d'agost de 1865. Els béns que Josep Rosich Bonastre hereta del seu pare Martí Rosich Borràs quedaran inscrits en el RPI: Vol. 96 (*llibre 5 d'Òdena*). Foli 155-57, 160-62.; núm. de finques 289-90, 292-93. La casa de Vilanova està inscrita en el RPI en el Vol. 104 (*llibre 4 de Vilanova del camí*). Foli 22, núm. de finca 215.

moliner de Tous per 1500 ptes anuals de cens. (188) L'any 1888 els Briansó subarrendaren el molí a Jaume Marimon i Guarro, i Josep Corbella i Calzada pel preu de 3.400 ptes anuals, el mateix preu amb què el tornaran a subarrendar el 1891 a Josep Ferrer Calzada (189).

Josep Rosich morí sense fer testament el 10 d'octubre de 1890 i per no tenir fills mascles n'heretà els seus béns la seva filla Engràcia Rosich Amat, que es va casar amb Hermenegil Agelet Romeu, de manera que la finca del Molí Nou passà a Joan Agelet Rossich, els descendents del qual (els Agelet i els Casanellas) són encara els propietaris de parts de l'antiga finca que durant quasi tres-cents anys havia format part del llegat de Jeroni Cornet i Çacirera. Una part important dels béns de Josep Rosich, la partida de Puigcornet, serà la que els seus descendents i hereus vendran a l'Ajuntament d'Igualada i passarà a formar part del patrimoni municipal.

Serà on es construirà el complex que inclourà l'institut que porta el nom de Pere Vives Vich, el pròcer igualadí pioner de l'aviació espanyola.

L'altra part del llegat Cornet, els quinze jornals i mig dels Bancals Amples, va pasar a ser propietat de la família Vives-Vich, concretament a l'hereu de la família Jaume Vives Vich (190), comerciant i fabricant tèxtil amb moltes propietats a Montbui, Òdena i Igualada. Malgrat ser l'hereu de la família Jaume Vives Vich no va continuar amb el negoci familiar d'Igualada i es va establir a Manresa. De caràcter actiu i aventurer, va marxar a l'Argentina i va invertir tot el seu capital en un negoci de pells que el va arruïnar. (191) En algun moment, que no hem pogut concretar amb documents, el seu germà Pere, a causa de la situació privilegiada que tenia a Madrid es va fer càrrec del patrimoni familiar dels Vives-Vich i n'esdevingué el propietari. Els fills i néts de Pere Vives Vich, van cedir l'any 1958 a Igualada la meitat de la seva propietat dels Bancals Amples on es construirà l'institut d'ensenyament mitjà que porta el nom de l'il·lustre igualadí (192).

(188) AHCI, ANI P. LLUCIÀ MAS: *Manual de 1886*. núm. 152, foli 601. 1 d'abril de 1886. També RPI: *Vol. 498 (27 d'Òdena)* foli 211, finca 1082.

(189) Ibidem. *Manual de 1888 i 1891*. núm. 9.

(190) No hem trobat a l'arxiu notarial d'Igualada la més mínima referència de com els Bancals Amples van passar a ser propietat dels Vives-Vich. Suposem, però, que l'estada i la influència a Madrid de Pere Vives no hi devia ser aliena.

(191) J. M^a VIVES VIDAL: *Els Vives de Rubió*. Igualada 1985. Pàg. 38-39.

(192) L'altra meitat la comprarà l'Ajuntament d'Igualada el 1963 pel preu de 2.800.000 ptes. Veure: AMI: *Dictament de la Comissió de Obras y Urbanismo*. 22 de novembre de 1963. Top 5807.

Una altra petita part de les propietats que formaven el llegat Cornet hauria anat a parar Francisco d'Asís Aguilera, un altre ric hisendat d'Òdena, si bé aquest l'hauria venuda després a Joan Manau (193).

EPÍLEG

Per acabar voldríem afegir unes poques referències als efectes que les lleis desamortitzadores varen tenir sobre un dels principals llegats de Jeroni Cornet: la causa pia per a donzelles a maridar, que no hem desenvolupat en aquest petit treball perquè la molta informació que existeix sobre aquesta donaria per un estudi monogràfic sobre el tema. La major part d'aquesta informació està recollida en el "Llibre de la causa pia de Jeroni Cornet Çacirera. 1700" on podem trobar tot el referent a la citada causa amb els noms de totes les donzelles elegides, totes les actes i l'estat de comptes de la institució des del 1700 al 1837. També consta el nom de les donzelles, sense interrupció en totes les actes de l'Ajuntament d'Igualada del dia 30 de novembre, dia de Sant Andreu, que era quan s'elegien (194). A causa de les mesures desamortitzadores la causa pia per a donzelles va deixar de funcionar el 1837 i no es va reprendre fins després que l'Estat la reconegués com a institució benèfica el 24 d'agost de 1899 i expedís a favor dels administradors una inscripció de deute perpetu de capital 29.256'45 ptes amb un interès d'un 4% anual valor 1170 ptes. Després d'aquesta restitució, la causa pia per a donzelles va tenir durant un temps una certa vigència, ja que hi ha anys que donen l'equivalent a les cent lliures a disset o divuit donzelles, però a partir de la segona dècada del segle XX comença una forta davallada de sol.licituds fins arribar a quasi desaparèixer. En la dècada de 1820-30 la retribució a les donzelles elegides era de 300 ptes. i el 1948 ja només s'hi presenta una sol.licitud.

(193) AHCI, ANI En l'escriptura d'arrendament de Josep Rosich als Briansó consta que la peça de terra de nom "la Pallissa" llindaven amb les de Jaume Vives Vich, "*que antes fueron de los P.P. Agustinos*" i l'anomenat hort del Menescal llindava amb les de Joan Manau, abans de Francisco Aguilera i que també havien estat dels agustins. Per la seva situació, creiem que aquestes terres limítrofes corresponen a part dels Bancals Amples. Veure: P. LLUCIÀ MAS: *Protocol de 1891*. núm. 52, 3 de febrer de 1891. Quant als Aguilera creiem que eren els mateixos que eren també els propietaris de terres que llindaven per la part oest amb l'edifici del Molí Nou. *Ibidem*.

(194) Les lleis desamortitzadores de l'etapa Mendizábal van paralitzar el 1837 la causa pia per a donzelles.

L'extinció definitiva de la causa pia per a donzelles pobres fundada per Jeroni Cornet, malgrat la seva inoperància, tardarà encara molts anys a desaparèixer del tot: l'any 1985, ja en plena democràcia, es destinaran els pocs diners que produïa al Patronat Garcia Fosas.

La coneguda dificultat per arribar al fons de les vendes de les finques en mans mortes reconeguda per molts dels especialistes en el tema, ha fet que la destinació final de les finques dels agustins, les que en realitat anaren a parar a mans privades, hagi estat en alguns casos un obstacle insalvable per a aquesta modesta investigació. Ha faltat trobar qui o quins van comprar la finca de can Jover, l'antic bosc del Franquesa, que sabem que es posà a la venda el 1864, i de la vinya de Sant Agustí si bé en una part d'aquesta darrera s'hi construí la carretera d'Igualada a Valls.

Les terres dels agustins en aquesta zona es barrejaven de vegades amb les que havien estat domini dels comtes de Plasència, i pel que hem pogut deduir alguns dels propietaris que havien pogut comprar les pertanyents als comptes s'haurien quedat també amb les dels agustins. Un exemple el tindriem amb la finca de can Jover, finca que apareix com a domini dels comtes de Plasència a principis del XVIII i que en un moment determinat inclou part de l'antic bosc del Franquesa, propietat dels agustins. Quant als béns procedents del llegat Cornet, únics als qual hem pogut seguir el rastre, van ser els que anaren a parar a mans de propietaris privats d'Igualada, Montbui i Òdena molts d'ells d'origen pagès o comerciant: els Rosich, la família Vives-Vich, els Aguilera, els Manau, famílies d'un bon nivell econòmic, propietaris d'altres finques i que no les explotaran ells directament, sinó que les donaren en arrendament.

Si analitzem els efectes de la desamortització a Igualada sobre els mateixos ordes religiosos, constatem que hi va haver un orde molt perjudicat: els agustins, els béns dels quals van ser els que van passar a mans privades. En un altre nivell, hi trobem els béns dels caputxins, que van ser destinats a serveis públics tan necessaris com l'hospital, i un tercer orde altament beneficiat que va ser l'Escola Pia a què es va concedir l'antic convent de Sant Agustí per a desenvolupar-hi les seves labors docents.

Annexos (1)

1. Arrendataris i censos de la vinya de Sant Agustí

arrendatari	pactes	termini
Joan Aguilera, àlies Pere Pau, per 7 jornals de vinya	1/4 del blat en garba 1/4 de la verema 1/2 de l'olivera 1/8 del rostoll fangat 1/6 del rostoll llaurat	1820-24
Andreu Marcet per 1/2 jornal de vinya	1/4 del blat en garba 1/4 de la verema	1817-21

2. Relació dels rabassaires del bosc del Franquesa

arrendatari	pactes	data d'establiment
Pau Masdeu, pagès d'Igualada	1/6 del gra 1/4 de la verema delme dels fruits	1731 Onofre Melcior
Isidre Pontnou, pagès d'Igualada	1/6 del gra 1/4 del vi 1/6 del rostoll llaurat 1/2 dels fruits dels arbres 1/4 de les oliveres delme dels fruits	1821 Josep Mas Torelló
Ramon Vilarrúbias, àlies el Mensa, pagès	1/6 del gra	1820 Josep Mas Torelló

3. Altres censos que percebia el convent de Sant Agustí

arrendatari	cens anual	data d'establiment
Eudald Font per: -una peça de terra situada a la costa de Sant Magí	15 quartans de blat 2 1/2 càrregues de vi 40 sous 2 gallines	10-2-1793 Not.: Mariano Cuiner
Josep Vallès, casat amb la pubilla de Francesc Carbonell per: -una terra contigua a la vinya de Sant Agustí	5 lliures	2-2-1793 Not.: Mariano Cuiner
Enric Guixà per: -una casa, hort i vinya contigües a la vinya de Sant Agustí	2 gallines	1737 Not.: Francesc Melcior

(1) Tota la informació documental d'aquests annexos està treta d'AHCI Fons Municipal: *Inventari de convents*. Reg. 5811.

4. Arrendataris i censos de la Carlania de les Corts de Sellent

arrendatari	cens anual	establiment o l' referència
Josep Manyoses de la Pobla per: -una peça de terra plantada meitat d'oliveres i meitat bosc dita l'Hostal i abans l'Olivar (2)	1 quartà d'oli	12 -2-1485 Not: J.H. Franquesa
Pere Vilarrúbias de Rigat per: -una peça de terra dita de Rigat -una peça de terra dita la Plana del mas Roig -l'establiment de la casa de les Corts	1 quartera de forment 1 quartera d'ordi 1 quartera de civada una gallina una gallina 6 quartans de forment 6 quartans d'ordi 6 quartans de civada	25-11-1501 Not.: P. Franquesa 17-2-1501 Not.: P. Franquesa 12-2-1586 Not.: G.J. Lledó
Josep Gabarró de Vilanova per: -una vinya als Pujols (3)	3 sous	5-12-1540 Not.: Miquel Lledó
Joan Eloy del mas Garbí de la Pobla de Claramunt per: -una peça de terra a Plandevan (4)	3 sous	no consta
Pere Gabarró de Rigat per: -una peça de terra on estan les cases del mas de les Corts -el mas "lo Masser" que havia estat de Miquel Morató i abans de Ramon d'Olzinellas	6 quartans de forment 6 quartans d'ordi 6 quartans de civada una gallina 3 sous 3 quartans de civada 2 gallines 2 diners	12-2-1586 Not.: G.J. Lledó 1659 Not.: Agustí Baró
Joan Vilarrúbias de Vilanova per: -una peça de terra a Veyerich -una peça a la Manyosa -una peça a les Quadres -una peça a les Ferrioles	1 sou 1 sou 3 sous 1 quartera de forment 1 quartera de forment	1596 Not.: Pau Castellar 1596 Not.: Pau Castellar 1596 Not.: Pau Castellar 1596 Not.: Pau Castellar 1733 Not.: Francesc Melcior
Joan Sala de Vilanova per: -una peça de terra en el coll de la Guàrdia, abans la Garriga. -una casa a Vilanova -una peça de terra en el Pla de Sant Hilari	3 quartans i 1 quartera de forment 1 capó i mitja gallina 1 sou	capbreu de 1596 Not.: Pau Castellar capbreu de 1661 Not.: Agustí Baró

(2) Josep Manyoses havia deixat de pagar el 1811.

(3) Havia deixat de pagar el 1792.

(4) Havia deixat de pagar el 1766.

arrendatari	cens anual	establiment i 1ª referència
Anton Franc per una peça de terra al Pla de Sant Hilari	3 sous	13-5-1596 Not.: Pau Castellar (5)
Antoni Fàbregas de Vilanova del Camí per: -una peça de terra a Plandevan	3 sous	no consta
Teresa Solà del Corteny per: -tres horts amb aigua per regar i per les cases	9 quartans d'ordi 9 quartans d'espelta	2-5-1596 Not.: Pau Castellar
Domingo Tapiol, cirurgià, per: -una peça de terra als Pujols	6 quartans d'ordi	capbreu de 1626 N. Pere Nebot
Ramon Ferrer i Boldú, d'Igualada per: -dues peces de terra a la Pobra de Claramunt en la partida de les Parellades i en les Coromines (6)	2 sous	14-7-1626 Not.: Pere Nebot
Pere Riba de Vilanova, abans Josep Gabarró, sabater d'Igualada per: -una peça de terra al camp dels Gualbes (7)	6 sous	capbreu de 1596 Not.: Pau Castellar
Nicolau Morros, espardenyer d'Igualada, per: -una peça de terra als Pujols	8 diners	14-8-1626 Not.: Pere Nebot
Joan Ferrer dit Comes d'Igualada per: -una peça de terra a les Parellades	3 quartans de forment	capbreu de 1626 Not.: Pere Nebot
La vda. de Jaume Galtés per: -una peça de terra a les Parellades (8)	2 sous	14-8-1626 Not.: Pere Nebot
Antoni Pasqual i Carulla de Carme, per: -molí fariner de Carme (9)	3 quartans de forment	no consta
Ramon Vidal de Santfores per: -una peça de terra vinya als Pujols (10)	3 quartans d'ordi	capbreu de 1626 Not.: Pere Nebot
Gaspar Bordas de Vilanova, dit Tropa per: -una peça de terra als Pujols	3 quartans d'ordi	capbreu de 1626 Not.: Pere Nebot

(5) El primer establiment l'havia fet D. Francesc Delorde i Sellent a Antoni Margarit de Vilanova.

(6) Pagat fins al 1760.

(7) Pagat fins al 1756.

(8) Aquesta partida de les Parellades havia estat arrendada abans per Josep Montaner d'Igualada.

(9) Consta que el molí fariner de Carme havia estat arrendat abans a F. Massaguer i a Pau Palomas.

(10) La vinya havia estat abans de Francisco Jornet.

arrendatari	cens anual	establiment i 1ª referència
Josep Font de la Pobla de Claramunt per: - 4 jornals de terra a Plandevan (11)	4 sous	no consta
Josep Lluçà de les Figueres per: -una peça de terra a la Coma sota el castell de Claramunt	2 gallines	no consta
Joan Coca de les Voltes per: -dues peces de terra a Plandevan (12)	2 gallines	no consta
Josep Pomés de Carme per: -una peça de terra part campa i part erma a les Fangues (13)	1 pollastre	1739 Not.: Francesc Melcior
Josep Gabarró, el "Ros", d'Igualada per: -per un tros de terra que havia estat de Pere Bedorch	1 1/2 quartà de forment	1740 Not.: Francesc Melcior
Francesc Fàbregas de can Titó de Vilanova del Camí per: -per un tros de terra que havia estat de Pere Badorch	1 1/2 quartà de forment	1740 Not.: Francesc Melcior
Antoni Fàbregas de Vilanova del Camí per: -una peça de terra en el Pla de Sant Hilari	6 quartans de forment	no consta
La vda. de Josep Prats, moliner dels Moletons per: -una peça de terra a les Parellades	3 quartans i 1 quarta de forment	22-7-1810 Not.: J. Mas i Torelló

5. Les cases contigües al carrer de Sant Agustí. Tipus d'arrendament: contracte emfitèutic

arrendatari	cens anual	data d'establiment
Manel Montaner, barretaire d'Igualada per: -una casa -una altra casa que fou de Ramon Montaner	3 lliures 8 diners 2 lliures 8 sous	20-4-1769 Not.: Francesc Melcior 19-8-1770 Not.: Francesc Melcior
-una altra casa	3 lliures 8 diners	6-10-1802 Not.: A. Mateu Mora

(11) La peça de terra havia estat abans de Jacint Manyoses. L'actual arrendatari només tenia pagat fins al 1814.

(12) Joan Coca havia venut la terra a Joan Eloy de Plandevan el 1742, però com que no havia fet menció d'aquest cens va quedar obligat a pagar-lo, la qual cosa va fer fins al 1779. La transacció s'havia fet l'1 d'octubre de 1742 davant el notari Francesc Melcior. També consta que les terres havien pertanyut abans a Benet Manyoses.

(13) La primera data d'establiment coneguda és de 1739 fet per Josep Balthasar. La compra a un antic propietari que era Francesc Claramunt.

arrendatari	cens anual	data d'establiment
Joan Margarit Figueras per: -una casa	7 lliures 17 sous	31-8-1770 Not.: Francesc Melcior
Josep Castells Camps i la seva muller Rafela Mas per: -una casa (14)	2 lliures 10 sous	30-11-1771 Not.: Francesc Melcior
Jacinta Víguez, vda. d'Antoni Víguez de Barcelona, per: -una casa (15)	2 lliures 16 sous	30-11-1771 Not. Francesc Melcior
La vda de Francesc Montaner per: -una casa	2 lliures 8 sous	4-12-1771 Not. Francesc Melcior
Josep Mussons per: -una casa (16)	2 lliures 16 sous	1-3-1772 Not. Francesc Melcior
Domingo Casamitjana per: -una casa (17)	2 lliures 16 sous	1-3-1772 Not. Francesc Melcior
Hilari Bou, fill de Josep Bou, barretaire d'Igualada per: -una casa	2 lliures 16 sous	30-3-1772 Not. Francesc Melcior
Miquel Faulí, tutor dels pupils de Magí Marcet, per: -una casa	2 lliures 16 sous	28-5 -1772 Not. Francesc Melcior
Andreu Marcet d'Igualada per: -una casa	2 lliures 12 sous	28-5-1872 Not. Francesc Melcior
Francisca, vda. de Joan Masarnau, d'Igualada per: -una casa (18)	2 lliures 8 sous	20-3-1772 Not. Francesc Melcior
Paula Casellas, vda. Camps, per: -una casa (19)	2 lliures 8 sous	30-3-1772 Not. Francesc Melcior
Els marmesors del Dr. Joan Abat d'Igualada per: -una casa	2 lliures 16 sous	12-2-1773 Not. Francesc Melcior
Pere Martí Grau, pagès d'Igualada per: -una casa	2 lliures 8 sous	11-12 -1774 Not. Francesc Melcior
La vda de Joan Vives, pagès d'Igualada per: -una casa	2 lliures 16 sous	1-8-1779 Not. Francesc Melcior
Jaume Riba d'Igualada per: -una casa (20)	2 lliures 10 sous	21-9-1779 Not. Francesc Melcior
Manuel Montaner, pagès d'Igualada, per: -una casa	2 lliures 10 sous	5-8-1781 Not. F.A.Melcior (21)

(14) La casa havia estat de Marià Vives.

(15) Anteriorment la casa havia estat de Josep Llimona.

(16) L'anterior propietari va ser Narcís Regordosa.

(17) La casa havia estat de Joan Centellas.

(18) Consta que la casa havia estat de Jaume Tomàs, manyà de cases.

(19) El primer propietari havia estat Jaume Camps.

(20) La casa havia estat anteriorment de Jaume Tomàs.

(21) Francesc Anton Melcior era fill de Francesc Melcior i exercí de notari des del 1777 al 1823.

arrendatari	cens anual	data d'establiment
Francesc Soler i J.Anton Gual per: -una casa	1 lliure i 10 sous cadascun	6-7-1782 Not.: no consta (22)
Domingo Montaner com a usufructuari de l'hereva d'Isidre Pons per: -una casa	3 lliures 8 diners	3-9-1789 Not. F.A. Melcior
Pelegrí Piquer, pagès d'Igualada, per: -una casa	3 lliures 8 diners	3-12-1789 Not. F.A. Melcior
Josep Soler d'Igualada per: -una casa	2 lliures 16 sous	19-12-1790 Not. F.A. Melcior
Pere Llorens, pagès d'Igualada, per: -una casa (23)	2 lliures 16 sous	19-12-1790
Total arrendataris: 22 Nombre de cases: 24		

6. Arrendataris i pactes dels Bancals Amples

arrendatari	nombre de jornals	pactes	data d'establiment
Isidre Rossell, pagès d'Igualada	6	1/3 del blat en garba 1/8 del rostoll fangat 1/3 del rostoll llaurat 2 càrregues de raïm	1 de març de 1817
Joan Aguilera, àlies Pere Pau, pagès d'Igualada	3	1/4 del blat en garba 1/8 del rostoll fangat 1/4 del rostoll llaurat	1 de març de 1817
Andreu Marcet, pagès d'Igualada	2 1/2	1/4 del blat en garba 1/4 del raïm 1/4 del llegum llaurat	1 de març de 1817
Josep Vilarrubias, el Mensa, pagès d'Igualada	1	1/4 del blat en garba 1/4 del rostoll llaurat 1/4 del raïm	1 de març de 1817
Isidre Prat, pagès d'Igualada	3	1/3 del blat en garba 1/3 del rostoll llaurat 1/8 dels rostoll fangat 1/3 del raïm	1 de maig de 1818

(22) Es fa constar que no s'ha trobat l'escriptura.

(23) La casa havia estat de Josep Dalmases.

7. Relació dels subjectes que pagaven pensions de censals al convent de Sant Agustí segons l'inventari de 1821

arrendatari	cens anual	data d'establiment
Joan Masarnau (abans Bartomeu Noguera)	12 sous a 11 de gener	1817
Bartomeu Cistaré d'Igualada	3 lliures a 4 de gener 12 sous a 6 de gener	1821
La vda. i hereus d'Ignasi Bisbal d'Igualada	4 sous 2 diners 1 lliura, 10 sous a 6 de març	1821
Jaume Torras d'Igualada (abans Joan Ribalta)	4 sous dos diners a 6 de gener	1821
Josep Valls Aribau, fuster d'Igualada	10 lliures 8 sous 2 diners a 21 de gener	1821
Faust Amigó d'Igualada	15 sous a 30 de setembre	1821
Ramon Alert de Vilanova del Molí de l'Abadia (abans Josep Aguilera)	3 lliures, 1 sou, 3 diners a 9 de gener	1819
Ramon Rovira Farreras d'Igualada (abans Josep Morera)	4 lliures 11 sous 10 diners	1821
Josep Thomàs, àlies Gustems, d'Òdena (abans Joan Palet)	1 lliura 10 sous a 25 de gener	1818
Joan Puiggròs (abans Josep Montaner de Jorba)	7 lliures 19 sous 5 diners a 21 de gener	1820
Joan Bujons de Massana	1 lliura 4 sous a 21 de gener	1813
Nicolau Tarrida, ferrer d'Igualada	2 lliures 14 sous a 25 de gener	1820
Els hereus d'Antoni Fargas, sastre d'Igualada	19 sous 8 diners a 26 de gener 1 lliura 10 sous a 3 de maig	1818 1813
L'obtentor del benefici de Santa Ana (abans Josep Reventós pvre. d'Igualada)	9 sous a 3 de febrer	1821
Joan Estruch de Vilanova del Camí	2 sous a 7 de febrer	1817
Joan Àngel Riba, pagès d'Igualada	4 sous 8 diners a 17 de febrer	1815
Agustí Mur, blanquer d'Igualada	18 sous a 18 de febrer	1821
La vda. i hereus de Josep Calaf de Feixes, terme d'Orpí	1 lliura 16 sous a 18 de febrer	1821
Els hereus d'Antoni Macià Roca d'Igualada	4 lliures 12 sous 8 diners a 19 de febrer	1821
Francisco Romaní, àlies el Tort, de Capellades	6 lliures a 24 de febrer	1821
Isidro Riba del mas Bertran de l'Alsina, terme de Tous	1 lliura 10 sous a 7 de març	1818
Josep Gili, retorcedor de llana d'Igualada	2 lliures 5 sous a 25 de març	1816

arrendatari	cens anual	data d'establiment
Josep Soler comerciant d'Igualada	1 lliura 14 sous 9 diners a 17 de març	1820
La vda i els hereus de Ramon Roca de Jorba	1 lliura 16 sous a 7 de març	1818
Macià Vives del mas de la Minerva del terme d'Òdena habitant de la Quadra Pilosa	12 sous a 11 de març	1817
Tomàs Noguera de Massana	12 sous a 17 de març	1813
Pere i Josefa Brososa i Coca (abans Joan Coca de la Pobla de Claramunt)	3 lliures 3 sous a 15 de març	1819
Josep Bres, peraire d'Igualada	6 sous 7 diners a 4 de març	1818
Nicolau Morros, espardenyer d'Igualada	7 lliures 10 sous a 27 de març	1820
Miquel Morros, espardenyer d'Igualada	1 lliura 4 sous a 1 d'abril	1820
Lluís Riba, espardenyer d'Igualada	3 lliures a 9 d'abril	1816
La vda. i hereus de Francesc Melcior	8 lliures 4 sous i 5 diners a 4 d'abril	1816
Joan Puig, peraire d'Igualada	2 lliures 7 sous a 17 d'abril 18 sous a 1 de novembre	1819 1819
La vda. i hereus de Ramon Vidal, confiter (abans Josep A. Perramon de Jorba)	3 lliures 4 sous 6 diners a 28 d'abril	1809
Antoni Senserrich de Tous (abans Caterina Satorras)	18 sous a 18 d'abril	1813
Domingo Casamitjana d'Igualada	2 lliures 5 sous a 21 d'abril	1820
Tomàs Bertran de Rubió pels marmessors de Baptista Fàbregas	18 sous a 19 d'abril 3 lliures a 7 de desembre	1819 1817
Josep Jorba d'Esparguera	18 sous a 4 d'abril	1812
Els hereus de Marià Rabassa, blanquer d'Igualada	6 sous a 27 d'abril	1818
Ramon Munrós de Sarrià	9 sous 12 d'abril	1820
Josep Perramon, mestre de cases d'Igualada	2 lliures 8 sous a 10 de maig	1820
Josep Moncosí d'Igualada	18 sous a 18 de maig	1820
Josep Orpí, mestre de cases d'Igualada	1 lliura 2 sous a 24 de maig 2 ll., 2 sous 6 diners a 5 de juliol	1820 1820
Josep Mirapeix d'Igualada	13 sous 6 diners a 24 de maig 4 lliures 5 sous 9 diners	1818 1818
Isidre Fàbregas de Vilanova del Camí	3 lliures a 21 de maig	1820
Antoni Jover i germans de Copons	5 lliures 5 sous	1820
Marià Riva de Carme	12 sous a 30 de maig	1816
Jaume Albareda, pagès d'Igualada en nom dels hereus de J. Siurana	1 lliura 13 sous a 13 de maig	1820

arrendatari	cens anual	data d'establiment
Antoni Vives i Albí, blanquer d'Igualada	1 lliura 10 sous a 18 de juny	1820
Pau Llacuna de Carme	1 lliura 10 sous a 3 de juliol	1819
La vda. i hereus de Miquel Valls, blanquer d'Igualada	6 lliures i 7 sous a 27 de juliol	1820
Pere Joan Pelfort d'Odena	12 sous a 21 de juliol	1813
Josep Puig d'Igualada	1 lliura 17 sous i 9 diners	1820
Teresa Vallès i Masaguer	4 sous 2 diners a 27 de juliol	1817
Benet Termes de Sant Genís (abans Antoni Mestre) d'Igualada	1 lliura 10 sous	1818
Manel Montaner d'Igualada (24)	3 lliures a 26 d'agost	1820
Eudald Font, àl. Pipaire, d'Igualada (25)	3 lliures a 22 d'agost	1815
Antoni mestres d'Igualada	3 lliures a 14 de setembre	1819
Els cònsols de la confraria de Ntra. Sra.dels Àngels	2 sous 3 diners	1819
Josep Llopart, fideuer d'Igualada	3 lliures	1815
Josep Palet d'Orpí	3 lliures a 4 de setembre	1819
Miquel Amigó d'Igualada	1 lliura 16 sous a 19 de setembre	1820
Rosa Miquel i el seu fill Joan, sastres de la Pobla de Claramunt	1 lliura 10 sous a 1 d'octubre	1816
Miquel Santacana d'Orpinall	12 sous a 11 d'octubre	1814
Josep Masarnau, peraire d'Igualada	18 sous a 16 d'octubre	1819
Miquel Bisbal de Montbui	12 sous a 19 d'octubre	1819
Magí Bergadà de la Pobla d'Aguiló	1 lliura 10 sous	1811
Gabriel Vilaseca, pagès d'Igualada (abans Pau Ferrer dit Gansola)	1 lliura 10 sous a 20 de novembre	1819
Jacinta Viguez vda. de Barna (26)	2 lliures a 30 de novembre	1820
Pere Gabarró de Rigat	14 sous a 18 de novembre	1812
Ramon Busquets de Montbui	3 lliures 1 sou a 8 de desembre	1818
Els hereus de Ramon Sabater, blanquer d'Igualada	1 lliura 13 sous i 7 diners	1815
Pere Màrtir Grau, pagès d'Igualada	2 lliures 5 sous a 11 de desembre	1814
Josep Mas, espadenyer d'Igualada	6 lliures a 16 de desembre	1820
El Comú de la vila d'Igualada	11 lliures 5 sous i 1 diner a 7 de desembre	1819

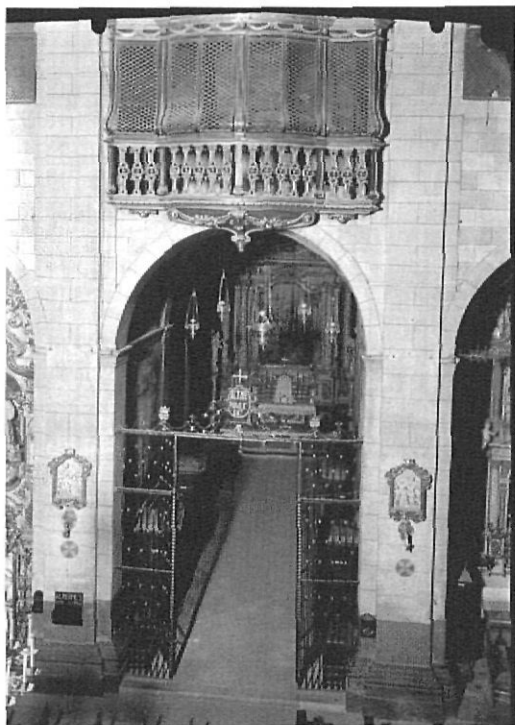
(24) És el fabricant de barrets.

(25) Eudald font era també l'arrendatari dels agustins d'una peça de terra situada a la costa de Sant Magí.

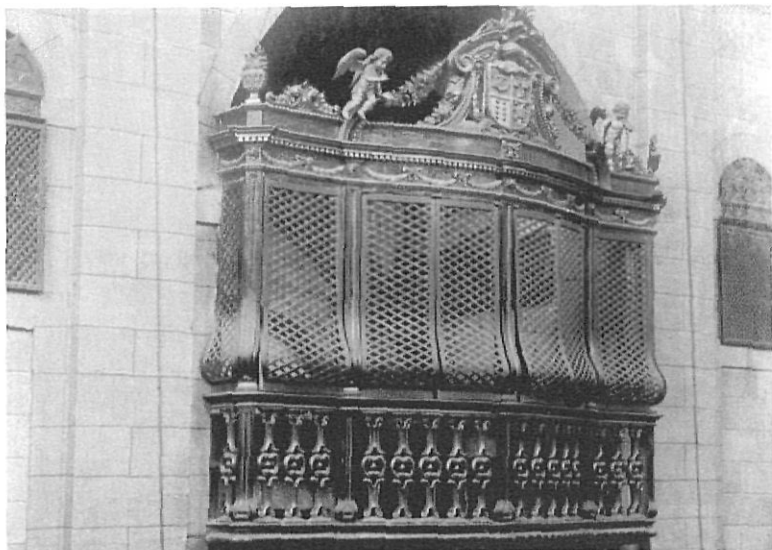
(26) Jacinta Viguez vda. del Dr. Antoni Viguez pagava també cens al convent per una casa al carrer de Sant Agustí.



Convent dels caputxins, convertit en hospital. (0510)



Entrada de la capella del Sant Crist fins al 1936.



Tribuna sobre la capella del Sant Crist, construïda en el segle XVIII amb les rendes de Jeroni Cornet. (0743)

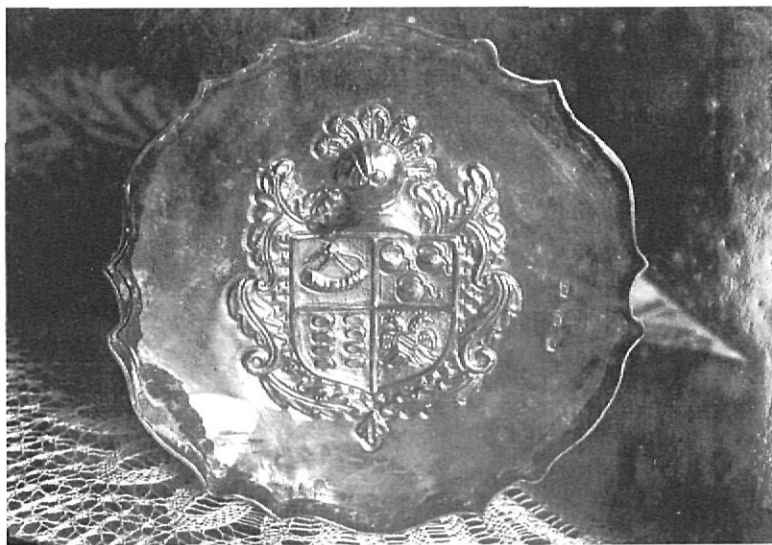


Pica situada actualment a la sagristia de l'església de Santa Maria, mateixa època que la tribuna anterior i costejada també amb les rendes de Cornet. (00753)



Custòdia i calze de plata de la Basílica de Santa Maria que també pertany als ornaments cedits per la causa pia de Cornet. (03242-3243) (AFMI)





*Patena de plata que es creu que és de la mateixa procedència que les anteriors. (02630)
(AFMI)*



Escut heràldic de la família Cornet. (2893) (AFMI)



Claustre de l'antic convent dels agustins calçats, avui Escola Pia. (1340) (AFMI)



'El Molí Nou (AFMI 10'1)



Puigcorner (2893) ((AFMI)

BIBLIOGRAFIA

AMENÓS, Amadeu, pvre.: “Igalada pàtria indiscutible de l’Il.lustríssim i Rdm. Bisbe Robuster Sala” a *Miscellanea aqualatensia* / I. Pàg. 1-8.

ARDIT, M., BALCELLS, A., SALES, N.: *Història dels Països Catalans*. Volum II: .de 1714 a 1975. Barcelona 1980. 764 pàg.

ARTOLA GALLEGO. Miguel: *Antiguo Régimen y revolución liberal*. Madrid 1978. 316 pàg.

BISBAL i SENDRA, M^a. A. i MIRET i SOLÉ M^a. T.: *Diccionari biogràfic d’Igaladins*. Barcelona 1986.

CARNER, A.: *Un capità barceloní en temps de la Guerra del Francès*. Barcelona 1974. 53 pàg.

- *Dos catalans a les Corts de Felip II i Felip III*. Barna 1973, 59 pàg.

- *Los Franquesa de Igalada*. Igalada 1969, 30 pàg.

- *Historia de Igalada en 30 minutos*. Igalada 1966, 123 pàg.

- “La segunda enseñanza en Igalada” a *Igalada*. 27 d’abril de 1974. Pàg. 5.

CASTELLÀ i RAICH, G.: "Nissagues il·lustres d'Igualada. CORNET" a *Revista d'Igualada* núm. 1. Juny de 1929.

- "La casa dels senyors de Montbui i la llosa sepulcral dels comtes de Plasència". A *Butlletí de l'Agrupació Fotogràfica* núm. 31. Igualada 1934. Pàg. 103-104.

- *Sobre els comtes de Plasencia a Revista d'Igualada* núm. 8. Gener de 1930. Pàg. 6-7.

- "La fundación escolapia de Igualada" a *VIDA*, núm. 43-44. Igualada, juliol-agost 1949. pàg. 2

- "Blason de la familia Cornet" a *Boletín de la Agrupación Fotográfica de Igualada*, núm. 72. Igualada, 1948.

- Galeria d'igualadins il·lustres: Geroni Cornet i Çacirera a *Virtus et labor*, núm. 39. Igualada 1925.

- *Reseña histórica de la Iglesia de Ntra. Señora del Rosario*. Igualada 1973, 84 pàg.

CASTELLTORT i MIRALDA, I.: "La Causa Pia Cornet" a *Estudis temes de la comarca d'Anoia*. Igualada 1985. pàg. 15-19.

CRUZ RODRÍGUEZ, J - El municipi igualadí medieval: una aproximació al seu funcionament. (1282-circa 1388) a *Miscellania Aqualatensia / VII*. Igualada 1997, pàg. 19 a 59.

FERRER i ALÓS, Ll.: L'Església com a institució de crèdit: les quotidianes distribucions de la seu de Manresa els segles XVIII i XIX a *Recerques* núm. 18. Barcelona 1986. pàg. 7 a 45.

FONTANA i LÀZARO, Josep: *Canvio económico y actitudes políticas en la España del siglo XIX*. Barna 1975. 213 pàg.

- *La revolución liberal (política y hacienda, 1833-45)*. Madrid 1977. 377 pàg.

- *La quiebra de la monarquía absoluta 1814-1820*. Barna 1978. 396 pàg.

- *La crisis del Antiguo Régimen, 1808-1833*. Barcelona 1979. 279 pàg.

GARCIA DÍEZ, F.: La pobresa a Igualada i les deixes testamentàries a l'Hospital de Sant Bartomeu. Segles XIV i XV a *Miscellania Aqualatensia/VIII*. Igualada 1997. pàg. 103 a 141.

GARCIA i SANZ, A. i MADURELL i MARIMON, J. M^{re}: Doc. 154 a *Societats mercantils medievals a Barcelona*, 1499. Barcelona 199. 287 pàg.

GUTIÉRREZ POCH, M.: "El Trienni Constitucional a la comarca de l'Anoia 1820-23". *Miscellanea Aqualatensia* /IV. Igualada, 1987. Pàg. 153-180.

LLUCH, E.: *La Catalunya vençuda. Foscors i clarors de la Il·lustració*. Barcelona 1999. 257 pàg.

MARTÍ i FIGUERAS, J.: "L'aqüeducte de l'Espelt" a *Miscellanea Aqualatensia* /2. Igualada, 1974. Pàg. 199-227.

MARTÍNEZ de FRESNO, J.P.: *Revolució liberal i contrarevolució a l'Anoia, 1820-1823*. Barcelona, 1995. 226 pàg.

MERCADER i RIBA, J.: *La desamortización en la España de José Bonaparte*. Madrid 1972.

- "La Junta igualadina de 1808-9, un gobierno faccioso?" a *Miscellanea Aqualatensia* /1. Igualada 1949. Pàg. 87-100 i a *Miscellanea Aqualatensia* /5. Obra dispersa. Igualada. 1987. Pàg. 99-114.

- "Incidències politicosocials damunt la propietat monacal catalana en el primer terç del segle XIX" a *Miscellanea Aqualatensia* /5. Joan Mercader, obra dispersa. Igualada 1987. Pàg. 183-208.

PASQUAL i DOMÈNECH, P.: "Carlisme i societat rural, la Guerra dels Set Anys a la Conca d'Òdena" a *Recerques* / 10. Barcelona 1980, pàg. 51 a 91.

PUIG I GUBERN, Magí: "El convent dels P.P. Caputxins d'Igualada" a *VIDA*, 2, d'octubre de 1986, pàg. 7.

RIBA i GABARRÓ, J.: *Un vilatge dels Cardona-Medinacelli a Catalunya*. Barcelona. 1968. 61 pàg.

- "Senyoriu d'Orpí" a *Igualada, periòdic de l'Anoia*. 30-4-1988. pàg. 25.

ROMEU i FIGUERAS, Josep: "Bandolerisme i "periodisme" al segle XVI. A propòsit d'uns fets esdevinguts a Igualada el 1573" a *VIDA*. núm. 1000-1001. Igualada, 1973.

SEGURA Joan, pvre. *Història d'Igualada*. Vol. I i II, 687 i 470 pàg. Igualada, 1978.

SEMANARIO de Igualada. Any 2n. 1881

TELLO, Enric: "La utilització del censal a la Segarra del set-cents: crèdit rural i explotació usuària". A *Recerques* núm. 18. Barcelona 1986. Pàg .47 a 71.

TOMÀS i VALIENTE, F.: *El marco político de la desamortización en España*. Esplugues de Llobregat, Barcelona, 1977. 172 pàg.- 475 pàg.

TORRAS ELIAS, Jaume: *Liberalismo y rebeldia campesina. 1820-1823*. Esplugues de Llobregat (Barcelona) 1976.

TORRAS i RIBÉ, Josep M^a: La comarca de l'Anoia en les descripcions dels viatgers dels segles (1494-1843) a *Miscellanea Aqualatensia* /VI. Igualada 1990. Pàg. 133-171.

-*La comarca de l'Anoia a finals del segle XVIII. Qüestionaris de Francisco de Zamora*. Montserrat 1993. 577 pàg.

-*Poders i relacions clientelars a la Catalunya dels Àustries*. Vic 1998. 260 pàg.

-*Evolució social i econòmica d'una família catalana d'Antic Règim. Els Padró d'Igualada (1642-1826)*. Barcelona 1872. 310 pàg.

-*"Orpí"* a *Història de l'Anoia*. Vol. II. Igualada 198

VILAR, P.: "La fi dels elements feudals i senyorials a Catalunya els segles XVIII i XIX" a *L'Avenç* núm. 3. Pàg. 74 a 80. Barcelona 1972.

VIVES i SABATER. M.: "Inventari dels pergamins existents a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria d'Igualada" a *Miscellanea Aqualatensia* /IV. Igualada 1987.

VIVES VIDAL, J. M^a: *Els Vives de Rubió*. Igualada 1985.

VIZCARRA CLEMENTE, J.: *L'epidèmia de pesta de 1589*. Barcelona 1990.

- La pesta de 1589 en el context de les epidèmies del segle XVI a Igualada a *Història de les ciències de la salut a l'Anoia*. Igualada 1996. pàg. 157 a 167.

- Un cens de 1589 a *Miscellànea Aqualatensia* / VII. Igualada 1995.